

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دعای مطالعه

«اللَّهُمَّ أَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ وَآكُرْمِنِي بِنُورِ الْفَهْمِ اللَّهُمَّ افْتَحْ عَلَيْنَا أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَانْشُرْ عَلَيْنَا خَزَائِنَ عُلُومِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ»^۱
خدایا، مرا از تاریکی‌های وهم خارج کن و به نور فهم گرامی‌ام بدار. خدایا، درهای رحمتت را به روی ما بگشا و خزانه‌های علومت را برایمان باز کن؛ به مهربانی‌ات، ای مهربان‌ترین مهربانان!

۱. عباس قمی، مفاتیح الجنان، دعای مطالعه.

تقديم به ارواح قدسي ائمه معصومين عليهم السلام، به‌ويژه مولا و مقتداي زمان، حضرت
بقية الله الاعظم وَجَّهَ اللَّهُ تَعَالَى؛ شهداي انقلاب اسلامي و دفاع مقدس؛ مدافعان مظلوم حرم اهل بيت و
زائران آستان ملكوتي امام علي بن موسي الرضا عليه السلام!

احکام مقدمات نماز ۲

احکام مکان نماز، مسجد، اذان و اقامه

ویژه استادان و مبلغان

ویرایش اول

سرشناسه	: شریعتی، حسین، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور	: احکام مقدمات نماز ۲: احکام مکان نماز، مسجد، اذان و اقامه ویژه استادان و مبلغان / گردآورندگان حسین شریعتی، مجید داورزنی؛ تهیه و تدوین مدیریت پژوهش و برنامه ریزی آستان قدس رضوی؛ تنظیم و تولید اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی؛ ارزیابان محتوا رضا ملوندی، مهدی نخعی؛ ویراستار سید حمید حیدری ثانی.
مشخصات نشر	: مشهد: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات، زائر رضوی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۶ ص.
فروست	: رهیافت: ۳۸.
شابک	: زائر رضوی.
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	: ۱۵۰۰۰۰ ریال ۶-۶۸۵۲۷۴-۶۲۲-۹۷۸:
موضوع	: نماز
موضوع	: Salat
شناسه افزوده	: داورزنی، مجید، ۱۳۶۱ -
شناسه افزوده	: حیدری ثانی، سید حمید، ۱۳۶۳ -، ویراستار
شناسه افزوده	: آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات. انتشارات زائر رضوی
شناسه افزوده	: آستان قدس رضوی. مدیریت پژوهش و برنامه ریزی
شناسه افزوده	: آستان قدس رضوی. اداره تولیدات فرهنگی
رده بندی کنگره	: BP۱۸۶
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۵۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۲۸۸۵۲۴

عنوان: رهیافت ۳۸، احکام مقدمات نماز ۲

گردآورندگان: حجت الاسلام والمسلمین حسین شریعتی و حجت الاسلام والمسلمین مجید داورزنی

تهیه و تدوین: مدیریت پژوهش و برنامه ریزی آستان قدس رضوی

تنظیم و تولید: اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی

ویراستار: سید حمید حیدری ثانی

ارزیابان محتوا: حجت الاسلام والمسلمین رضا ملوندی و حجت الاسلام والمسلمین مهدی نخعی

صفحه آرا: محمود کریم پور

ناشر: معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی

چاپخانه: مؤسسه فرهنگی قدس

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰

شمارگان: ۲۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۵۲۷۴-۶

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

نشانی: مشهد، حرم مطهر، صحن پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، باب الهادی علیه السلام، اداره برنامه ریزی.

صندوق پستی: ۳۵۱-۹۱۷۳۵

تلفن: ۳۲۰۰۲۱۶۴-۵۱

سامانه پیامکی دریافت پیشنهادهای و انتقادات: ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

پیشگفتار	۱۳
درآمد	۱۵
مکان نمازگزار	۱۷
شروط مکان نمازگزار	۱۷
شرط اول: مباح بودن مکان نمازگزار	۱۷
نماز در مکان غصبی	۱۷
نماز روی فرش غصبی در حالی که زمین مباح است	۱۸
نماز روی فرش مباح در حالی که زمین غصبی است	۱۸
نماز زیر سقف غصبی	۱۹
نماز روی سقف مباح	۱۹
نماز در فضای غصبی	۲۰
نماز بر مرکب غصبی	۲۰
نماز بر مرکب غصبی در هنگام ناچاری	۲۱
نماز در کشتی غصبی	۲۱
نماز در کشتی‌ای که فقط تخته‌ای از آن غصبی است	۲۲
نماز محبوس در مکان غصبی	۲۲
نماز خواندن با اعتقاد به غصبی بودن مکان و کشف خلاف	۲۳
نماز در زمین‌های غصبی مجهول المالك	۲۳
نماز در مکانی که با مصالح غصبی مجهول المالك ساخته شده است ..	۲۳
وظیفه غاصب درباره مکان غصبی	۲۴
قرار گرفتن در زمین غصبی از روی جهل و نسیان	۲۴
رضایت ظاهری مالک	۲۶
نماز در مکان غصبی و تنگی وقت	۲۶
مکان‌هایی که ملحق به مکان غصبی می‌شود	۲۷
مکانی که منفعت آن متعلق به غیر باشد	۲۷
ملک شراکتی	۲۷

- ملکی که با پول خمس داده نشده تهیه شده است ۲۷
- ملکی که برخی از ورثه مالکش صغیر هستند ۲۸
- مکانی که متعلق حق غیر است ۲۹
- حق سبق ۲۹
- حق الرهانه ۲۹
- ملک میتی که به مردم بدهکار است ۳۰
- ملک میتی که به ثلث وصیت کرده است ۳۱
- میتی که بدهکار خمس و زکات است ۳۳
- میتی که رد مظالم بدهکار است ۳۵
- نماز جاهل در مکان غصبی ۳۶
- فراموش کردن مکان غصبی ۳۶
- جاهل به موضوع ۳۷
- جاهل به حکم تکلیفی (جهل به حرمت غصب) ۳۷
- جاهل به حکم وضعی (جهل به بطلان نماز) ۳۸
- ملاک جایز بودن خواندن نماز در ملک غیر ۳۸
- نماز خواندن در زمین‌های بسیار وسیع ۳۹
- نماز خواندن در باغ‌ها و مزرعه‌های اطراف روستاها و شهرها ۴۰
- نماز خواندن در خانه‌های «من تضمنت الآیه» ۴۱
- شرط دوم: بی حرکت بودن مکان نمازگزار ۴۲**
- نماز خواندن در وسایل نقلیه ۴۲
- تکان‌های لحظه‌ای که استقرار را از بین می‌برد ۴۴
- تغییر قبله بر اثر حرکت وسیله نقلیه ۴۵
- نماز خواندن روی خرمن گندم ۴۵
- مسائل متفرقه مکان نمازگزار ۴۶**
- تمکن نداشتن از انجام افعال نماز ۴۶
- تعارض قیام و رکوع و سجده اشاره‌ای با نماز نشسته ۴۶
- نماز در مکانی که خطر جانی وجود دارد ۴۷
- نماز روی چیزی که ایستادن و نشستن روی آن حرام است ۴۷
- نماز در جایی که اطمینان ندارد نماز را تمام می‌کند ۴۸

- نماز خواندن نزد قبر معصومان علیهم السلام ۴۹
- نماز خواندن جلوتر از قبر معصوم علیه السلام ۴۹
- نماز خواندن مساوی قبر معصوم علیه السلام ۵۰
- نماز خواندن پشت قبر معصوم علیه السلام ۵۱
- وجود حائل بین قبر معصوم علیه السلام و نمازگزار ۵۱
- نماز مرد و زن در یک مکان ۵۱
- تفاوت افراد بالغ و نابالغ ۵۲
- تفاوت نماز صحیح و نماز باطل ۵۳
- نماز مرد و زن در یک مکان در حال ناچاری ۵۳
- نماز مرد در صورتی که زنی مساوی یا جلوتر از او نشسته است یا برعکس ۵۴
- نماز مرد و زن در یک مکان که دو طبقه دارد ۵۴
- شروط از بین رفتن بطلان یا کراهت نماز مرد و زن در یک مکان ۵۵
- کیفیت حائل بین زن و مرد ۵۵
- حکم نماز مرد و زن در جایی که باهم وارد نماز شده‌اند ۵۵
- نجس بودن مکان نمازگزار ۵۷
- هم سطح بودن محل سجده با محل ایستادن ۵۷
- حائل گذاشتن بین نمازگزار و عبورکنندگان ۵۸
- نماز در کعبه و بام آن ۵۹
- نماز خواندن در معابد یهود و نصارا ۶۰
- نماز خواندن در مجلس گناه ۶۰
- نماز خواندن در جای خلوتی که نامحرم وجود دارد ۶۱
- استحباب خواندن نماز در مکان‌های مختلف ۶۲
- مکروهات مکان نمازگزار ۶۲

- احکام مسجد ۶۵**
- نجس کردن زمین و دیوار مسجد ۶۵
- نجس کردن جایی که شک دارد مسجد است ۶۵
- نجس کردن فرش و لوازم مسجد ۶۶
- تطهیر مسجد ۶۷

۶۷.....	تطہیر حصیر مسجد
۶۸.....	تعمیر حصیر بریدہ
۶۸.....	اختصاص تطہیر مسجد بہ کسی کہ آن را نجس کردہ است
۶۹.....	ناتوانی از تطہیر مسجد
۷۰.....	خراب کردن قسمتی از مسجد برای تطہیر
۷۲.....	خراب کردن تمام مسجد برای تطہیر
۷۳.....	نجس کردن مسجدی کہ خراب شدہ است
۷۳.....	نجس کردن جایی کہ قبلاً مسجد بودہ است
۷۴.....	نجس کردن خانہ‌ای کہ با غصب زمین مسجد ساختہ شدہ است
۷۵.....	ہزینہ تطہیر مسجد
۷۵.....	بردن عین نجس بہ مسجد
۷۶.....	بردن عین متنجس بہ مسجد
۷۶.....	ساخت مسجد در جایی کہ قبلاً سرویس بہداشتی بودہ است
۷۷.....	انتقال لوئہ فاضلاب از مسجد
۷۸.....	نجس کردن حرم ائمہ اطہار علیہم السلام
۷۸.....	تطہیر حرم ائمہ اطہار علیہم السلام
۷۹.....	ساخت مسجد
۷۹.....	تعمیر مسجد
۷۹.....	بازسازی مسجد
۸۱.....	زینت کردن مسجد بہ طلا
۸۱.....	نقاشی کردن صورت چیزہایی کہ روح دارد در مسجد
۸۱.....	نصب عکس در مسجد
۸۲.....	نقاشی گل و بو تہ در مسجد
۸۲.....	تغییر و تبدیل مسجد در صورت خراب شدن
۸۲.....	فروختن در و پنجرہ مسجد
۸۳.....	استفادہ از مسجد برای روضہ خوانی
۸۴.....	گرفتن مجلس عروسی در مسجد
۸۴.....	گرفتن ہزینہ برگزاری مجلس در مسجد
۸۵.....	تمرین ہای ورزشی در مسجد

۸۶.....	نمایش فیلم‌های سینمایی در مسجد
۸۷.....	بخش موسیقی شاد از مسجد
۸۸.....	استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری و فرهنگی و نظامی
۸۹.....	استفاده از بلندگوی مسجد
۸۹.....	اجازه‌دادن زیرزمین مسجد
۸۹.....	کف‌زدن در مسجد
۹۰.....	دفن میت در مسجد
۹۱.....	گذاشتن میت در مسجد
۹۱.....	داخل‌شدن کفار به مسجد
۹۲.....	اجازه‌دادن به کفار برای ورود به مسجد
۹۳.....	داخل‌شدن کفار به حرم امامان علیهم‌السلام
۹۳.....	فضیلت نماز در مسجد به ترتیب اولویت
۹۴.....	حکم خواندن نوافل در مسجد
۹۴.....	نماز در حرم امامان علیهم‌السلام
۹۵.....	احکام مستحب مسجد
۹۶.....	احکام مکروه مسجد
۹۷.....	نمازخواندن زن در مسجد
۹۸.....	آداب معاشرت با غیر اهل مسجد
۹۹.....	انتخاب مکان خاصی برای نماز در خانه
۹۹.....	تبدیل زمین‌های موقوفه به مسجد
۱۰۰.....	شک در مسجد بودن
۱۰۱.....	وقف مکان‌های متحرک به عنوان مسجد
۱۰۱.....	جاگرفتن در مساجد و مشاهد مشرفه و استفاده‌های دیگر از آن‌ها
۱۰۱.....	تساوی افراد برای استفاده از مسجد
۱۰۲.....	تقدم‌داشتن نماز بر سایر کارها در مسجد
۱۰۲.....	انحصار تقدم نماز بر سایر کارها در مسجد
۱۰۳.....	کیفیت جاگرفتن در مسجد
۱۰۴.....	جاگرفتن وقتی که زمان زیادی تا وقت نماز مانده است
۱۰۶.....	حق اولویت و اقامه نماز جماعت

- ترک مکان برای وضوگرفتن ۱۰۷
- جاگرفتن برای دیگران ۱۰۸
- حق اولویت در مشاهد مشرفه ۱۰۸

۱۰۹..... احکام اذان و اقامه

۱۰۹..... فصل اول: اذان و اقامه

اقسام اذان..... ۱۰۹

اذان اعلام..... ۱۰۹

خصوصیات اذان اعلام..... ۱۱۰

گفتن اذان قبل از طلوع فجر..... ۱۱۰

اذان و اقامه برای نماز..... ۱۱۱

۱. نماز یومیه..... ۱۱۱

گفتن اذان یا اقامه تنها..... ۱۱۲

۲. نماز عید فطر و قربان..... ۱۱۲

۳. سایر نمازهای واجب..... ۱۱۳

۴. نماز قضا..... ۱۱۳

کیفیت اذان و اقامه در نماز قضا..... ۱۱۴

اذان و اقامه در غیرنماز..... ۱۱۴

۱. تولد فرزند..... ۱۱۴

۲. هنگام ترس از جن..... ۱۱۵

۳. ترک خوردن گوشت..... ۱۱۵

۴. بداخلاق..... ۱۱۵

۵. حیوان سرکش..... ۱۱۵

کیفیت اذان و اقامه..... ۱۱۵

کیفیت اذان و اقامه بانوان..... ۱۱۶

کیفیت اذان و اقامه برای مسافر و مستعجل (کسی که عجله دارد)..... ۱۱۶

حکم گفتن «أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ»..... ۱۱۷

شروط اذان و اقامه..... ۱۱۸

پاسخ اجمالی..... ۱۱۸

۱۱۹.....	پاسخ تفصیلی
۱۲۵.....	غنا در اذان و اقامه
۱۲۶.....	فصل دوم: سقوط اذان و اقامه
۱۲۶.....	سقوط اذان
۱۲۷.....	تعقیبات و ایجاد فاصله بین دو نماز
۱۲۷.....	نافله و ایجاد فاصله بین دو نماز
۱۲۸.....	مشروعیت اذان در جایی که ساقط است
۱۲۹.....	سقوط اذان و اقامه
۱۲۹.....	پاسخ اجمالی
۱۳۰.....	پاسخ تفصیلی
۱۳۰.....	شرکت در نماز جماعت
۱۳۱.....	مشروعیت اذان در موضع پیش گفته
۱۳۱.....	داخل شدن به مسجد برای نماز
۱۳۲.....	الحاق مسجد به غیرمسجد در مسئله سقوط اذان و اقامه
۱۳۲.....	الحاق نمازهای غیرادایی به نمازهای ادایی در مسئله سقوط اذان و اقامه
۱۳۲.....	الحاق نمازهایی که وقت مشترک ندارند، به نمازهایی که وقت مشترک دارند،
۱۳۳.....	در مسئله سقوط اذان و اقامه
۱۳۴.....	شک در بطلان نماز جماعت و مسئله سقوط اذان و اقامه
۱۳۴.....	شک در تحقق شروط برای سقوط اذان و اقامه
۱۳۵.....	مشروعیت اذان در مسئله فوق
۱۳۶.....	کفایت اقامه نماز جماعت برای نماز فرادا
۱۳۶.....	شنیدن اذان و اقامه دیگران
۱۳۷.....	شنیدن اذان و اقامه به صورت ناقص
۱۳۸.....	مشروعیت اذان در مسئله فوق
۱۳۹.....	حکایت اذان و اقامه دیگری
۱۳۹.....	حکایت اذان و اقامه
۱۴۰.....	حکایت اذان در حال نماز
۱۴۱.....	اذان رادیو و تلویزیون

فصل سوم: مستحبات اذان و اقامہ	۱۴۱
فصل چہارم: مسائل متفرقہ اذان و اقامہ	۱۴۴
شکستن نماز برای اذان و اقامہ	۱۴۴
شکستن نماز برای اذان و اقامہ در جایی کہ عمداً اذان و اقامہ را ترک کردہ باشد	۱۴۶
شکستن نماز برای اذان و اقامہ در جایی کہ اذان و اقامہ را ترک کردہ و برای تردید در شکستن شک داشتہ باشد	۱۴۶
اجرت گرفتن برای اذان	۱۴۶
شہادت بہ عصمت حضرت زہرا علیہا السلام در اذان	۱۴۷
پخش اذان از بلندگوی مسجد	۱۴۷
اذان گفتن بہ صورت دستہ جمعی	۱۴۹
اعادہ اذان و اقامہ ای کہ برای نماز فرادا گفتہ شدہ است، اگر بخواہد با جماعت نماز بخواند	۱۴۹
حضور امام جماعت ہنگام گفتن اذان و ساقط شدن اذان	۱۵۰
کراہت صحبت در اذانی کہ غیرمستقیم پخش می شود	۱۵۰
تکرار اقامہ برای ازسرگرفتن نماز	۱۵۰
گفتن اذان و اقامہ در جماعت توسط یک نفر	۱۵۱
تکمیل اذان یا اقامہ دیگری	۱۵۱
گفتن «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» در اذان	۱۵۱
گفتن اذان بعد از خطبہ های نماز جمعہ	۱۵۲
تقسیم اذان بین دو یا چند نفر	۱۵۲
مانع شدن مؤذن راتب از اذان گفتن دیگران	۱۵۲
اذان بی موقع برای خبرکردن مردم	۱۵۳
کتابنامہ	۱۵۴
کتاب ہا	۱۵۴
سایت ہا	۱۵۶

پیشگفتار

عبدالسلام از امام رضا علیه السلام شنید: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَخِيَا أَمَرْنَا» (خداوند رحمت کند کسی را که امر ما را زنده می‌کند.) عرض کرد: «چگونه امر شما را زنده می‌کند؟» علی بن موسی الرضا علیه السلام در پاسخ فرمودند: «يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا.»^۱ (علوم ما را فرامی‌گیرد و آن را به مردم تعلیم می‌دهد...؛ زیرا اگر مردم از زیبایی‌های کلام ما آگاهی می‌یافتند، از ما پیروی می‌کردند.)

«معاونت تبلیغات آستان قدس رضوی» مفتخر است در راستای رسالت خود مبنی بر اشاعه فرهنگ تشیع و پاسخ‌گویی به سؤالات شرعی مردم در این حوزه گسترده از دین، محتوای پیش رو را به استادان فرهیخته تقدیم کند. در این نوشتار تلاش شده است علاوه بر ارائه اطلاعات و محتوایی غنی، پاسخی مناسب با محتوایی یکسان در اختیار استادان قرار داده شود تا از تشویش خاطر مراجعان به سبب دریافت جواب‌های متفاوت جلوگیری شود.

اهداف اصلی تهیه و تنظیم این قبیل نوشتارها عبارت است از: تلخیص کتاب‌های تخصصی موجود در این حوزه، جمع‌بندی جواب‌ها، بی‌نیازکردن استادان از رجوع به منابع پُرشمار در هنگام پاسخ‌گویی. برای رسیدن به این مهم، کارگروهی از استادان و کارشناسان فرهیخته این معاونت، هر موضوع پیشنهادی را موشکافانه بررسی می‌کنند و محصول تلاش خویش را به داوری هیئت علمی می‌گذارند.

مجموعه کتاب‌های رهیافت در چهار موضوع کلی تدوین می‌شود: رهیافت احکام، رهیافت اعتقادی، رهیافت تربیتی و رهیافت ترکیبی که مرکب از هر سه موضوع قبل است. بی‌شک بررسی دقیق و نگاه نقادانه شما فرهیخته گران‌قدر، خدمتگزاران را در بهبود کیفی این مجموعه

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۳۰۷، حدیث ۶۹.

یاری خواهد کرد.

جبهه خضوع به درگاه قدسی احدیت می‌ساییم، به‌شکرانه توفیق خدمتی که حضرتش در بارگاه ملکوتی و سراسر نور امام رضا علیه السلام ارزانی‌مان فرموده است. امید است بتوانیم به پاس این افتخار و با استعانت از آن امام همام، به مصداق روایت نورانی آغازین، جرعه‌ای از علم حقیقی بنوشیم و به تشنگان راستین آن نیز بنوشانیم.

معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی

درآمد

مجموعهٔ پیش رو با عنوان احکام مقدمات نماز، دربرگیرندهٔ احکام مکان نماز، مسجد، اذان و اقامه است و در قالب رهیافت احکام تقدیم می‌شود. مستنداتی که در این کتاب از آن‌ها استفاده شده و استادان را از مراجعه به آن‌ها بی‌نیاز کرده است، عبارت‌اند از: العروة الوثقی، تحریر الوسیلة، منهاج الصالحین، توضیح المسائل و استفتائات مراجع عظام تقلید حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت‌الله صافی، آیت‌الله مکارم شیرازی، آیت‌الله سیستانی، آیت‌الله وحید خراسانی، آیت‌الله نوری همدانی، آیت‌الله شبیری زنجانی، آیت‌الله خویی، آیت‌الله بهجت و آیت‌الله فاضل. تمامی استفتائات از کتاب‌ها یا سایت‌های معتبر مراجع عظام استخراج شده است. در صورت نیاز به استفتای جدید نیز هیئت علمی این استفتا را انجام داده است.

شایان ذکر است در بخش‌هایی از رهیافت که عنوان «مراجع عظام تقلید» ذکر شده است، منظور همین یازده مرجع بزرگوار است که نامشان برده شد.

حجج اسلام حسین شریعتی و مجید داورزنی، استاد و عضو گروه علمی احکام ادارهٔ پاسخ‌گویی به سؤالات دینی، این کتاب را تدوین کرده‌اند و حجج اسلام مهدی نخعی و رضا ملوندی ارزیابی و ویرایش محتوایی این نوشتار را انجام داده‌اند. سپاسگزار تلاش این عزیزان و اعضای هیئت اندیشه‌ورز نشر احکام، حجج اسلام سید محمد ضیائی و محمد هادی رنجبر هستیم که ما را در جمع‌آوری این اثریاری کردند و امیدواریم خداوند در سایهٔ لطف خویش، توفیق خدمت بیشتر را به ایشان عنایت فرماید.

هیئت اندیشه‌ورز نشر احکام
مدیریت پژوهش و برنامه‌ریزی،

زمستان ۱۳۹۸

مکان نمازگزار

شروط مکان نمازگزار

پرسش: دربارهٔ مکان نمازگزار چه شروطی وجود دارد؟

۱. پاسخ: ۱. مباح باشد؛
 ۲. استقرار داشته باشد؛
 ۳. امکان انجام واجبات در آن مکان باشد؛
 ۴. محل سجده در آن مکان پاک باشد؛
 ۵. نجاست مسری در آن مکان نباشد؛
 ۶. مسطح باشد؛
 ۷. توقف در آن حرام نباشد؛
 ۸. زن جلوتر یا مساوی مرد نماز نخواند؛
 ۹. نمازگزار احتمال بدهد می‌تواند نماز را آنجا تمام کند؛
 ۱۰. جلوتر از قبر پیامبر و امام علیهم‌السلام نایستد.
- نکته: فقها دربارهٔ برخی از این شروط اختلاف نظر دارند که تفصیل فتاوا در ادامه خواهد آمد.

شرط اول: مباح بودن مکان نمازگزار

نماز در مکان غصبی

پرسش: حکم نماز برای کسی که از روی علم و عمد و اختیار در مکان غصبی نماز بخواند، چیست؟^۱

۱. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها و مسئله ۱۶؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۳۶؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۰، شرایط مکان نمازگزار.

پاسخ: نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و کسی که در ملک غصبی نماز بخواند، نمازش باطل است (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام فاضل و صافی و نوری).

نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و اگر یکی از مواضع سجودش غصبی باشد، نمازش باطل است (آیات عظام خویی و وحید).

نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و نماز کسی که در ملک غصبی نماز بخواند، بنا بر احتیاط واجب باطل است (آیات عظام سیستانی و مکارم و شبیری). نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و اگر قصد قربت در نماز نداشته باشد، نمازش باطل است؛ همچنین است بنا بر احتیاط اگر قصد قربت داشته باشد (آیت‌الله بهجت).

نماز روی فرش غصبی در حالی که زمین مباح است

پرسش: اگر زمین مباح و فرش غصبی باشد، نماز خواندن روی آن فرش چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: حکم نماز در مکان غصبی را دارد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری، صافی و بهجت). بنا بر احتیاط واجب، روی تخت و مانند آن باطل است (آیت‌الله وحید).

نماز روی فرش مباح در حالی که زمین غصبی است

پرسش: اگر زمین غصبی و فرش مباح باشد، نماز خواندن روی آن فرش چه حکمی دارد؟^۲

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله ۸۷۳؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۵؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۳.

۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۶؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۰، مکان نمازگزار، شرط اول.

پاسخ: حکم نماز در مکان غصبی را دارد (مراجع عظام تقلید).

نماز زیر سقف غصبی

پرسش: نماز خواندن در مکانی که مباح است اما سقف یا خیمه آن غصبی است، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز صحیح است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، وحید، نوری^۲ و صافی).

بنا بر احتیاط، نماز زیر سقف و خیمه غصبی صحیح نیست و چنانچه نماز خواندن زیر خیمه غصبی باعث حرکت آن شود، بی تردید حکم نماز در مکان غصبی را دارد (آیت الله شبیری).

نماز روی سقف مباح

پرسش: نماز خواندن روی سقف مباحی که زمین آن غصبی است، چه حکمی دارد؟^۳

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، نماز باطل است (حضرت امام^۴ و آیت الله فاضل).

اگر صدق تصرف در زمین غصبی کند، اشکال دارد (آیت الله مکارم).

حکم مکان غصبی را دارد (آیات عظام صافی و بهجت).

اگر سقف بر زمین غصبی تکیه کرده باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت الله سیستانی).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۳؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۶؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۰.

۲. معظّم له در توضیح المسائل فارسی برخلاف حاشیه العروة الوثقی، نماز را در این فرض باطل می داند.

۳. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مقدمات، مقدمه چهارم، مسئله ۷؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۵؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۳.

۴. معظّم له در حاشیه العروة الوثقی برخلاف تحریر الوسیلة، نماز را در فرض مذکور صحیح می دانند.

اگر سقف بر زمین غصبی تکیه کرده باشد، نماز باطل است (آیت‌الله نوری).

نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و اگر یکی از مواضع سجودش غصبی باشد، نمازش باطل است (آیت‌الله خویی).

نماز در فضای غصبی

پرسش: نماز خواندن در فضای غصبی مانند بالکنی که در فضای غصبی ساخته شده است، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز باطل است (حضرت امام و آیت‌الله نوری). بنا بر احتیاط واجب، نماز باطل است (آیت‌الله فاضل). حکم مکان غصبی را دارد (آیات عظام سیستانی، صافی، بهجت و مکارم).

نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و اگر یکی از مواضع سجودش غصبی باشد، نمازش باطل است (آیت‌الله خویی).

نماز بر مرکب غصبی

پرسش: نماز بر مرکب غصبی چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: اگر زمین یا روانداز یا خورجین غصبی باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است؛ ولی اگر نعل غصبی باشد، نماز صحیح است (حضرت امام). اگر زمین یا روانداز یا خورجین غصبی باشد، نماز باطل است و اگر نعل غصبی باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت‌الله فاضل).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲؛ سید روح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مقدمات، مقدمة چهارم، مسئله ۷؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۵؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۳.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۴.

اگر سجده با اشاره باشد، نماز صحیح است (آیت الله خویی).
 نماز باطل است؛ هرچند زین یا روانداز یا خورجین یا نعل آن غصبی باشد
 (آیات عظام سیستانی و نوری).
 اگر زین یا روانداز یا خورجین یا نعل غصبی باشد، بنا بر احتیاط واجب
 نماز باطل است (آیت الله مکارم).

نماز بر مرکب غصبی در هنگام ناچاری

پرسش: خواندن نماز واجب در هنگام ناچاری و اضطراب یا خواندن نماز
 مستحبی بر مرکب غصبی چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: نماز باطل است؛ هرچند زین حیوان غصبی باشد (حضرت امام و
 آیات عظام فاضل و نوری و صافی).
 بنا بر احتیاط واجب، نماز باطل است؛ هرچند زین یا نعل حیوان غصبی
 باشد (آیات عظام سیستانی و شبیری).
 اگر محل سجده اش غصبی باشد، نماز باطل است (آیت الله خویی).
 اگر بر حیوان یا زین سجده کند، نماز باطل است؛ ولی اگر نعل حیوان
 غصبی باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت الله وحید).
 اگر مرکب یا صندلی و زین حیوان غصبی باشد و مجبور نباشد بر آن
 مرکب نماز بخواند، نماز او اشکال دارد؛ همچنین است اگر بخواهد در حال
 اختیار، نماز مستحبی را سواره بخواند (آیت الله مکارم).

نماز در کشتی غصبی

پرسش: نماز در کشتی غصبی چه حکمی دارد؟^۲
 پاسخ: حکم مکان غصبی را دارد (حضرت امام و آیات عظام خویی،

۱. سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۱.
 ۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۶.

فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

نماز در کشتی ای که فقط تخته ای از آن غصبی است

پرسش: اگر تخته ای غصبی در کشتی باشد، نماز چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: اگر نماز روی تخته غصبی ادا نشود، نماز صحیح است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی و فاضل).
 اگر محل سجده روی تخته غصبی باشد، نماز باطل است (آیت الله خویی).
 اگر استفاده از کشتی متوقف بر تخته باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت الله مکارم).

نماز محبوس در مکان غصبی

پرسش: کسی که در مکان غصبی زندانی شده است و امکان رهایی از زندان را ندارد، چگونه باید نماز بخواند؟^۲
 پاسخ:

الف. مضطر به بودن در مکان غصبی

اگر رکوع و سجده معمولی مستلزم تصرف بیشتری برای غصب نباشد، نماز را به صورت معمولی بخواند؛ وگرنه کارهایی را که سبب تصرف زیادی باشد، ترک کند و با اشاره انجام دهد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، نوری، مکارم و سیستانی).
 نکته: آیات عظام بهجت و صافی و وحید نماز را صحیح دانسته اند؛ اما کیفیت خواندن نماز را بیان نکرده اند.

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۶.
 ۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۸؛
 لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۶۸۸؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۴۸؛
 سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۳۶.

ب. مضطر به بودن در مکان غصبی و مضطر به خواندن نماز به صورت معمولی

اگر نماز را به همان صورت بخواند، صحیح است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، نوری، مکارم، صافی، وحید، بهجت و سیستانی).

نماز خواندن با اعتقاد به غصبی بودن مکان و کشف خلاف آن

پرسش: اگر با اعتقاد به غصبی بودن مکان نماز بخواند و بعد از نماز بفهمد مکان غصبی نبوده است، نمازش چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: اگر قصد قربت او حاصل شده است، نماز صحیح است (حضرت امام و آیات عظام فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).
نماز باطل است (آیات عظام خویی و وحید).

نماز در زمین‌های غصبی مجهول المالك

پرسش: نماز در زمین‌های غصبی مجهول المالك چه حکمی دارد؟^۲
پاسخ: حکم نماز در زمین‌های غصبی را دارد و حکم چگونگی تصرف در آن با حاکم شرع است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری، وحید، صافی و بهجت).

نماز در مکانی که با مصالح غصبی مجهول المالك ساخته شده است

پرسش: نماز در مکان‌هایی که با مصالح غصبی مجهول المالك ساخته شده است، چه حکمی دارد؟^۳

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۹؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۳۷.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۱؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۸۹؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۴۹؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۳۸.
۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۱.

پاسخ: حکم نماز در مکان غصبی را دارد [با توجه به تفصیلی که دربارهٔ سقف و دیوار و... آمده است] و حکم چگونگی تصرف در آن با حاکم شرع است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

وظیفهٔ غاصب دربارهٔ مکان غصبی

پرسش: اگر غاصب در مکان غصبی مشغول نماز شود، وظیفه چیست؟
پاسخ:

الف. در وسعت وقت

واجب است نماز را قطع کند و از مکان غصبی خارج شود (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

ب. در ضیق وقت

واجب است در حال خروج، نماز را بخواند و رکوع و سجده را با اشاره انجام دهد. چنانچه از گناه غصب توبه نکند، بنا بر احتیاط واجب نماز را قضا کند (حضرت امام و آیات عظام خویی و فاضل و مکارم).

واجب است در حال خروج نماز را بخواند و رکوع و سجده را با اشاره انجام دهد. چنانچه از گناه غصب توبه نکند، باید نماز را قضا کند (آیت الله نوری).
واجب است در حال خروج نماز را بخواند و رکوع را چنانچه مستلزم تصرف زائد نشود، به صورت معمولی به جا آورد و برای سجده اشاره کند. چنانچه برای درک رکعت اول، مضطر باشد حتی رکوع و سجده را در زمین غصبی انجام دهد، باید با اشاره رکوع و سجده را انجام دهد (آیت الله سیستانی).

قرار گرفتن در زمین غصبی از روی جهل و نسیان

پرسش: اگر فردی از روی جهل یا نسیان یا تخیل اجازه، در زمین غصبی قرار بگیرد و بعد متوجه شود، یا آنکه مالک از اجازه اش برگردد یا بمیرد،

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۹.

وظیفه‌اش درباره نماز چیست؟^۱

پاسخ: اگر علم دارد که مالک به مقدار نماز رضایت دارد، می‌تواند در همان جا نماز را بخواند. در غیر این صورت:

الف. در وسعت وقت

باید از زمین غصبی خارج شود و اگر مشغول نماز است، نماز را قطع کند و خارج شود (حضرت امام و آیات عظام نوری، خویی، فاضل، مکارم و وحید).

باید از زمین غصبی خارج شود و اگر مشغول نماز است و در سجده آخر یا بعد از آن است، نماز را در حال خارج شدن از مکان غصبی با رعایت قبله تمام کند. اگر قبل از سجده آخر متوجه شود، می‌تواند نماز را خارج از مکان غصبی کامل کند، به شرطی که مبطلات نماز مانند ترک موالات یا پشت به قبله کردن اتفاق نیفتد (آیت‌الله سیستانی).

ب. در ضیق وقت

در همان حال مشغول نماز شود و در صورت امکان، کوتاه‌ترین راه برای خروج از مکان غصبی با رعایت قبله را انتخاب کند [با رعایت فتاوا در مسئله قبل] (حضرت امام و آیات عظام نوری، خویی، فاضل، مکارم و وحید).

در همان حال مشغول نماز شود و در صورت امکان، کوتاه‌ترین راه برای خروج از مکان غصبی با رعایت قبله را انتخاب کند و رکوع را چنانچه مستلزم تصرف زائد نشود، به صورت معمولی به جا آورد و برای سجده اشاره کند؛ اما چنانچه برای درک رکعت اول، مضطر باشد حتی رکوع و سجده را در زمین غصبی انجام دهد، باید با اشاره رکوع و سجده را انجام دهد (آیت‌الله سیستانی).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان مصلی، مسئله ۲۰؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۴۸.

در همان حال مشغول نماز شود و در صورت امکان کوتاه‌ترین راه برای خروج از مکان غصبی با رعایت قبله را انتخاب کند و رکوع را چنانچه مستلزم تصرف زائد نشود، به صورت معمولی به جا آورد؛ وگرنه اشاره کند و برای سجده هم اشاره کند (آیات عظام خویی و وحید).

رضایت ظاهری مالک

پرسش: اگر مالک در ظاهر اجازه نماز را می‌دهد، ولی انسان می‌داند که قلباً راضی نیست، وظیفه چیست؟^۱

پاسخ: حکم مکان مغضوب را دارد (مراجع عظام تقلید).

نکته: اگر اجازه ندهد و انسان بداند که قلباً راضی است، نماز صحیح است.

نماز در مکان غصبی و تنگی وقت

پرسش: اگر امر دائر باشد بین اینکه تمام نماز را در حال خروج از مکان غصبی در وقت بخواند یا اینکه با درک یک رکعت از نماز یا بیشتر در خارج از زمین غصبی بخواند، کدام مقدم است؟^۲

پاسخ: باید نماز را در حال خروج بخواند (حضرت امام و آیات عظام مکارم و فاضل).

نماز را بعد از خروج از زمین غصبی بخواند (آیات عظام سیستانی و خویی و نوری).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲۲؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۱؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۴.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲۳.

مکان‌هایی که ملحق به مکان غصبی می‌شود

پرسش: چه مکان‌هایی از نظر حکم، ملحق به مکان غصبی است؟
 پاسخ: ۱. مکانی که منفعت آن متعلق به غیر باشد؛
 ۲. مکانی که متعلق حق غیر است، مثل حق الرهانه یا ملک میتی که به مردم بدهکار است که توضیح آن در ادامه خواهد آمد.

مکانی که منفعت آن متعلق به غیر باشد

پرسش: نماز در مکانی که منفعت آن متعلق به غیر باشد، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز خواندن در مکانی که منفعت آن متعلق به غیر باشد، مانند نماز خواندن در مکان استیجاری بدون اجازه و رضایت مستأجر، حکم نماز در مکان غصبی را دارد (مراجع عظام تقلید).

ملک شراکتی

پرسش: حکم نماز در ملک مشترک، بدون رضایت شریک چیست؟^۲
 پاسخ: همانند تصرف در مال غصبی است (مراجع عظام تقلید).

ملکی که با پول خمس داده نشده تهیه شده است

پرسش: اگر با پولی که خمس آن را نداده است، ملکی بخرد، حکم نماز

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها: سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۷؛ نکته: از امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) استفتایی که تصریح بر مطلب داشته باشد، دیده نشد.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۲؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۲؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۳۸؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۶۸۹؛ سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مقدمات، مقدمه چهارم، مسئله ۲؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۰، شرایط مکان نمازگزار.

در آن چیست؟^۱

پاسخ:

الف. با عین پول معامله انجام شود

اگر با عین پولی که خمس و زکات آن را نداده است ملکی بخرد، تصرف او در آن ملک حرام و نمازش هم در آن باطل است (حضرت امام و آیات عظام خوئی، صافی، نوری، فاضل و وحید).

تصرف و نماز اشکال ندارد (امام خامنه‌ای).

بنا بر احتیاط واجب، نماز باطل است (آیات عظام مکارم و شبیری).
تصرف او در آن ملک، بدون اجازه حاکم شرعی حرام و نماز در آن بنا بر احتیاط واجب باطل است (آیت الله سیستانی).

ب. ملک را به ذمه بخرد و ثمن آن را از پول خمس نداده بدهد

نماز صحیح است (امام خامنه‌ای و آیت الله سیستانی).

اگر به ذمه بخرد، ولی در موقع خریدن قصدش این باشد که ثمنش را از مالی بدهد که خمسش را نداده است، نماز باطل است (حضرت امام).

اگر به ذمه بخرد، ولی در موقع خریدن قصدش این باشد که ثمنش را از مالی بدهد که خمسش را نداده است، به احتیاط واجب نماز باطل است (آیات عظام مکارم و فاضل).

ملکی که برخی از ورثه مالکش صغیر هستند

پرسش: نماز در ملک میتی که برخی از ورثه او صغیر یا دیوانه یا غائب باشند، چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: تصرف بدون اجازه و رضایت ولی شرعی حرام و نماز خواندن باطل

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۳.

سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۳.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۵.

سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۷.

است؛ ولی تصرفات جزئی که برای برداشتن میت معمول است، اشکالی ندارد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، وحید، صافی و نوری).
تصرف بدون رضایت ولی آن‌ها حرام است و نماز بنا بر احتیاط واجب باطل است؛ ولی تصرفات جزئی که برای برداشتن میت معمول است، اشکالی ندارد (آیات عظام سیستانی و مکارم).
تصرف بدون رضایت ولی آن‌ها حرام است و نماز بنا بر احتیاط واجب باطل است (آیت‌الله شبیری).

مکانی که متعلق حق غیر است

حق سبق

پرسش: اگر کسی در مکان‌های عمومی که حق همه در آن مساوی است، مانند مسجد یا حسینیه، نشسته و دیگری جای او را غصب کند، حکم نماز غاصب چیست؟^۱
پاسخ: این کار حرام و بنا بر احتیاط واجب نمازش باطل است (حضرت امام و آیات عظام شبیری، فاضل، خویی و مکارم).
این کار حرام و نمازش باطل است (آیات عظام صافی و وحید).
این کار حرام است؛ ولی نمازش صحیح است (آیات عظام سیستانی و نوری و بهجت).

حق الرهانه

پرسش: اگر مکانی گرو و رهن باشد، حکم نماز رهن یا دیگری بدون اجازه

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۸۷؛ سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مقدمات، مقدمه چهارم، مسئله ۱؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۸؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۳۹؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج ۲، سؤال ۱۷۷۳.

مرتحن چیست؟^۱

پاسخ: باطل است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و صافی و نوری).
 صحیح است (آیات عظام خویی و سیستانی و وحید).
 بنا بر احتیاط واجب باطل است (آیات عظام مکارم و شبیری).
 نماز خواندن در مکان غصبی حرام است و اگر قصد قربت در نماز نداشته باشد، نمازش باطل است؛ همچنین است بنا بر احتیاط اگر قصد قربت داشته باشد (آیت الله بهجت).

ملک میتی که به مردم بدهکار است

پرسش: اگر میتی بدهکار باشد، حکم نماز خواندن در ملک او چیست؟^۲
 پاسخ: نماز خواندن در ملک او حرام و باطل است؛ اما اگر بدهکاری او کمتر از مالش باشد و ورثه هم تصمیم داشته باشند که بدون مسامحه بدهی او را بدهند، تصرف اشکال ندارد و نماز صحیح است (حضرت امام و آیت الله نوری).

تصرف در ملک میتی که به مردم بدهکار است، در صورتی که ورثه بنای ادای قرض بدون مسامحه را نداشته باشند، حرام و نماز در آن باطل است (آیت الله خویی).

تصرف و نماز خواندن در ملک میتی که به مردم بدهکار است، با اجازه ورثه مانعی ندارد؛ مگر اینکه تصرف مزاحم حق طلبکاران باشد (آیت الله مکارم).
 تصرف در ملک میتی که به مردم بدهکار است، در صورتی که آن ملک زائد بر بدهکاری میت نباشد، بدون رضایت طلبکار حرام بوده و نماز در آن باطل است؛ ولی اگر ضامن شوند که قرض های او را بپردازند و طلبکار

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۸۷؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، اقتباس از مسئله ۸۶۷؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، اقتباس از مسئله ۱۹۷۱.
 ۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۶.

هم قبول کند، با اجازه ورثه، تصرف جایز و نماز هم صحیح است (آیت الله وحید).

نماز خواندن در ملک او حرام و باطل است. این در صورتی است که بدهکاری به اندازه همه مال باشد؛ ولی اگر بدهکاری او کمتر از مالش باشد و بداند چون بدهکاری او کم است، طلبکار یا طلبکاران راضی هستند و ورثه تصمیم داشته باشند که بدون مسامحه بدهی اش را بدهند، تصرف در آن ملک و نماز خواندن در آن اشکال ندارد؛ ولی در این صورت، بنا بر احتیاط واجب باید از ولی میت هم اجازه بگیرند (آیت الله فاضل).

نماز در آن ملک، بنا به احتیاط باطل است؛ ولی اگر ضامن شوند که قرض های او را بپردازند یا طلبکارها یا کسان دیگری که اختیار بدهی ها به دست آنهاست، راضی باشند، تصرف و نماز در ملک او بی تردید مانعی ندارد (آیت الله شبیری).

نماز خواندن در ملک او حرام و باطل است؛ ولی اگر ضامن شوند که قرض های او را بپردازند یا اینکه طلبکار و وصی میت اجازه بدهند، تصرف و نماز در ملک او مانعی ندارد. اگر میت، بدهکار افرادی است که حاکم شرع بر آنها ولایت دارد، اذن حاکم معتبر است (آیت الله صافی).

نماز خواندن در خانه اش با اجازه ورثه اشکال ندارد؛ همچنین اگر بدهی او را بدهند یا به ذمه بگیرند که ادا کنند یا ضامن شوند که قرض های او را بدهند و طلبکاران هم قبول کنند از ترک به مقدار بدهی او باقی بگذارند، تصرف در ملک او اشکال ندارد؛ حتی اگر موجب تلف شود (آیت الله سیستانی).

ملک میتی که به ثلث وصیت کرده است

پرسش: اگر میتی به ثلث وصیت کرده و هنوز به وصیت او عمل نشده و

ثلث مالش جدا نشده است، حکم نماز خواندن در ملک او چیست؟^۱
 پاسخ: نماز باطل است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری و صافی).
 حکم نماز در مکان غصبی را دارد که اگر قصد قربت در نماز را نداشته
 باشد، نمازش باطل است و همچنین است بنا بر احتیاط اگر قصد قربت
 داشته باشد (آیت الله بهجت).

بنا بر احتیاط واجب باطل است (آیات عظام مکارم و شبیری).
 در صورتی که به وصیت عمل نشده است، نمی شود در ملک او نماز
 خواند (آیات عظام خویی و وحید).
 این مسئله چند صورت دارد:

الف. اگر وصیت کند که کل مال معینی را به عنوان ثلث مالش بعد از
 فوت، در مصرف یا مصارفی خرج کنند، مثل اینکه تمام خانه مسکونی اش
 را در مسیر خیرات صرف کنند، در این صورت تصرفات ورثه و دیگران در
 آن خانه جایز نیست و نماز در آن، بنا بر احتیاط واجب باطل است؛ مگر
 آنکه قریبۀ اطمینان آوری وجود داشته باشد که ورثه یا دیگران مثلاً تا زمان
 فروش خانه وصیت شده و مصرف آن در مصارف مشخص شده در وصیت،
 مجاز به تصرفات متعارف در منزل مثل نماز خواندن در آن هستند.

ب. اگر وصیت کند که ثلث مالش را بعد از فوت، در مصرف یا مصارفی
 خرج کنند و مال مشخصی را به عنوان ثلث معین نکند، چون آنچه از
 چنین وصیتی عرفاً فهمیده می شود، بیش از ثبوت حق به نحو شرکت در
 مالیت نیست، تصرفاتی که موجب نقصان در مالیت آن عین نمی شود
 و با حق میت در ترکه منافات ندارد، مثل نماز خواندن، اشکال ندارد؛
 هرچند عمل نکردن به وصیت یا تأخیر در عمل به آن بیش از مقدار مجاز،

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها: لطف الله
 صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۸۷؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مقدمات،
 مقدمه چهارم، مسئله ۱؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۶؛
 محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۴۴۸؛ سید علی سیستانی، استفتانات، ج ۱، سؤال ۴۰۷.

جایز نیست. البته اگر به قرینه خاصی معلوم شود که مراد وصیت کننده در وصیت به ثلث در صورت مذکور، شرکت در عین مال به نحو اشاعه بوده است، حکم صورت الف را خواهد داشت و نماز خواندن در عین وصیت شده، محل اشکال است.

ج. اگر وصیت کننده قسمتی از مال مشخصی را به عنوان ثلث معین کند، مثل اینکه وصیت کند نصف منزلش را در مسیر خیرات مصرف کنند، حکم صورت ب را دارد (آیت الله سیستانی).

نکته: در این بحث، درباره چگونگی تقسیم مال وصیت شده و سایر اموال، به احکام شراکت، مبحث قسمت کردن مال الشراکه مراجعه شود.

میتی که خمس و زکات بدهکار است

پرسش: نماز خواندن در ملک میتی که خمس و زکات بدهکار است، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: اگر ادا نکرده اند و قصد ادا ندارند، بنا بر فتوا نماز باطل است؛ ولی اگر قصد پرداخت دارند، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (حضرت امام و آیت الله فاضل^۲).

تصرف حرام و نماز باطل است؛ ولی اگر بدهی او را بدهند یا ضامن شوند که ادا کنند، به نحوی که دین از عهده میت ساقط شود، جایز است. اگر عین زکات یا خمس در مال میت موجود باشد، فقط تصرف و نماز در آن عین قبل از ادا جایز نیست؛ ولی تصرف و نماز در غیر آن اشکال ندارد (آیت الله صافی). تصرف حرام و نماز بنا بر احتیاط واجب باطل است؛ مگر آنکه بدهی او را بدهند (آیت الله مکارم).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۴؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۵.
۲. نظر آیت الله فاضل لنکرانی (حفظه الله تعالی) در رساله این است که نماز باطل است؛ مگر اینکه بنا داشته باشند بدهکاری ها را بدهند. در متن حاضر، حاشیه العروة الوثقی درج شد.

میتی که ذمه‌اش به زکات یا سایر حقوق شرعی به جز خمس، مشغول و بدهکار بوده است، تصرف در مال وی، چنانچه با ادای بدهی او ناسازگار نباشد، مثل نماز خواندن در خانه‌اش، با اجازهٔ ورثه اشکال ندارد؛ اما اگر میت خمس بدهکار بوده، در صورتی که از کسانی بوده که اهل پرداخت خمس بوده یا وصیت به پرداخت خمس اموالش کرده است، حکمش مانند صورت قبل است. اما اگر از کسانی بوده که از روی معصیت یا اعتقاد به واجب نبودن خمس، خمس نمی‌داده‌اند و به پرداخت خمسی که بدهکار بوده هم وصیت نکرده است، بر ورثه‌ای که شیعهٔ دوازده‌امامی باشند، پرداخت بدهی خمسی میت واجب نیست و برای آنان، تصرف در ماترک او جایز است. همچنین اگر ورثه بدهی شرعی میت را بپردازند یا با قبول حاکم شرع، ضامن شوند که ادا کنند، تصرف در مال او اشکال ندارد و نماز هم صحیح است (آیت‌الله سیستانی).

اگر خمس یا زکات به ذمهٔ میت باشد، در صورتی که بنا بر پرداخت بدون مسامحه باشد، تصرف جایز است؛ ولی اگر به عین مال تعلق گرفته باشد، تصرف جایز نیست [و در خمس بنا بر احتیاط واجب جایز نیست]؛ مگر اینکه بدهی میت را پرداخت کنند یا از حاکم شرع اجازه بگیرند (آیت‌الله خویی). تصرف در ملک میتی که خمس یا زکات بدهکار است، در صورتی که ترکهٔ زائد بر خمس و زکات نداشته باشد، حرام و نماز در آن باطل است؛ ولی اگر بدهی او را بدهند یا با قبول حاکم شرع ضامن شوند که ادا کنند، تصرف و نماز در ملک او با اجازهٔ ورثه اشکال ندارد (آیت‌الله وحید).

تصرف حرام و نماز باطل است؛ ولی اگر بدهی او را بدهند یا ضامن شوند که ادا کنند، به نحوی که از عهدهٔ میت ساقط شود، جایز است و اگر عین مالی که خمس یا زکات به آن تعلق گرفته است، معلوم باشد، فقط تصرف و نماز در آن عین قبل از ادا جایز نیست؛ ولی تصرف و نماز در غیر آن با رضایت ورثه یا ولی آن‌ها در صورتی که صغیر باشند، اشکال ندارد (آیت‌الله نوری).

حرام و به احتیاط، نماز در آن باطل است؛ ولی اگر بدهی او را بدهند یا ضامن شوند که ادا کنند، به نحوی که دین از عهده میت ساقط شود، تصرف و نماز در ملک او بی تردید اشکال ندارد (آیت الله شبیری).

میتی که ردّ مظالم بدهکار است

پرسش: نماز خواندن در ملک میتی که رد مظالم بدهکار است، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: تصرف در ترکۀ میتی که متعلّق خمس و زکات و حقوق مردم مانند مظالم است، حرام و نماز در آن باطل است؛ مگر آنکه بدهکاری را بدهند یا بنا داشته باشند بدون مسامحه بپردازند (حضرت امام و آیت الله نوری).

اگر ادا نکرده اند و قصد ادا ندارند، بنا بر فتوا نماز باطل است؛ ولی اگر قصد پرداخت بدون مسامحه دارند، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت الله فاضل).^۲

در صورتی که بنا بر پرداخت بدون مسامحه باشد، تصرف جایز است؛ ولی اگر به عین مال تعلّق گرفته باشد، تصرف جایز نیست؛ مگر اینکه بدهی میت را پرداخت کنند یا از حاکم شرع اجازه بگیرند (آیت الله خویی).
تصرف و نماز خواندن، به احتیاط واجب، جایز نیست؛ ولی اگر بنا بر پرداخت بدون مسامحه باشد، تصرف جایز است؛ هرچند [باید] بنا بر احتیاط واجب، از وصی میت یا از حاکم شرع اجازه گرفته شود (آیت الله صافی).
تصرف حرام و نماز بنا بر احتیاط واجب باطل است؛ مگر آنکه بدهی او را بدهند (آیت الله مکارم).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۴؛ سید روح الله خمینی، توضیح المسائل، مسئله ۸۵۶؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۸۹۲؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۳۳.
۲. نظر آیت الله فاضل لنکرانی در رساله این است که نماز باطل است؛ مگر اینکه بنا داشته باشند بدهکاری را بدهند. در متن حاضر، حاشیه العروة الوثقی درج شد.

میتی که ذمه‌اش به زکات یا سایر حقوق شرعی به جز خمس، مشغول و بدهکار بوده است، تصرف در مال وی چنانچه با ادای بدهی او ناسازگار نباشد، مثل نماز خواندن در خانه‌اش، با اجازه ورثه اشکال ندارد (آیت‌الله سیستانی).

نماز جاهل در مکان غصبی

فراموش کردن غصبی بودن مکان

پرسش: اگر در جایی که غصبی بودن آن را فراموش کرده است، نماز بخواند و بعد از نماز یادش بیاید، نمازش چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: نماز او صحیح است؛ مگر آنکه خودش غصب کرده باشد که در این صورت، به احتیاط واجب نمازش باطل است (حضرت امام و آیات عظام مکارم، فاضل، سیستانی، صافی و شبیری).
نماز او صحیح است؛ مگر آنکه خودش غصب کرده باشد (آیت‌الله نوری).

نماز او صحیح است؛ ولی کسی که خودش جایی را غصب کرده، اگر فراموش کند و در آنجا نماز بخواند، در صورتی که از غصب توبه نکرده باشد، نمازش باطل است و اگر توبه کرده باشد، بطلان نماز محل اشکال است (آیت‌الله وحید).

اگر جایی نماز بخواند که غصبی بودن آن را فراموش کرده و بعد از نماز یادش بیاید، نماز او بنا بر اظهر صحیح است؛ اگرچه خودش غصب کرده باشد. ولی اگر بین نماز فهمید که آن مکان غصبی است، در صورت امکان بدون اینکه نماز را به هم بزند، باید بقیه نماز را در مکان مباح بخواند

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۹؛ سید روح‌الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الصلاة، مکان نمازگزار، مسئله ۱.

و در صورتی که ممکن نباشد، باید نماز را قطع کند و در جای مباح نماز را از سر بگیرد و اگر وقت تنگ است، آنچه از نماز به جا آورده است، صحیح است و بقیه نماز را در حین خروج از آن مکان به جا می آورد (آیت الله بهجت).

جاهل به موضوع

پرسش: اگر جایی که نمی داند غصبی است، نماز بخواند و بعد از نماز بفهمد، نمازش چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز او صحیح است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، مکارم، صافی، بهجت، فاضل، نوری و شبیری).
اگر در جایی که نمی داند غصبی است، نماز بخواند و بعد از نماز بفهمد که محل سجده اش غصبی بوده است، نمازش باطل است (آیات عظام خویی و وحید).

جاهل به حکم تکلیفی (جهل به حرمت غصب)

پرسش: اگر کسی حکم حرمت غصب را نداند و در مکان غصبی نماز بخواند، نمازش چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ:

الف. جاهل قاصر

نمازش صحیح است (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام فاضل، سیستانی، نوری و مکارم).
همان حکم جاهل به موضوع را دارد (آیت الله خویی).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۶۹؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۰.

۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۰؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۰.

ب. جاهل مقصر

به احتیاط واجب باطل است (حضرت امام و آیات عظام مکارم و سیستانی و فاضل).

باطل است (آیت الله نوری).

همان حکم جاهل به موضوع را دارد (آیت الله خویی).

جاهل به حکم وضعی (جهل به بطلان نماز)

پرسش: اگر کسی از غصبی بودن مکان و حرمت غصب آگاه باشد، ولی نداند در مکان غصبی نماز باطل است و نماز بخواند، نمازش چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز باطل است (حضرت امام و آیات عظام فاضل، خویی، صافی و نوری).

به احتیاط واجب باطل است (آیات عظام مکارم، بهجت، شبیری و سیستانی).

نماز خواندن در جایی که مواضع سجود غصبی باشد و بداند غصبی است، باطل است؛ هرچند عالم به بطلان نماز نباشد (آیت الله وحید).

ملاک جایز بودن خواندن نماز در ملک غیر

پرسش: ملاک نماز خواندن در ملک دیگری، مثل منزل دیگری یا مسافرخانه‌ها یا رستوران و مانند این‌ها چیست؟^۲

پاسخ: نماز خواندن در ملک دیگران در صورتی جایز است که یقین یا اطمینان یا حجت شرعی دیگری بر رضایت مالک داشته باشد؛ بنابراین

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، احدها؛

سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۰.

۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله

۱۶؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۸؛ محمد تقی بهجت،

وسيلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۱؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مکان نمازگزار، مسئله ۵.

اگر مالک آن صریحاً اجازه نمازخواندن را بدهد یا عملی انجام دهد که معلوم باشد برای نمازخواندن اجازه داده است، مثلاً سجاده نماز را برای نمازخواندن وی پهن کند یا در اختیار وی بگذارد، کافی است؛ همچنین است اگر مالک اجازه تصرفی را بدهد که عرفاً از آن اجازه نمازخواندن هم فهمیده می شود (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، صافی و نوری).

نمازخواندن در ملک دیگران در صورتی جایز است که یقین یا حجت شرعی دیگری بر رضایت مالک داشته باشد؛ بنابراین اگر مالک آن صریحاً اجازه نمازخواندن را بدهد یا عملی انجام دهد که معلوم باشد برای نمازخواندن اجازه داده است، مثلاً سجاده نماز را برای نمازخواندن وی پهن کند یا در اختیار وی بگذارد، کافی است؛ همچنین است اگر مالک اجازه تصرفی را بدهد که عرفاً از آن اجازه نمازخواندن هم فهمیده می شود (آیات عظام وحید و شبیری).

نمازخواندن در زمین های بسیار وسیع

پرسش: حکم نمازخواندن در زمین های بسیار وسیع که برای بیشتر مردم مشکل است موقع نماز از آنجا به جایی دیگر بروند،^۱ چیست؟^۲

پاسخ: نمازخواندن یا تصرفات جزئی مانند نشستن و استراحت و خوابیدن در زمین های بسیار وسیع جایز است؛ هرچند با اجازه مالکان نباشد؛ بلکه در صورت رضایت نداشتن مالکان یا وجود صغار و مجانین در بین مالکان، بازهم نمازخواندن و تصرفات جزئی مانعی ندارد (حضرت امام و آیات عظام

۱. این عبارت در ضمن نظر حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، صافی، شبیری و نوری ذکر شده است.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۷؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۹؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، ج ۱، کتاب الصلاة، مکان نمازگزار، مسئله ۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۴۴.

سیستانی و شبیری).

نمازخواندن یا تصرفات جزئی مانند نشستن و استراحت و خوابیدن در زمین‌های بسیار وسیع جایز است؛ هر چند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، بنا بر احتیاط واجب، تصرفات جزئی و نمازخواندن جایز نیست (آیات عظام فاضل و صافی).

نمازخواندن یا تصرفات جزئی مانند نشستن و استراحت و خوابیدن در زمین‌های بسیار وسیع جایز است؛ هر چند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، تصرفات حرام و بنا بر احتیاط واجب نماز صحیح نیست (آیت الله مکارم).

نمازخواندن یا تصرفات جزئی مانند نشستن و استراحت و خوابیدن در زمین‌های بسیار وسیع جایز است؛ هر چند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت رضایت نداشتن مالکان، تصرفات و نمازخواندن جایز نیست (آیات عظام بهجت و نوری).

نمازخواندن در زمین‌های بسیار وسیع جایز است؛ هر چند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، نمازخواندن جایز نیست و همچنین است (آیت الله وحید: بنا بر احتیاط واجب) اگر مالک صغیر یا مجنون باشد یا آن زمین‌ها در تصرف غاصب باشد یا بنا بر احتیاط، گمان داشته باشد که مالک راضی نیست (آیات عظام خویی و وحید).

نمازخواندن در باغ‌ها و مزرعه‌های اطراف روستاها و شهرها

پرسش: حکم نمازخواندن و تصرفات جزئی مانند نشستن و استراحت کردن در باغ‌ها و مزرعه‌های اطراف روستاها و شهرها که دیوار ندارند، چیست؟^۱

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۷؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۷۹؛ سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، ج ۱، کتاب الصلاة، مکان نمازگزار، مسئله ۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۴۴؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۴؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۳۶؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۲.

پاسخ: جایز است؛ هرچند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت ظاهر شدن نارضایتی و منعی از جانب مالکان بنا بر احتیاط واجب (آیت الله بهجت: بنا بر فتوا) نماز خواندن و تصرفات جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام بهجت و صافی).

جایز است؛ هر چند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، تصرفات حرام است و بنا بر احتیاط واجب نماز صحیح نیست (آیت الله مکارم).

جایز است؛ هرچند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان جایز نیست و در صورتی که گمان به رضایت نداشتن داشته باشد، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (آیات عظام خویی و وحید). جایز است؛ هرچند با اجازه مالکان نباشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، تصرف جایز نیست و در صورتی که مالک صغیر یا مجنون باشد یا گمان به رضایت نداشتن او داشته باشد، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله سیستانی).

نماز خواندن در خانه های «من تضمنت الآية»^۱

پرسش: حکم نماز خواندن در خانه های «من تضمنت الآية» چیست؟^۲
پاسخ: جایز است؛ هرچند گمان بر رضایت نداشتن مالکان داشته باشد؛ البته در صورت علم به رضایت نداشتن، نماز خواندن جایز نیست (حضرت امام).

جایز است؛ هرچند گمان بر رضایت نداشتن مالکان داشته باشد؛ البته در صورتی که علم یا اطمینان یا اماره معتبر بر رضایت نداشتن مالک وجود

۱. مقصود آیه ۶۱ سوره نور است: «وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْهُمُ مَفَاتِيحُهُ أَوْ صَدِيقَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعاً أَوْ أَشْتَاتاً».

۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۱۸.

داشته باشد، نماز خواندن جایز نیست (آیات عظام خویی و سیستانی).
جایز است؛ اما در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، نماز خواندن
جایز نیست؛ همچنین در صورت ظن یا شک به رضایت نداشتن مالکان،
بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله فاضل).
جایز است؛ اما در صورت علم به رضایت نداشتن مالکان، نماز خواندن
جایز نیست؛ همچنین در صورت ظن به رضایت نداشتن مالکان، بنا بر
احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله نوری).

شرط دوم: بی حرکت بودن مکان نمازگزار

پرسش: مقصود از شرط دوم یعنی استقرار مکان نمازگزار، چیست؟
پاسخ: مکان نمازگزار باید بی حرکت باشد (حضرت امام و امام خامنه‌ای
و آیات عظام خویی، وحید، نوری، صافی، شبیری، فاضل و بهجت).
مکان نمازگزار در نمازهای واجب باید طوری نباشد که از شدت حرکت،
مانع ایستادن نمازگزار و انجام رکوع و سجود اختیاری شود؛ بلکه بنا بر
احتیاط لازم، نباید مانع آرامش بدن او باشد (آیت الله سیستانی).
اگر مکان نمازگزار متحرک باشد، به طوری که نتواند کارهای نماز را
به طور عادی انجام دهد، نمازش باطل است (آیت الله مکارم).

نماز خواندن در وسایل نقلیه

پرسش: حکم نماز خواندن در وسایل نقلیه مانند هواپیما و قطار و اتومبیل
در حال حرکت چیست؟
پاسخ:

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثانی؛
سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۰؛ سید علی خامنه‌ای، رساله
آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۶۵.

الف. در حال اضطرار مثل تنگی وقت یا هر علت دیگر^۱

نماز را در همان وسیله نقلیه بخواند؛ البته باید به قدری که ممکن است، استقرار و قبله را رعایت کند. اگر آن وسایل نقلیه از قبله به طرف دیگر حرکت کنند، فرد مکلف است به طرف قبله برگردد و هنگام حرکت و برگشتن به سمت قبله، قرائت و اذکار واجب نماز را نخواند. اگر رعایت استقبال قبله دقیقاً ممکن نباشد، سعی کند اختلاف کمتر از ۹۰ درجه را رعایت کند. اگر این هم ممکن نباشد، فقط در تکبیر الاحرام قبله را رعایت کند و اگر این هم امکان نداشته باشد، رعایت قبله لازم نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی و بهجت و صافی).

اگر خوف فوت وقت داشته باشند، باید نماز را در اتوبوس در همان حال حرکت بخواند و تا آنجا که امکان دارد، جهت قبله، قیام، رکوع و سجود را رعایت کنند (امام خامنه‌ای).

نماز را در همان وسیله نقلیه بخواند؛ البته باید به قدری که ممکن است، استقرار و قبله را رعایت کند. اگر آن وسایل نقلیه از قبله به طرف دیگر حرکت کنند، فرد مکلف است به طرف قبله برگردد و هنگام حرکت و برگشتن به سمت قبله، قرائت و اذکار واجب نماز را نخواند. اگر رعایت استقبال قبله دقیقاً ممکن نباشد، فقط در تکبیر الاحرام قبله را رعایت کند و اگر این هم امکان نداشته باشد، رعایت قبله لازم نیست (آیات عظام خویی و وحید).

نماز را در همان وسیله نقلیه بخواند؛ البته باید به قدری که ممکن است، استقرار و قبله را رعایت کند. اگر آن وسایل نقلیه از قبله به طرف دیگر حرکت کنند، فرد مکلف است به طرف قبله برگردد و هنگام حرکت و

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثانی؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۰؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار؛ محمد تقی بهجت، وسیله النجاة، ج ۱، مسئله ۶۶۵ و ۶۶۶؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۵۹؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدیة العباد، ج ۱، مسئله ۷۰۹.

برگشتن به سمت قبله، قرائت و اذکار واجب نماز را نخواند (آیات عظام مکارم، نوری، شبیری و فاضل).

نکته: سایر واجبات، غیر از استقبال و استقرار را به مقداری که ممکن دارد، انجام دهد؛ وگرنه بدل آن‌ها را انجام دهد.

ب. در حال اختیار^۱

چنانچه با رعایت شروط و واجبات نماز، حرکت وسیله نقلیه مانع آرامش بدن نمازگزار نشود، خواندن نماز اشکالی ندارد (مراجع عظام تقلید).

تکان‌های لحظه‌ای که استقرار را از بین می‌برد

پرشش: اگر داخل وسایل نقلیه، در حال اضطرار، هنگام قرائت و اذکار امکان استقرار باشد، ولی گاهی بر اثر تکان خوردن وسیله نقلیه، استقرار از بین برود، وظیفه نمازگزار در حالت تکان خوردن چیست؟^۲

پاسخ: اگر سکوت صورت نماز را به هم نمی‌زند، واجب است سکوت کند و اگر با سکوت صورت نماز از بین می‌رود، واجب است نماز را ادامه دهد و سکوت نکند (حضرت امام و آیات عظام خویی و فاضل و نوری).

اگر سکوت صورت نماز را به هم نمی‌زند، بنا بر احتیاط واجب سکوت کند و اگر با سکوت صورت نماز از بین می‌رود، واجب است نماز را ادامه دهد و سکوت نکند (آیت‌الله سیستانی).

اگر سکوت صورت نماز را به هم نمی‌زند، واجب است سکوت کند و اگر صورت نماز از بین می‌رود، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت‌الله مکارم).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثانی، مسئله ۲۴؛ سیدموسی شبیری زنجان، توضیح المسائل، مسئله ۸۱۹؛ سیدموسی شبیری زنجان، استفتانات، ج ۱، شرایط مکان نمازگزار، استقرار، سؤال ۱۳۱۹؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۶۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۵۹؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۰۹؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۷۳۲۰۱۷، تاریخ استفتا: ۱۳۹۵ دی ۲۵.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثانی، مسئله ۲۴.

تغییر قبله بر اثر حرکت وسیله نقلیه

پرسش: اگر در حال اختیار مسیر قبله در وسیله نقلیه تغییر کند، وظیفه نمازگزار چیست؟^۱

پاسخ: با تغییر مسیر قبله، باید به سمت قبله برگردد (حضرت امام و آیات عظام سیستانی و خویی و نوری).

با تغییر مسیر قبله، باید به سمت قبله برگردد؛ البته در جایی که انحراف از قبله خیلی زیاد باشد، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است (آیت الله مکارم).

نماز خواندن روی خرمن گندم

پرسش: نماز خواندن روی خرمن گندم و مانند این‌ها چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: روی خرمن گندم و جو یا تپه‌ای از ریگ و مانند این‌ها که انسان نمی‌تواند بی حرکت بماند و مانع از استقرار و آرامش بدن است، نماز باطل است؛ اما اگر حرکت کم باشد، به گونه‌ای که بتوان نماز را با رعایت شروط آن از جمله استقرار و آرامش بدن خواند، اشکال ندارد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، وحید، نوری، صافی و شبیری).

روی خرمن گندم و جو یا تپه‌ای از ریگ و مانند این‌ها که انسان نمی‌تواند بی حرکت بماند و مانع از استقرار و آرامش بدن است، بنا بر احتیاط واجب نماز باطل است؛ اما اگر حرکت کم باشد، به گونه‌ای که بتوان نماز را با رعایت شروط آن از جمله استقرار و آرامش بدن خواند، اشکال ندارد (آیت الله مکارم).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثانی، مسئله ۲۴.
 ۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثانی، مسئله ۲۵؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۲؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۳۹.

مسائل متفرقه مکان نمازگزار

تمکن نداشتن برای انجام افعال نماز

پرسش: نمازخواندن در جایی که تمکن برای انجام افعال نماز وجود ندارد، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: در جایی که سقف آن کوتاه است و نمی‌تواند در آنجا راست بایستد، یا به اندازه‌ای کوچک است که جای رکوع و سجود ندارد، نماز نخواند. اگر ناچار شود در چنین جایی نماز بخواند، باید به قدری که ممکن است، قیام و رکوع و سجود را به جا آورد (حضرت امام و آیات عظام فاضل، مکارم، نوری و صافی).

مکان نمازگزار نباید سقف کوتاه داشته باشد؛ به گونه‌ای که نتواند در آنجا راست بایستد؛ همچنین مکان نمازگزار نباید به اندازه‌ای کوچک باشد که جای رکوع و سجود نداشته باشد. اگر فرد ناچار شود جایی نماز بخواند که به طور کلی قادر به ایستاده نمازخواندن نباشد، لازم است نشسته نماز بخواند و اگر توانایی رکوع و سجود را نیز ندارد، آن‌ها را با اشاره سر انجام دهد (آیات عظام خویی و سیستانی و وحید).

تعارض قیام و رکوع و سجده اشاره‌ای با نماز نشسته

پرسش: اگر مجبور باشد نماز را جایی بخواند که یا باید قیام را رعایت کند و رکوع و سجود را با اشاره انجام دهد یا اینکه نماز را به صورت نشسته بخواند و رکوع و سجده را به صورت معمولی انجام دهد، وظیفه کدام است؟^۲

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، در وسعت وقت، نماز را به هر دو صورت بخواند و در ضیق وقت، بنا بر احتیاط واجب نماز را نشسته بخواند

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، السادس؛

سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مکان نمازگزار، شرط سوم.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، السادس.

(حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری).

نماز را ایستاده با رکوع و سجده اشاره‌ای بخواند (آیت الله سیستانی).
 مخیر است نماز را به صورت ایستاده یا نشسته بخواند (آیت الله خویی).
 بنا بر احتیاط واجب، در وسعت وقت، نماز را به هر دو صورت بخواند و در ضیق وقت، مخیر است (آیت الله مکارم).

نماز در مکانی که خطر جانی وجود دارد

پرسش: نماز در جایی که خطر جانی وجود دارد، مثلاً زیر سقفی که نزدیک است خراب شود، چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: نباید نماز بخواند؛ ولی اگر خواند، باطل نیست (حضرت امام و آیات عظام فاضل، نوری^۲، سیستانی، خویی و وحید).
 نباید نماز بخواند و اگر بخواند، احتیاط واجب اعاده آن است (آیت الله مکارم).
 نباید نماز بخواند (امام خامنه‌ای و آیت الله صافی).
 بنا بر احتیاط نماز نخواند (آیت الله شبیری).

نماز روی چیزی که ایستادن و نشستن روی آن حرام است

پرسش: نماز روی چیزی که ایستادن و نشستن روی آن حرام است [غیر از مصادیق غصب که حکم آن بیان شد]، مثل جایی از فرش که اسم خدا بر آن نوشته شده است یا روی قرآن یا روی قبر معصوم علیه السلام که سبب هتک حرمت شود، چه حکمی دارد؟^۳

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الرابع: سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۳: سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۴۰: سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.
 ۲. معطله در توضیح المسائل فارسی نماز را باطل دانسته‌اند.
 ۳. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الخامس: سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۳: سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.

پاسخ: نباید نماز بخواند؛ ولی اگر خواند، صحیح است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری^۱ و سیستانی).

نبايد نماز بخواند (امام خامنه‌ای و آیت‌الله صافی).

بنا بر احتیاط واجب، نماز صحیح نیست (آیات عظام خویی و وحید و شبیری).

نماز در جایی که اطمینان ندارد نماز را تمام می‌کند

پرسش: آیا جایی که به واسطه احتمال باد و باران و زیادی جمعیت و مانند این‌ها اطمینان ندارد که بتواند نماز را تمام کند، می‌تواند نماز بخواند؟^۲

پاسخ: اگر به امید تمام کردن شروع کند، اشکال ندارد و چنانچه آن را تمام کند، نمازش صحیح است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و مکارم).

اگر به امید تمام کردن شروع کند، اشکال ندارد و چنانچه آن را تمام کند، نمازش صحیح است. اگر اطمینان داشته باشد که نمی‌تواند نماز را تمام کند، ولی احتمال ضعیف به تمام کردن نماز بدهد، می‌تواند رجائاً نماز را بخواند و چنانچه اتفاقاً آن را تمام کرد، صحیح است (آیت‌الله سیستانی).

اگر اطمینان دارد که نمی‌تواند نماز را تمام کند، صحیح نیست؛ اگرچه اتفاقاً نماز را تمام کند. اگر اطمینان ندارد می‌تواند نماز بخواند، در صورتی که به مانعی برخورد، نمازش صحیح است (آیت‌الله خویی).

می‌تواند نماز بخواند و اگر به مانعی برخورد، نمازش صحیح است (آیت‌الله نوری).^۳

اگر اطمینان دارد که نمی‌تواند نماز را تمام کند، نماز باطل است؛ اگرچه

۱. معظم‌له در توضیح المسائل فارسی نماز را باطل دانسته‌اند.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثالث؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۳؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۴۰.

۳. بنا به فرموده معظم‌له در توضیح المسائل فارسی، اگر اطمینان ندارد که می‌تواند نماز را تمام کند، احتیاط واجب آن است که نماز نخواند.

اتفاقاً نماز را تمام کند (آیت الله وحید).

اگر اطمینان ندارد که بتواند نماز را تمام کند، نماز نخواند؛ ولی اگر علم داشته باشد که نمی تواند نماز را تمام کند، چنانچه قصد قربت داشته باشد و اتفاقاً نماز را تمام کند، نمازش صحیح است (آیت الله شبیری).
با احتمال تمام کردن نماز، خواندن نماز جایز است؛ ولی با اطمینان به ممکن نبودن نماز، صحیح نیست (آیت الله صافی).

نماز خواندن نزد قبر معصومان علیهم السلام

نماز خواندن جلوتر از قبر معصوم علیه السلام

پرسش: خواندن نماز جلوتر از قبر معصوم علیه السلام چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: انسان باید ادب را رعایت کند و جلوتر از قبر معصوم علیه السلام نماز نخواند. چنانچه نماز خواندن بی احترامی باشد، حرام است؛ ولی نماز باطل نیست (حضرت امام).

نمازگزار جلوتر از قبر معصوم علیه السلام نایستد؛ ولی مساوی اشکالی ندارد (امام خامنه ای).

برای رعایت ادب، جلوتر از قبر معصوم علیه السلام نماز نخواند و چنانچه نماز خواندن بی احترامی و مستلزم هتک باشد، حرام است و نماز بنا بر احتیاط واجب صحیح نیست (آیت الله نوری).

نباید جلوتر از قبر معصوم علیه السلام در صورتی که مستلزم هتک باشد، نماز بخواند؛ وگرنه عیبی ندارد (آیت الله خویی).

بنا بر احتیاط واجب، نباید جلوتر یا مساوی با قبر معصوم علیه السلام نماز بخواند (آیت الله صافی).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، السابع؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۴؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.

انسان نباید جلوتر از قبر معصوم علیه السلام نماز بخواند (آیت الله فاضل).
 شایسته است انسان رعایت ادب کند و جلوتر از قبر معصوم علیه السلام نماز
 نخواند. در صورتی که نماز خواندن هتک و بی احترامی باشد، حرام است و
 نماز هم اشکال دارد؛ در غیر این صورت، نماز باطل نیست (آیت الله مکارم).
 نماز خواندن مساوی یا جلوتر از قبر معصوم علیه السلام در صورتی که بی ادبی به
 آن‌ها نباشد، مکروه است (آیت الله بهجت).
 بنا بر احتیاط واجب، باید جلوتر از قبر معصوم علیه السلام نماز نخواند و چنانچه
 این کار مستلزم هتک باشد، حرام نیز هست (آیت الله شبیری).
 باید پشت به قبر معصوم علیه السلام در صورتی که بی احترامی به آنان باشد،
 نماز نخواند و در غیر این صورت اشکال ندارد؛ ولی نماز در هر دو حال،
 صحیح است (آیت الله سیستانی).
 نماز خواندن جلوتر از قبر معصوم علیه السلام در صورتی که هتک باشد، حرام و
 باطل است و در صورتی که هتک نباشد، بنا بر احتیاط واجب، حرام و باطل
 است (آیت الله وحید).

نماز خواندن مساوی قبر معصوم علیه السلام

پرسش: خواندن نماز مساوی قبر معصوم علیه السلام چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: اشکالی ندارد (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام سیستانی
 و فاضل).
 اگر هتک حرمت نباشد، اشکالی ندارد (آیات عظام خویی و مکارم و
 نوری).

بنا بر احتیاط واجب، نماز نخواند (آیت الله صافی).
 در صورتی که بی ادبی نباشد، مکروه است (آیت الله بهجت).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، السابع؛
 سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۴؛ سید علی خامنه‌ای، رساله
 آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.

نماز خواندن پشت قبر معصوم علیه السلام

پرسش: خواندن نماز پشت قبر حضرات ائمه علیهم السلام چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: نماز اشکالی ندارد؛ اگرچه بهتر است در طرف سر حضرت نماز بخواند؛ به نحوی که مساوی با امام علیه السلام نشود (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری).

وجود حائل بین قبر معصوم علیه السلام و نمازگزار

پرسش: اگر بین نمازگزار و قبر معصوم علیه السلام چیزی مانند دیوار فاصله شود، نماز چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: اگر چیزی مانند دیوار فاصله شود که بی احترامی نشود، اشکال ندارد؛ ولی فاصله شدن صندوق شریف و ضریح و پارچه‌ای که روی آن افتاده است، کافی نیست (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، فاضل، صافی، نوری، بهجت، شبیری، مکارم و وحید).

نماز مرد و زن در یک مکان

پرسش: اگر زن مساوی یا جلوتر از مرد بایستد، نماز او چه حکمی دارد؟^۳
 پاسخ: نماز خواندن زن جلوتر از مرد یا مساوی و هم‌دوش با مرد صحیح ولی مکروه است (حضرت امام و آیات عظام بهجت، صافی، نوری و شبیری).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۲ و مکان المصلی، العاشر؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۷؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۶؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۴؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۴۸ و ۱۰۴۹.
 ۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، السابع؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۵.
 ۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، العاشر و مسئله ۲۶ و ۲۷؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مکان نمازگزار، مسئله ۸۸۶؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله ۸۱۱؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.

بنا بر احتیاط واجب، باید میان زن و مرد در حال نماز حداقل یک وجب فاصله باشد و در این صورت، اگر زن و مرد محاذی یکدیگر بایستند یا زن جلوتر از مرد بایستد، نماز هر دو صحیح است (امام خامنه‌ای).
باید بین مرد و زن در حال نماز اقلاً مقدار یک وجب فاصله باشد و نماز خواندن در فاصله کمتر از ده ذراع در جایی که زن جلوتر یا مساوی مرد باشد، مکروه است (آیات عظام خویی و وحید).
بنا بر احتیاط واجب، زن عقب‌تر از مرد بایستد، حداقل به مقداری که محل سجده او برابر محل دو زانوی مرد در حال سجده باشد (آیت‌الله سیستانی).

در نماز، زن باید عقب‌تر از مرد بایستد و بهتر است محل سجده زن از محل ایستادن مرد کمی عقب‌تر باشد؛ وگرنه نماز باطل است (آیت‌الله فاضل).
در نماز، زن باید عقب‌تر از مرد بایستد و محل سجده او از محل سجده مرد کمی عقب‌تر باشد؛ وگرنه نماز باطل است. البته رعایت این حکم در مکان‌های شلوغ که اجرای آن مشقت دارد، لازم نیست (آیت‌الله مکارم).

نکته: در این حکم، بین محرم و نامحرم یا زن و شوهر تفاوتی نیست؛ همین‌طور بین نماز واجب و مستحب فرق ندارد؛ همچنین تفاوتی بین مکان‌ها وجود ندارد؛ مگر در مسجد الحرام که رعایت این شرط لازم نیست.

تفاوت افراد بالغ و نابالغ

پرسش: آیا در حکم مذکور [یعنی حرمت یا کراهت] تفاوتی بین افراد بالغ و نابالغ وجود دارد؟^۱

پاسخ: تفاوتی بین افراد بالغ و نابالغ وجود ندارد (حضرت امام و آیات

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲۶؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدیة العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۷؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۴؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۵۲.

عظام صافی، نوری، فاضل و بهجت).

بنا بر احتیاط واجب، این حکم شامل نماز افراد نابالغ می‌شود (آیت الله مکارم).

این حکم مخصوص نماز افراد بالغ است و شامل نابالغ نمی‌شود (آیات عظام خویی و سیستانی).

تفاوت نماز صحیح و نماز باطل

پرسش: آیا در حکم مذکور [یعنی حرمت یا کراهت] تفاوتی بین نماز صحیح و نماز باطل وجود دارد؟^۱

پاسخ: این حکم به نماز صحیح اختصاص دارد (حضرت امام و آیات عظام نوری و فاضل و مکارم).

این حکم به نماز صحیح اختصاص ندارد و آنچه را عرفاً نماز محسوب می‌شود نیز در بر می‌گیرد؛ هرچند آن نماز، به علت دیگری غیر از این حکم باطل باشد؛ مانند جایی که همسر انسان سهواً بدون وضو مشغول نماز شده است (آیات عظام خویی و سیستانی).

نماز مرد و زن در یک مکان، در حال ناچاری

پرسش: در مواقعی که مرد و زن ناچار باشند در مکان واحد بدون رعایت فاصله شرعی یا در تنگی وقت نماز بخوانند، نماز چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: رعایت این شرط لازم نیست و نماز صحیح است (حضرت امام و آیات عظام نوری، مکارم، فاضل و خویی).

این حکم شامل حال اضطرار نمی‌شود؛ مثلاً اگر زن و مردی در مکان کوچکی حبس و زندانی شده باشند و وقت نماز نیز تنگ باشد، در این

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، العاشر.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲۸؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۵۱.

صورت، نماز هر دو نفر صحیح است؛ اما اگر وقت وسعت دارد، ابتدا یکی از دو نفر نماز بخواند و دیگری نمازش را به تأخیر بیندازد و پس از اتمام نماز نفر اول، نفر دوم نمازش را بخواند. بهتر آن است که زن نمازش را به تأخیر بیندازد (آیت الله سیستانی).

نکته: با توجه به فتوای آیات عظام بهجت و صافی و شبیری درباره فاصله مرد و زن، در این فرض هم نماز صحیح است.

نماز مرد در صورتی که زنی مساوی او یا جلوتر از او نشسته است یا برعکس

پرسش: نماز مرد در صورتی که زنی مساوی یا جلوتر از او نشسته است یا برعکس، اشکالی دارد؟^۱

پاسخ: نماز صحیح است و کراهت هم ندارد (حضرت امام و آیات عظام نوری، مکارم، فاضل، خویی و سیستانی).

نماز مرد و زن در یک مکان که دو طبقه دارد

پرسش: اگر زن و مرد در یک مکان باشند، ولی زن در مکان بالاتر مانند طبقه دوم ولی جلوتر یا مساوی مرد نماز بخواند، نماز چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: اگر بلندی در حدی باشد که صدق محاذات و تقدم زن بر مرد را نکند، اشکالی ندارد (حضرت امام و آیات عظام خویی، وحید، سیستانی، مکارم، فاضل و نوری).

نکته: با توجه به مبنای آیات عظام بهجت و شبیری و صافی، نماز در مسئله فوق اشکالی ندارد.

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۲۹.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، العاشر؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۴۵.

شروط از بین رفتن بطلان یا کراهت نماز مرد و زن در یک مکان

پرسش: در چه صورتی تقدم زن بر مرد یا تساوی آن‌ها، طبق فتاوی‌ای که بیان شد، موجب بطلان یا کراهت نماز نمی‌شود؟^۱

۱. بین آن‌ها حائلی مانند پرده باشد؛

۲. بین آن‌ها ده ذراع فاصله باشد (حضرت امام و آیات عظام نوری، فاضل، شبیری، سیستانی، بهجت، وحید، خویی و صافی).

نکته: ده ذراع به فتوای آیات عظام بهجت و مکارم و فاضل، حدود پنج متر و به فتوای آیت الله سیستانی حدود چهارونیم متر است.

کیفیت حائل بین زن و مرد

پرسش: آیا در حائل بین مرد و زن، دیده نشدن هم شرط است؟^۲

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، شرط است (حضرت امام و آیات عظام مکارم و فاضل و صافی).

ساتر بودن (دیده نشدن) شرط است (آیت الله بهجت).

چیزی که عرفاً حائل و مانع محسوب شود، کافی است؛ هرچند مانع از مشاهده نباشد و بتوانند همدیگر را ببینند (آیات عظام خویی و سیستانی و نوری).

حکم نماز مرد و زن در جایی که با هم وارد نماز شده‌اند

پرسش: اگر زن برابر مرد یا جلوتر بایستد و با هم وارد نماز شوند، نماز چه

۱. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، العاشر؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۱؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۵۷.

۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، العاشر؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۸؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۴؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، مقدمات شش گانه، مقدمه چهارم، مسئله ۸؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۵۷.

حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز صحیح است و بهتر است نماز را دوباره بخوانند. اگر یکی بعد از دیگری به نماز بایستد، بهتر است که دومی نمازش را دوباره بخواند (حضرت امام).

نماز صحیح است و احتیاط مستحب آن است که نماز را دوباره بخوانند. اگر یکی بعد از دیگری به نماز بایستد، احتیاط مستحب آن است که دومی نمازش را دوباره بخواند (آیات عظام صافی و شبیری).

نماز صحیح است؛ هرچند کراهت دارد. اگر یکی بعد از دیگری به نماز بایستد، کراهت برای دومی است (آیت الله بهجت).

نماز صحیح است و بهتر است که نماز را دوباره بخوانند. اگر یکی بعد از دیگری به نماز بایستد، نماز هر دو کراهت دارد (آیت الله نوری).

اگر در کمتر از فاصله شرعی بایستند و با هم وارد نماز شوند، باید نماز را دوباره بخوانند؛ همچنین است بنا بر احتیاط واجب در صورتی که یکی زودتر از دیگری به نماز بایستد (آیت الله وحید).

اگر در کمتر از فاصله شرعی بایستند و با هم وارد نماز شوند، باید نماز را دوباره بخوانند؛ ولی اگر یکی زودتر از دیگری به نماز بایستد، فقط کسی که بعد مشغول نماز شده است، باید نمازش را دوباره بخواند (آیات عظام فاضل و مکارم و خویی).

بنا بر احتیاط واجب، هر دو نفر باید نماز را دوباره بخوانند و در صورتی که یکی زودتر از دیگری مشغول نماز شود، نماز نفری که دیرتر تکبیر الاحرام را گفته است، بنا بر احتیاط واجب، باطل است. نماز نفر اول که زودتر تکبیر الاحرام را گفته، در صورتی که بتواند در بین نماز، مثلاً حائلی مانند

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، العاشر؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۷؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۶۹۶؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۵۴؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۴۸ و ۱۰۴۹.

پرده بین خود و نفر دیگر ایجاد کند یا بیش از چهار متر و نیم از نفر دیگر فاصله بگیرد یا اگر مرد است، راه برود و از زنی که بین نماز، مقابل او مشغول نماز شده است، جلوتر بایستد و اگر زن است، عقب بیاید و از آن مرد عقب تر قرار گیرد، برای آنکه نمازش صحیح باشد، باید این کار را انجام دهد؛ وگرنه نماز نفر اول هم بنا بر احتیاط واجب، باطل است. اما اگر این کارها ممکن نیست، نماز را ادامه می دهد و در این صورت، نماز نفر اول صحیح است (آیت الله سیستانی).

نجس بودن مکان نمازگزار

پرسش: نماز در مکان نجس، مثلاً روی فرش نجس، چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: اگر طوری تر نباشد که رطوبت آن به بدن یا لباس نمازگزار برسد، اشکال ندارد؛ ولی جایی که پیشانی را بر آن می گذارد مثل مهر، اگر نجس باشد، نماز باطل است (مراجع عظام تقلید).
نکته: منظور از سرایت نجاست به بدن یا لباس، نجاست غیر معفو است.

هم سطح بودن محل سجده با محل ایستادن

پرسش: محل پیشانی را چه مقدار می توان از محل زانوهای یا سر انگشتان پا بالاتر یا پایین تر قرار داد؟^۲
پاسخ: محل پیشانی نمازگزار از محل زانوهای او بیش از چهار انگشت بسته پست تر یا بلندتر نباشد و احتیاط واجب آن است که از سر انگشتان پا هم بیشتر از این پست و بلندتر نباشد (حضرت امام و آیت الله نوری).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، التاسع؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مکان نمازگزار، شرط پنجم؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، الثامن؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مکان نمازگزار، شرط چهارم؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۱، مکان نمازگزار.

محل پیشانی نمازگزار از محل زانوهای او و سر انگشتان پا، بیش از چهار انگشت بسته پست‌تر یا بلندتر نباشد (امام خامنه‌ای و آیات عظام سیستانی و صافی).

محل پیشانی نمازگزار از سر انگشتان پا، بیش از چهار انگشت بسته پست‌تر یا بلندتر نباشد (آیت‌الله خویی).

محل پیشانی نمازگزار از محل پاهای او بیش از چهار انگشت بسته پست‌تر یا بلندتر نباشد (آیت‌الله شبیری).

محل پیشانی نمازگزار از محل زانوها و سر انگشتان پای او نباید بیش از چهار انگشت بسته پست‌تر یا بلندتر باشد (آیت‌الله فاضل).

محل پیشانی نمازگزار از محل ایستادن او به اندازه‌ای بلندتر نباشد که از صورت سجده بیرون رود. احتیاط واجب آن است که بیش از چهار انگشت بسته بلندتر یا پست‌تر نباشد (آیت‌الله مکارم).

محل پیشانی نمازگزار از محل سر انگشتان پای او و بنا بر احتیاط واجب از محل زانوهای او، بیش از چهار انگشت بسته پست‌تر یا بلندتر نباشد (آیت‌الله وحید).

حائل گذاشتن بین نمازگزار و عبورکنندگان

پرسش: حائل گذاشتن بین نمازگزار و عبورکنندگان چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: مستحب است کسی که در محل عبور مردم نماز می‌خواند یا کسی روبه‌روی اوست، در صورتی که حائلی مثل دیوار و صف مقابلش نباشد، جلوی خود چیزی بگذارد و اگر تسبیح یا عصا یا چوب یا ریسمانی هم باشد، کافی است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، وحید، شبیری، مکارم، نوری و صافی).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۳؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۹؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۶۵.

نماز در کعبه و بام آن

پرسش: نماز در خانه کعبه و بر بام آن در حال ناچاری چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ:

الف. نماز واجب

در خانه کعبه و بر بام آن، نماز واجب خواندن مکروه است (حضرت امام و آیت الله نوری).

به جا آوردن نماز واجب داخل خانه کعبه مکروه است؛ ولی احتیاط واجب آن است که بر بام کعبه نماز نخواند (امام خامنه‌ای).

احتیاط واجب آن است که در خانه کعبه و بر بام آن نماز واجب را نخوانند (آیات عظام صافی، فاضل، سیستانی و مکارم).

احتیاط واجب آن است که بر بام خانه کعبه در حال اختیار نماز واجب نخوانند. نماز در خانه کعبه در حال اختیار جایز است (آیت الله خویی).

احتیاط مستحب آن است که بر بام خانه کعبه در حال اختیار نماز نخوانند و خواندن نماز واجب در خانه کعبه در حال اختیار، مکروه و احتیاط استحبابی در ترک آن است (آیت الله شبیری).

خواندن نماز واجب در حال اختیار بر بام خانه کعبه جایز نیست و احتیاط مستحب آن است که در داخل خانه هم نخواند (آیت الله وحید).

نکته ۱. نماز در خانه کعبه و بر بام آن در حال ناچاری مانع ندارد.

نکته ۲. در صورتی که بر بام کعبه نماز بخواند، باید در همه حالات چیزی از فضای کعبه مقابل او باقی بماند و ایستاده نماز بخواند (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، فاضل، مکارم و نوری).

ب. نماز مستحب

خواندن نماز مستحب در خانه کعبه و بر بام آن اشکال ندارد؛ بلکه مستحب

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مکان المصلی، مسئله ۳۰؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۱.

است داخل خانه، مقابل هر رکعی دو رکعت نماز بخوانند (حضرت امام و آیات عظام فاضل، شبیری، سیستانی، نوری، وحید، خویی و صافی).
داخل خانه کعبه نماز مستحب اشکال ندارد؛ بلکه مستحب است مقابل هر زاویه ای دو رکعت نماز بخوانند؛ ولی نماز بر پشت بام کعبه، خواه واجب یا مستحب، اشکال دارد (آیت الله مکارم).

نماز خواندن در معابد یهود و نصارا

پرسش: نماز در معبد یهود یا نصارا چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: نماز در معبد یهود و نصارا صحیح است؛ هرچند بدون اذن صاحبان آنها باشد؛ مثل سایر مساجد مسلمانان (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم و نوری).
نماز در معبد یهود و نصارا در صورتی که برای مطلق عبادت وقف شده باشد، صحیح است؛ هرچند بدون اذن صاحبان آنها باشد؛ مثل سایر مساجد مسلمانان (آیت الله فاضل).

نماز خواندن در مجلس گناه

پرسش: نماز خواندن در مجلس گناه چه حکمی دارد؟^۲
پاسخ: نماز خواندن در جایی که تار و ماندن آن استعمال می کنند، باطل نیست؛ ولی گوش دادن به آنها حرام است (حضرت امام و آیات عظام خویی، وحید، بهجت، سیستانی و نوری).
نماز خواندن در جایی که تار و ماندن آن استعمال می کنند، باطل است (آیت الله صافی).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱.
۲. سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۰؛ محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، سؤال ۲۷۱؛ محمد فاضل لنکرانی، احکام جوانان، مسئله ۱۸۸؛ محمد تقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۶۳۸.

نمازخواندن در محلی که مجلس گناه است، مثلاً در آنجا شراب می‌نوشند یا قمار می‌زنند یا غیبت می‌کنند، اشکال دارد (آیات عظام مکارم و فاضل).

ماندن در مجالس لهو و لعب که در آن به گونه‌ای که به طور معمول طرب‌انگیز است، آوازه‌خوانی می‌کنند یا تار و مانند آن استعمال می‌کنند، چنانچه تأیید گناه محسوب شود، حرام و نمازخواندن در آنجا بنا بر احتیاط، باطل است (آیت‌الله شبیری).

نمازخواندن در جای خلوتی که نامحرم وجود دارد

پرسش: نمازخواندن در جای خلوتی که نامحرم حضور دارد، چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نماز صحیح است (حضرت امام و آیات عظام خویی، نوری، سیستانی و وحید).

نمازخواندن اشکال دارد (آیت‌الله مکارم).

نماز صحیح نیست؛ ولی اگر یکی از آنان مشغول نماز باشد و دیگری که با او نامحرم است، وارد شود، نماز او اشکال ندارد (آیت‌الله صافی).

بنا بر احتیاط واجب نماز صحیح نیست؛ ولی اگر یکی از آنان مشغول نماز باشد و دیگری که با او نامحرم است، وارد شود، نماز او اشکال ندارد (آیت‌الله فاضل).

نماز به احتیاط باطل است. اگر مشغول نماز باشد و کسی که با او نامحرم است، وارد شود نیز همین حکم جاری است (آیت‌الله شبیری).

نکته: درباره حکم بودن مرد و زن نامحرم در مکان خلوت به توضیح المسائل مراجع، مسئله ۸۸۹ و ۲۴۴۵ مراجعه شود.

۱. سید محمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۸۹؛ محمد فاضل لنکرانی، احکام جوانان، مسئله ۱۸۷؛ سید موسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئله ۸۹۳.

استحباب خواندن نماز در مکان‌های مختلف

پرسش: آیا خواندن نماز در مکان‌های متعدد استحباب دارد؟
پاسخ: مستحب است نمازگزار نمازهای خود را در اماکن متعدد به جا آورد تا روز قیامت همه آن اماکن درباره او شهادت دهند.

ففي الخبر: سأل الراوى أبا عبد الله عليه السلام: «يُصَلِّي الرَّجُلُ نَوَافِلَهُ فِي مَوْضِعٍ أَوْ يُفَرِّقُهَا؟» قَالَ عليه السلام: «لَا، بَلْ هَاهُنَا وَهَاهُنَا، فَإِنَّهَا تَشْهَدُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» وَ عَنْهُ عليه السلام: «صَلُّوا مِنَ الْمَسَاجِدِ فِي بَقَاعٍ مُخْتَلِفَةٍ فَإِنَّ كُلَّ بَقْعَةٍ تَشْهَدُ لِلْمُصَلِّي عَلَيْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.» (روایت شده است کسی از حضرت صادق عليه السلام سؤال کرد: «فرد نوافلش را در یک جا به جا آورد یا در جاهای مختلف؟» حضرت فرمودند: «نه، اینجا و آنجا نماز بخواند تا آن مکان‌ها برای او در قیامت شهادت دهند.» همچنین از آن حضرت منقول است: «در بقعه‌های مختلف مساجد نماز بخوانید؛ زیرا هر بقعه برای نمازگزار در روز قیامت شهادت می‌دهد» (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، خویی، مکارم، نوری و فاضل).^۱

مکروهات مکان نمازگزار

پرسش: در چه مکان‌هایی نماز مکروه است؟^۲
پاسخ: محل‌هایی که برخی از فقها به عنوان مکروهات مکان نمازگزار ذکر کرده‌اند:

۱. جایی که در آن، عکس جاندار باشد؛ هرچند آن عکس روبه‌روی نمازگزار نباشد؛
۲. جایی که مجسمه جاندار روبه‌روی نمازگزار باشد؛ البته اگر روی آن را بپوشاند، کراهت برداشته می‌شود؛
۳. آشپزخانه و هرجا که کوره آتش وجود داشته باشد؛

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۶.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۸؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۵؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۶۴؛ حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۶.

۴. مقابل آتش و چراغ؛

۵. جاده و خیابان و کوچه، اگر برای کسانی که عبور می‌کنند، زحمت نباشد و چنانچه زحمت باشد، مزاحمت حرام است؛

۶. غیرمسجد برای همسایه مسجد، اگر عذری نداشته باشد؛

۷. مقابل انسانی که رو به نمازگزار است؛

۸. مقابل در باز؛

۹. مقابل کتاب یا قرآن باز و مقابل هرچیزی که سبب حواس‌پرتی

می‌شود؛

۱۰. حمام؛

۱۱. زباله‌دان؛

۱۲. دستشویی (مکان تخلی)؛

۱۳. مقابل چاه و چاله‌ای که محل ادرار باشد؛

۱۴. مقابل عذره (مدفوع)؛

۱۵. مقابل دیواری که از چاه دستشویی نم زده است؛

۱۶. مکان کثیف که طبع از آن متنفر باشد؛

۱۷. خانه شراب؛

۱۸. خانه مجوس (زرتشتیان) مگر آنکه آب‌پاشی کند که بعد از

خشک شدن، نماز در آن مانعی ندارد؛

۱۹. شوره‌زار؛

۲۰. زمینی که عذاب در آن نازل شده یا خسف شده باشد (دهان باز

کرده باشد)؛

۲۱. جایی که حیوانات را در آنجا ذبح یا شتر را نحر کنند؛

۲۲. خوابگاه شتر، اگرچه آب و جارو کرده باشند؛

۲۳. طویله اسب و قاطر و الاغ و گاو؛

۲۴. جای بستن گوسفند؛

۲۵. نماز بر خانہ مورچہ، اگرچہ موقع نماز، مورچہ از آن بیرون نیاید؛

۲۶. خانہ‌ای کہ در آن سگ باشد، غیر از سگ شکاری؛

۲۷. نماز بر یخ و برف؛

۲۸. زمین نہر و شط (مسیل) کہ مجرای آب جاری است، اگرچہ آن وقت موقع جریان آب نباشد. البتہ نماز روی پل و تخته‌ای کہ زیر آن نہر است و محلی کہ آب راکد است، کراہت ندارد؛

۲۹. مقابل قبر؛

۳۰. روی قبر؛

۳۱. بین دو قبر؛

۳۲. قبرستان؛

۳۳. مقابل خرمن گندم و جو؛

۳۴. مقابل آہن، چہ سلاح باشد و چہ غیر آن؛

۳۵. اتاقی کہ فرد جنب در آن باشد.

احکام مسجد

نجس کردن زمین و دیوار مسجد

پرسش: نجس کردن مسجد چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و بنا بر احتیاط واجب، طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند؛ مگر آنکه واقف آن را جزء مسجد قرار نداده باشد (حضرت امام و آیات عظام فاضل، بهجت، مکارم و نوری).

نجس کردن زمین و سقف و دیوار و بام مسجد حرام است (امام خامنه‌ای).
نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و بنا بر احتیاط مستحب، طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند؛ ولی اگر نجس کردن طرف بیرون دیوار موجب هتک مسجد باشد، حرام است و برطرف کردن آن مقداری که رافع هتک باشد، لازم است (آیت الله سیستانی).
نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد حرام است و بنا بر احتیاط واجب، طرف بیرون دیوار مسجد را هم نجس نکنند (آیات عظام خویی، وحید، صافی و شبیری).

نکته: تفاوتی بین مساجد فرقه‌های مختلف مسلمانان نیست.^۲

نجس کردن جایی که شک دارد مسجد است

پرسش: اگر شک کند که صحن یا سقف یا دیوار جزء مسجد است یا نیست، حکم نجس کردن و تطهیر آن چیست؟^۳

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، الثالث و کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۲؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۲، احکام مسجد.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۱۵.
۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۱۶؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۵۶۱؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۴۰.

پاسخ: اگر نشانه و اماره‌ای بر مسجد بودن نیست، حکم مسجد را ندارد (حضرت امام و آیات عظام خویی و سیستانی).

چیزهایی که به طور متعارف جزء مسجد است، مثل سقف و دیوار، بنا بر احتیاط واجب حکم مسجد را دارد (آیت الله فاضل).

چیزهایی که نشانه و اماره بر مسجد بودن دارد، مثل سقف و داخل دیوار، حکم مسجد را دارد (آیت الله نوری).

بنا بر احتیاط واجب، حکم مسجد را دارد؛ خصوصاً مثل سقف و دیوار که ظاهر حال آن‌ها شاهد بر جزئیت آن‌هاست (آیات عظام بهجت و صافی).

اگر نشانه‌ای بر مسجد بودن نباشد، حکم مسجد را ندارد؛ بنابراین در شهرهایی که صحن جزء مسجد است، باید احتیاط کرد؛ اما در شهرهایی که متعارف است که جزء مسجد نیست، احتیاط لازم نیست (آیت الله مکارم).

نجس کردن فرش و لوازم مسجد

پرسش: نجس کردن حصیر و فرش مسجد چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، حرام است (حضرت امام).

اگر نجس کردن عمدی باشد، حرام است و در هر صورت، فوراً باید مسجد را تطهیر کرد (امام خامنه‌ای).

حرام است (آیات عظام خویی، بهجت، وحید، مکارم و صافی).

نجس کردن آنچه جزء شئون مسجد حساب می‌شود و فعلاً از آن در مسجد استفاده می‌شود، مثل فرش‌ها یا موکت‌ها یا حصیرهایی که در مسجد پهن است یا پرده‌هایی که آویزان است، حرام و تطهیر آن‌ها واجب است؛ اما

۱. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة: کتاب الطهارة، احکام النجاسة، مسئله ۲؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۴۳۳؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۸؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۵۵۹؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله ۸۲۹؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۶۷؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۷۴۳۱۱۹، تاریخ استفتا: ۳ اسفند ۱۳۹۵.

نجس کردن آنچه جزء شئون مسجد حساب می‌شود، ولی فعلاً در مسجد استفاده نمی‌شود و مثلاً در مخزن یا انبار است، حرام است؛ ولی تطهیر آن واجب نیست؛ مگر اینکه باقی ماندن نجاست هتک حرمت محسوب شود یا موجب ضرر مالی به آن و کم شدن قیمتش شود (آیت الله سیستانی).

تطهیر مسجد

پرسش: اگر مسجد نجس شود، وظیفه چیست؟
پاسخ: باید فوراً تطهیر شود (مراجع عظام تقلید).

تطهیر حصیر مسجد

پرسش: اگر حصیر مسجد نجس شود، وظیفه چیست؟
پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، باید آن را آب بکشند؛ ولی چنانچه بر اثر آب کشیدن خراب می‌شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند (حضرت امام و آیت الله نوری).

باید آن را آب بکشند و اگر بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند (آیات عظام فاضل و سیستانی و مکارم)؛ ولی بریدن مقدار زیادی از آن یا تطهیری که موجب نقص باشد، محل اشکال است؛ مگر اینکه ترک آن موجب هتک باشد (آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، باید آن را آب بکشند و اگر به واسطه آب کشیدن خراب می‌شود، تطهیر یا بریدن آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، الثالث و کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۲؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۲، احکام مسجد.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۸؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الطهارة، احکام النجاسة، مسئله ۲؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۴۳۹؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۲۸؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدیة العباد، ج ۱، مسئله ۵۵۹؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۵؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله ۸۲۹.

(آیت الله خویی).

بنا بر احتیاط واجب، کسی که آن را نجس کرده است، آبش بکشد و اگر باقی ماندن نجاست، بی احترامی به مسجد باشد، باید تطهیر شود. اگر به واسطه آب کشیدن خراب می شود، تطهیر یا بریدن آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله وحید).

باید آن را آب بکشند؛ ولی چنانچه نجاست حصیر بی احترامی به مسجد باشد و به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند (آیت الله صافی).

باید آن را آب بکشند؛ ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن جای نجس بهتر است، باید آن را ببرند (آیت الله شبیری).
باید آن را آب بکشند؛ هرچند لازم باشد آن را ببرند؛ البته به شرطی که بنا بر احتیاط واجب، محذور دیگری پیش نیاید (آیت الله بهجت).

تعمیر حصیر بریده

پرسش: اگر حصیر برای تطهیر بریده شود، تعمیر آن هم لازم است؟
پاسخ: اگر کسی ببرد که نجس کرده است، باید خودش اصلاح کند (حضرت امام و آیت الله نوری).
اگر کسی ببرد که نجس کرده است، باید خسارتش را بپردازد (آیت الله فاضل).

اگر کسی ببرد که نجس کرده است، بنا بر احتیاط واجب خسارتش را بپردازد (آیت الله مکارم).

اختصاص تطهیر مسجد به کسی که آن را نجس کرده است

پرسش: آیا وجوب تطهیر مسجد به کسی اختصاص دارد که آن را نجس

کرده است؟^۱

پاسخ: وجوب تطهیر مسجد، وجوب کفایی است و به کسی که آن را نجس کرده است، اختصاص ندارد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی و مکارم).

وجوب تطهیر مسجد، وجوب کفایی است و در مرحله اول به کسی اختصاص دارد که آن را نجس کرده است. ناظر می‌تواند کسی که مسجد را نجس کرده است، ملزم به تطهیر کند یا از او برای تطهیر مزد بگیرد (آیت‌الله نوری).

ناتوانی از تطهیر مسجد

پرسش: وظیفه کسی که توانایی تطهیر مسجد را ندارد، چیست؟^۲

پاسخ: اگر نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست؛ ولی اگر بی‌احترامی به مسجد باشد، بنا بر احتیاط واجب باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند، اطلاع دهد (حضرت امام و آیت‌الله نوری).

اگر نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست و بنا بر احتیاط واجب باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند، اطلاع دهد (آیات عظام خویی و مکارم و صافی).

اگر نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست و باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند، اطلاع دهد (آیت‌الله فاضل).

اگر نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند،

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۳؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۷.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، الثالث؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۱؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۶۸.

تطهیر مسجد بر او واجب نیست و باید به کسی که احتمال می‌دهد آن را تطهیر می‌کند، اطلاع دهد (آیت‌الله شبیری).

اگر فرد نتواند مسجد را تطهیر کند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست؛ ولی اگر باقی گذاشتن نجاست موجب هتک حرمت باشد، چنانچه بداند یا بنا بر احتیاط واجب احتمال معقول بدهد که اگر به دیگری اطلاع دهد، این کار انجام می‌گیرد، باید به او اطلاع دهد (آیت‌الله سیستانی).

اگر نتواند مسجد را تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست؛ ولی باید به کسی که می‌تواند تطهیر کند و احتمال می‌دهد که تطهیر می‌کند، اطلاع دهد (آیت‌الله وحید).

خراب کردن قسمتی از مسجد برای تطهیر

پرسش: اگر برای تطهیر مسجد به کندن یا خراب کردن مسجد نیاز باشد، وظیفه چیست؟^۱

پاسخ: اگر تطهیر مسجد بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید، خراب کنند و هزینه پُرکردن چاله و تعمیر خرابی و همچنین در صورت امکان، انجام آن بر کسی است که مسجد را نجس کرده است. اگر اشخاص دیگری برای تطهیر مسجد جایی از آن را کندند یا قسمتی از آن را خراب کردند، پُرکردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که خراب کرده‌اند، واجب نیست (حضرت امام). اگر تطهیر مسجد بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید، خراب کنند و پُرکردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که خراب کرده‌اند، واجب نیست؛ ولی اگر آن کس که نجس کرده است، بگند یا خراب کند، در صورت امکان باید

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۷؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۱؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۶۹ و ۱۰۷۰؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۷.

پُر و تعمیر کند (آیات عظام فاضل و نوری).

اگر تطهیر مسجد بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا اگر خرابی زیاد لازم نمی‌آید، خراب کنند و بنا بر احتیاط واجب، جایی را که کنده‌اند یا خراب کرده‌اند، به حالت اول بازگردانند. بهتر است کسی که نجس کرده است، تعمیر آن را بر عهده گیرد و اگر مخارجی داشته باشد، بنا بر احتیاط واجب ضامن است (آیت‌الله مکارم).

اگر تطهیر مسجد بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا خراب کنند و پرکردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که خراب کرده‌اند، بر کسی که مسجد را نجس کرده است، لازم است و بر غیر او لازم نیست (آیت‌الله شبیری).

اگر جایی از مسجد نجس شود و تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن مقدار کمی از آن ممکن نباشد، باید آنجا را بکنند یا خراب کنند و پرکردن و ساختن آن قسمت هم واجب نیست؛ مگر اینکه خود کسی که نجس کرده است، خراب کند که در این صورت، بنا بر احتیاط باید آن قسمت را بسازد یا پر کند (آیت‌الله صافی).

اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید آنجا را بکنند یا خراب کنند؛ در صورتی که خرابی کلی نبوده و مستلزم ضرر وقف نباشد. پرکردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که خراب کرده‌اند، واجب نیست (آیات عظام خویی و وحید).

اگر جایی از مسجد نجس شود که تطهیر آن بدون کندن یا خراب کردنش ممکن نیست، در صورتی که کندن یا خراب کردن جزئی و کم باشد یا آنکه برای رفع هتک حرمت، چاره‌ای جز کندن یا خراب کردن به مقدار زیاد یا بیشتر نباشد، باید آنجا را بکنند یا خراب کنند؛ وگرنه خراب کردن، محل اشکال است. در مواقعی که تخریب قسمتی از مسجد برای تطهیر جایز است، پرکردن جایی که کنده‌اند و ساختن جایی که

خراب کرده‌اند، واجب نیست (آیت‌الله سیستانی).
اگر تطهیر جایی از مسجد بدون کندن یا خراب کردن ممکن نیست، باید این کار انجام شود و کسی که نجس کرده است، ضامن خسارت آن است (آیت‌الله بهجت).

نکته: اگر چیزی مانند آجر مسجد نجس شود، در صورتی که ممکن باشد، باید بعد از آب کشیدن در جای اولش بگذارند^۱ (حضرت امام^۲ و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، وحید، مکارم و نوری).

خراب کردن تمام مسجد برای تطهیر

پرسش: اگر تطهیر مسجد متوقف بر خراب کردن مسجد باشد، مثل اینکه با آب و گل و مصالح نجس بنا شده باشد، وظیفه چیست؟^۳

پاسخ: اگر برای تطهیر مسجد چاره‌ای جز خراب کردن تمام آن نباشد، با وجود افرادی که حاضر باشند هزینه بازسازی آن را بپردازند، این کار واجب (آیت‌الله فاضل: جایز) است و اگر کسی پیدا نشود، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری).

اگر برای تطهیر مسجد، چاره‌ای جز خراب کردن مسجد نباشد و این خراب کردن مضر به وقف باشد، جواز آن محل اشکال است؛ هرچند افرادی حاضر باشند هزینه بازسازی آن را بپردازند (آیات عظام خویی و سیستانی و وحید)؛ ولی واجب است ظاهر مسجد را آب بکشند و تطهیر کنند (آیات عظام خویی و سیستانی).

اگر برای تطهیر مسجد چاره‌ای جز خراب کردن تمام آن نباشد،

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۷؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۱۱.

۲. وجوب انجام این کار بر کسی که مسجد را نجس نکرده است، بنا بر احتیاط واجب است.

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۹؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۴۳۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۴۳۵؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۱۱.

خراب کردن آن جایز نیست. چنانچه متبرّعی هم باشد که بعد از تخریب، آن را بسازد، خراب کردن آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله صافی).

اگر برای تطهیر مسجد چاره‌ای جز خراب کردن تمام آن نباشد، خراب کردن آن جایز نیست؛ ولی بنا بر احتیاط واجب در صورت امکان و نداشتن ضرر زیاد برای مسجد، ظاهر را آب بکشند و تطهیر کنند (آیت الله مکارم).

نجس کردن مسجدی که خراب شده است

پرسش: اگر مسجد خراب شود، ولی تغییر عنوان پیدا نشود، حکم نجس کردن آن چیست؟^۱

پاسخ: هرچند کسی در آن نماز نخواند، نجس کردن جایز نیست و تطهیر آن واجب است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی، مکارم، وحید، صافی و نوری).

نجس کردن جایی که قبلاً مسجد بوده است

پرسش: اگر مسجد به گونه‌ای خراب شود که عنوان مسجد از بین برود و امکان تعمیر و نماز خواندن در آن نباشد، مثلاً به زمین کشاورزی تبدیل شود، حکم نجس کردن آن چیست؟^۲

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، نجس کردن آن حرام و تطهیرش واجب است (حضرت امام و آیت الله فاضل).

اگر امیدی به دوباره سازی آن نیست، نجس کردنش حرام نیست؛

۱. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۱۰؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۴۴۰؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۹؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۵۶۰.
۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۱۳؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۳؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۹؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۴۴۳؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۲، نجس کردن مسجد.

گرچه احتیاط مستحب آن است که نجس نکنند (امام خامنه‌ای).
 نجس کردن آن حرام و تطهیرش واجب است (آیات عظام بهجت و صافی و نوری).
 نجس کردن آن حرام نیست و تطهیرش هم واجب نیست (آیات عظام سیستانی و مکارم و شبیری).
 بنا بر احتیاط واجب، نجس کردن آن حرام است؛ ولی تطهیرش واجب نیست (آیات عظام خویی و وحید).
 نکته: اگر مسجد به دلیل طرح توسعه و تعریض کوچه‌ها و خیابان‌های شهر و روستا، در کوچه و خیابان واقع شود، حکم نجس کردن آن، مسئله بالاست.

نجس کردن خانه‌ای که با غصب زمین مسجد ساخته شده است

پرسش: اگر مسجدی را غصب کنند و به جای آن، خانه و مانند آن بسازند که دیگر به آن مسجد نگویند، حکم نجس کردنش چیست؟^۱
 پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، نجس کردن حرام و تطهیر آن واجب است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و مکارم و نوری).
 نجس کردن آن حرام نیست؛ گرچه احتیاط [مستحب] آن است که نجس نکنند (امام خامنه‌ای).
 نجس کردن آن حرام و تطهیرش واجب است (آیات عظام بهجت و صافی).
 بنا بر احتیاط واجب، نجس کردن آن حرام است؛ ولی تطهیرش واجب نیست (آیات عظام خویی و وحید).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام التجاسة، مسئله ۱۳؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۳؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۹؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۲۲، نجس کردن مسجد.

نجس کردن آن حرام نیست و تطهیرش هم واجب نیست (آیت الله سیستانی).

اگر عرفاً امکان بازگشت دوباره آن به حالت مسجدیت نباشد، بنا بر احتیاط مستحب آن را نجس نکنند و اگر نجس شد، تطهیر کنند (آیت الله شبیری).

هزینه تطهیر مسجد

پرسش: اگر برای تطهیر مسجد نیاز باشد مالی خرج شود، وظیفه چیست و چه کسی ضامن است؟^۱

پاسخ: بذل مال برای تطهیر مسجد لازم است و کسی که مسجد را نجس کرده است، ضامن است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و بهجت).

بذل مال برای تطهیر مسجد لازم است و بنا بر احتیاط واجب، کسی که مسجد را نجس کرده است، ضامن است (آیت الله مکارم).

بذل مال برای تطهیر مسجد لازم است؛ مگر آنکه به گونه ای باشد که مضر به حال او باشد. کسی که مسجد را نجس کرده است، ضامن نیست (آیات عظام خویی و سیستانی و وحید).

بذل مال برای تطهیر مسجد لازم است و کسی که مسجد را نجس کرده است، ضامن نیست (آیت الله نوری).

بردن عین نجس به مسجد

پرسش: بردن عین نجس به مسجد چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: اگر بی احترامی به مسجد باشد، حرام است (حضرت امام و آیات

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۱۲؛ محمد تقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۷؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۴۳۶.

۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۲؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۶.

عظام خوبی، فاضل، سیستانی، وحید، صافی و نوری).
 اگر بی‌احترامی به مسجد باشد، حرام است و اگر بی‌احترامی نباشد، بنا بر احتیاط واجب حرام است؛ مگر چیزی جزئی باشد که گاه در لباس و بدن شخص است، مثل خون زخم که از توابع بدن است یا آنچه در لباس بچه‌های کوچک است (آیت‌الله مکارم).
 اگر سبب نجس شدن یا بی‌احترامی به مسجد باشد، حرام است (آیت‌الله شبیری).

شایان ذکر است امام خامنه‌ای^۱ در استفتایی دربارهٔ بردن بچه با پوشک نجس به داخل مسجد می‌فرماید: «اگر نجاست به مسجد سرایت کند یا هتک حرمت مسجد باشد، حرام است؛ وگرنه اشکالی ندارد.»

بردن عین متنجس به مسجد

پرسش: بردن عین متنجس به مسجد چه حکمی دارد؟^۲
 پاسخ: اگر بی‌احترامی به مسجد باشد، حرام است (حضرت امام و آیات عظام خوبی، فاضل، سیستانی، وحید، صافی و نوری).
 در صورتی که بی‌احترامی به مسجد نباشد و سبب آلودگی مسجد نیز نشود، حرام نیست (آیت‌الله مکارم).
 اگر سبب نجس شدن یا بی‌احترامی به مسجد باشد، حرام است (آیت‌الله شبیری).

ساخت مسجد در جایی که قبلاً سرویس بهداشتی بوده است

پرسش: اگر جایی قبلاً چاه سرویس بهداشتی بوده است یا مانند آن، آیا

۱. سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۲۶۵۳۲، تاریخ استفتا: ۱۳۹۶/۲۲.
 ۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۲؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۶.

می‌توان آن مکان را به مسجد تبدیل کرد؟^۱

پاسخ: جایز است؛ به این صورت که آن چاه را با خاک پاک پر کنند و بنا بر احتیاط واجب، نجاست آن برطرف شود یا اینکه قسمت ظاهری پاک را مسجد قرار بدهند (حضرت امام و آیت‌الله فاضل).

جایز است؛ ولی باید آن چاه را با خاک پاک پر کنند و بنا بر احتیاط مستحب، اول نجاست آن برطرف شود یا اینکه قسمت ظاهری پاک را مسجد قرار بدهند (آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم و نوری).

انتقال لوله فاضلاب از مسجد

پرسش: آیا عبور لوله فاضلاب از زیر مسجد، در عمق سه متری اشکال دارد؟

پاسخ: اگر عرفاً بی‌احترامی به مسجد محسوب نشود و موجب نجس شدن زمین مسجد نیز نشود، اشکال ندارد (امام خامنه‌ای).^۲

پرسش: برای اتصال فاضلاب مسجد به شبکه ناچاریم لوله را از داخل مسجد عبور دهیم؛ در غیر این صورت موجب عسرو حرج است. تکلیف چیست؟

پاسخ: اگر هیچ‌گونه سرایتی به طبقات مسجد نداشته باشد، مانعی ندارد (آیت‌الله مکارم).^۳

پرسش: آیا بردن لوله فاضلاب از زمین مسجد جایز است؟

پاسخ: در صورتی که لوله‌های خود مسجد باشد، اگر [داخل] بنا نباشد [یعنی جزء بنا محسوب نشود]، مانعی ندارد و تفاوتی بین لوله پلاستیکی و بتنی نیست (آیت‌الله سیستانی).^۴

پرسش: آیا انتقال آب فاضلاب مسجد به وسیله لوله پولیکا از زیر مسجد،

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، مسئله ۱.

۲. سید علی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۵۱۷۷۳، تاریخ استفتا: ۲۴ اسفند ۱۳۹۶.

۳. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، مکان نمازگزار، آداب و احکام مسجد، احکام مسجد.

۴. سید علی سیستانی، استفتای خصوصی، استفتانات نجف، شماره ۴۹۰۰۳.

در صورت ضرورت جایز است؟^۱

پاسخ: با فرض صدق نکردن تنجیس باطن مسجد، اشکال ندارد (آیت الله بهجت).

در فرض سؤال، اگر بعد از ساخته شدن مسجد مذکور لوله فاضلاب را از زیر آن عبور داده اند، جایز نیست و باید مسیر لوله را عوض کنند. اگر موقع ساختن مسجد، از ابتدا محلی را که زیر مسجد واقع می شده است، برای عبور فاضلاب قرار داده اند، با این قصد که به مقدار مسیر لوله جزء مسجد نباشد، اشکال ندارد (آیت الله صافی).

نجس کردن حرم ائمه اطهار علیهم السلام

پرسش: نجس کردن حرم امامان علیهم السلام چه حکمی دارد؟^۲

پاسخ: حرام است (مراجع عظام تقلید، غیر از آیت الله مکارم).
اگر موجب هتک باشد، حرام است (آیت الله مکارم).

تطهیر حرم ائمه اطهار علیهم السلام

پرسش: اگر حرم امامان علیهم السلام نجس شود، وظیفه چیست؟^۳

پاسخ: اگر نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیرش واجب است؛ بلکه اگر بی احترامی هم نباشد، بنا بر احتیاط واجب آن را تطهیر کنند (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام مکارم و صافی و نوری).
اگر نجس ماندن آن بی احترامی باشد، تطهیرش واجب است؛ بلکه

۱. محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، مسئله ۱۷۸۰: لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، سؤال ۸۹۱.
۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۲۰؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۴؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۷.
۳. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، مسئله ۲۰؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۴؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۵۳۷؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۷۵۶۹۶۴، تاریخ استفتا: ۲۳ فروردین ۱۳۹۶.

احتیاط مستحب آن است که اگر بی احترامی هم نباشد، آن را تطهیر کنند (آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، وحید و شبیری).
تطهیر واجب است (آیت الله بهجت).

ساخت مسجد

پرسش: ساختن مسجد چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: ساختن مسجد مستحب است (مراجع عظام تقلید).

نکته: ساختن مسجد اجر عظیمی دارد و این گونه روایت شده است: قال رسول الله ﷺ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا فِي الدُّنْيَا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ شَبْرٍ مِنْهُ مَسِيرَةَ أَرْبَعِينَ أَلْفَ عَامٍ مَدِينَةً مِنْ ذَهَبٍ وَفِضَّةٍ وَلُؤْلُؤٌ وَزَبَرْجَدٍ». و عن الصادق عليه السلام: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ».^۲

تعمیر مسجد

پرسش: تعمیر کردن مسجد چه حکمی دارد؟^۳

پاسخ: تعمیر مسجدی که نزدیک به خرابی است، مستحب است (مراجع عظام تقلید).

بازسازی مسجد

پرسش: آیا می توان مسجد را برای بازسازی خراب کرد و دوباره ساخت؟^۴

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱۰؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۱.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱۰.
۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱۳؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۱؛ سیدعلی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۳۳، احکام مستحب مساجد.
۴. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱۳؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۱؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۷۹؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۸۶۶۹۳، تاریخ استفتا: ۱۶ مرداد ۱۳۹۵.

پاسخ: اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیر آن ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند؛ بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده است، برای احتیاج مردم خراب کنند و بزرگ‌تر بسازند (مراجع عظام تقلید، غیر از امام خامنه‌ای و آیت‌الله سیستانی).

خراب کردن مسجد جایز نیست؛ مگر در صورتی که نتوان از مصلحت اهم چشم‌پوشی کرد (امام خامنه‌ای).

اگر مسجد طوری خراب شود که تعمیرش ممکن نباشد، می‌توانند آن را خراب کنند و دوباره بسازند؛ بلکه می‌توانند مسجدی را که خراب نشده است و به دلیل احتیاج مردم، به توسعه نیاز دارد، خراب کنند و بزرگ‌تر بسازند. البته در این زمینه، توجه به چند نکته لازم است:

۱. اگر برای توسعه مسجد لازم نباشد همه آن را خراب کنند، باید در خراب کردن، به مقدار لازم اکتفا کنند. مثلاً اگر می‌خواهند زمینی را که کنار مسجد است، به مسجد ملحق کنند و برداشتن دیوار بین مسجد و زمین کنار، برای توسعه مسجد کافی است، نمی‌توان همه مسجد را خراب کرد و در این حال، به تخریب دیوار اکتفا می‌شود.

۲. تجدید بنای مسجد نباید بیشتر از آنچه در ساخت و ساز امثال این بنا معمول است، موجب تعطیلی مسجد بشود؛ بنابراین در صورت تخریب بنای مسجد، هیچ‌گونه سهل‌انگاری‌ای که موجب تعطیلی بیش از حد معمول مسجد شود، جایز نیست.

۳. باید یقین یا اطمینان داشته باشند که هزینه ساخت مسجد در مدت معمول تأمین می‌شود؛ بنابراین اگر به سبب تأمین نشدن هزینه‌های ساخت مسجد، ضمانتی نباشد که مسجد در مدت معمول بنا شود، خراب کردن مسجد جایز نیست.

۴. اجازه تخریب بناهایی که قدمت تاریخی دارند و جزو میراث فرهنگی به حساب می‌آیند، داده نمی‌شود (آیت‌الله سیستانی).

زینت کردن مسجد با طلا

پرسش: زینت کردن مسجد با طلا چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: اگر اسراف محسوب شود، حرام و در غیر این صورت مکروه است (امام خامنه‌ای).
 بنا بر احتیاط واجب حرام است (حضرت امام و آیات عظام فاضل، بهجت، سیستانی، وحید، مکارم،^۲ صافی و نوری).
 بنا بر احتیاط مستحب، زینت نکنند (آیات عظام خویی و شبیری).

نقاشی کردن صورت چیزهایی که روح دارد در مسجد

پرسش: آیا نقاشی کردن صورت چیزهایی که روح دارد، مثل انسان و حیوان، در مسجد جایز است؟^۳
 پاسخ: بنا بر احتیاط واجب حرام است (حضرت امام و آیات عظام فاضل، بهجت، وحید، مکارم، صافی و نوری).
 بنا بر احتیاط مستحب، زینت نکنند (آیات عظام خویی و سیستانی).

نصب عکس در مسجد

پرسش: آیا نصب عکس چیزهایی که روح دارد، در مسجد جایز است؟^۴
 پاسخ: جایز است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، بهجت، سیستانی و شبیری).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، الاول: سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۸: سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۲، احکام مسجد.
 ۲. فتاویٰ معظّمه در حاشیه العروة الوثقی، به صورت کراهِت بیان شده است.
 ۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، الاول: سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۸.
 ۴. سیدروح‌الله خمینی، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۳۱۷ و ۱۳۱۸: محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۷۵۴: محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، سؤال ۳۱۱: سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۸.
 ۵. نظر آیات عظام خویی و سیستانی اقتباس شده است.

بنا بر احتیاط واجب، عکس چیزهایی را که روح دارد، در مسجد نصب نکنند (آیت الله مکارم).

نقاشی گل و بوته در مسجد

پرسش: آیا نقاشی کردن چیزهایی که روح ندارد، مثل گل و بوته، در مسجد جایز است؟^۱

پاسخ: جایز ولی مکروه است (حضرت امام و آیات عظام فاضل، وحید، صافی و نوری).

بنا بر احتیاط واجب، نباید صورت چیزی را در مسجد نقاشی کنند (آیت الله بهجت).

تغییر و تبدیل مسجد در صورت خراب شدن

پرسش: آیا مسجدی را که خراب شده است، می توان فروخت یا آن را داخل ملک و جاده کرد؟^۲

پاسخ: نمی توانند آن را بفروشند یا داخل ملک و جاده کنند (مراجع عظام تقلید)؛ مگر اینکه ولی فقیه بر اساس مصالح مهم تری اجازه بدهد (آیت الله نوری).

فروختن در و پنجره مسجد

پرسش: آیا فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد جایز است؟^۳

۱. سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۸.
 ۲. سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۹؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۵۹، احکام وقف، فروش مال وقف شده.
 ۳. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض احکام المسجد، الثاني؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۰؛ سید علی خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۵۹، احکام وقف، فروش مال وقف شده؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الوقف، مسئله ۷۱؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۱۵۶۸؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۲، کتاب الوقف، مسئله ۷۱.

پاسخ: فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باید این‌ها را صرف تعمیر همان مسجد کنند و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود؛ ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نمی‌خورد، در مصالح عامه مثل بنای حسینیّه استفاده شود و اگر قابل استفاده در مصالح عامه هم نیست، می‌توانند آن را بفروشند (حضرت امام و امام‌خامنه‌ای و آیات عظام سیستانی و صافی).
فروختن در و پنجره و چیزهای دیگر مسجد حرام است و اگر مسجد خراب شود، باید این‌ها را صرف تعمیر همان مسجد کنند و چنانچه به درد آن مسجد نخورد، باید در مسجد دیگر مصرف شود؛ ولی اگر به درد مسجدهای دیگر هم نمی‌خورد، می‌توانند آن را بفروشند (آیات عظام مکارم، شبیری، خویی، وحید و فاضل).

در صورت فروش، پول را:

اگر ممکن است صرف تعمیر همان مسجد، و گرنه صرف تعمیر مسجد دیگر کنند (مراجع عظام، غیر از آیت‌الله شبیری).
باید اگر ممکن است، در همان مسجد به مصرفی برسانند که به مقصود وقف‌کننده نزدیک‌تر است (آیت‌الله شبیری).

استفاده از مسجد برای روضه‌خوانی

پرسش: آیا برگزاری مراسم روضه‌خوانی و فراهم کردن مقدمات آن در مسجد جایز است؟^۱

پاسخ: اگر مسجد را برای روضه‌خوانی چادر بزنند و فرش کنند و سیاهی بکوبند و اسباب چای در آن ببرند، در صورتی که این کارها به مسجد ضرر نرساند و مانع نماز خواندن نشود، اشکال ندارد (مراجع عظام تقلید).

۱. سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۰۷؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۳۷۶۷۹، تاریخ استفتا: ۲ بهمن ۱۳۹۶؛ اقتباس از: محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، ص ۸۲، سؤال ۱۷۴۱ و ۱۷۴۳.

گرفتن مجلس عروسی در مسجد

پرسش: در بعضی از مناطق، به خصوص روستاها، مجلس عروسی را در مساجد برگزار می‌کنند؛ به این صورت که مجلس رقص و آواز در خانه برپا می‌شود؛ ولی ناهار یا شام را در مسجد تناول می‌کنند. آیا این کار شرعاً جایز است؟^۱

پاسخ: غذا دادن به دعوت‌شدگان در مسجد فی‌نفسه اشکال ندارد (امام خامنه‌ای).

باید در مسجد از کارهایی که با احترام مسجد منافات دارد یا مزاحم نمازگزاران است یا در غیر جهت وقف است، اجتناب شود (آیت‌الله بهجت). به‌طور کلی هرچه موجب هتک و وهن مسجد شود، حرام است؛ بنابراین انشای عقد ازدواج و اجرای صیغه عقد در مساجد مانعی ندارد؛ اما انجام مراسم عقد و عروسی به‌نحوی که امروزه متعارف است، جایز نیست (آیت‌الله فاضل).

چنانچه عرف منطقه این باشد که مجالس ختم یا عروسی را در مسجد برگزار کنند، اشکالی ندارد؛ البته درباره عروسی نباید مستلزم امر حرام باشد (آیت‌الله مکارم).

گرفتن هزینه برگزاری مجلس در مسجد

پرسش: اگر مجالس ختم و مانند آن در مسجد برگزار شد، می‌توان پول دریافت کرد؟ پول‌های دریافت‌شده باید به چه مصرفی برسد؟ آیا خادم هم حقی دارد؟^۲

۱. سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۳۹۵؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۷۴۵؛ محمد فاضل لنکرانی، استفتانات جدید، ج ۱، سؤال ۳۲۲؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، مکان نمازگزار، احکام مسجد، برگزاری مراسم ختم و عروسی در مسجد.

۲. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، مکان نمازگزار، احکام مسجد، برگزاری مراسم ختم و عروسی در مسجد؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۴۰۹؛ سیدعلی سیستانی، استفتانات، ج ۱، سؤالاتی در زمینه معماری اسلامی، سؤال ۸۸.

پاسخ: جواز استفاده از امکانات مسجد در اقامه مجالس فاتحه برای اموات و امثال آن، منوط به کیفیت وقف و نذر آن امکانات برای مسجد است (امام خامنه‌ای).

دریافت هزینه در قبال استهلاک فرش‌ها و وسایل مسجد و مصرف آب و برق و اجرت خدمه و امثال آن اشکالی ندارد؛ اما دریافت مبالغی بیش از این به عنوان کرایه مسجد صحیح نیست و باید از آن اجتناب کرد. البته اگر صاحبان مجالس مبلغی را به عنوان هدیه به مسجد بدهند، دریافت آن مانعی ندارد؛ اما شرط کردن یا مطالبه آن توسط متولیان مسجد اشکال دارد و هدیه امری اختیاری است. پول‌های دریافتی باید زیر نظر متولی یا امام جماعت [هر کدام که بر این کار نظارت دارند]، صرف مصالح مسجد شود. خادم مسجد نیز می‌تواند به مقدار متعارف و با نظر آن‌ها مصرف کند؛ ولی توجه داشته باشید پولی در مقابل استفاده از مسجد نمی‌توان گرفت؛ مگر اینکه افراد با رضایت خود چیزی بدهند یا در برابر خدماتی که انجام می‌شود، چیزی گرفته شود (آیت‌الله مکارم).

اجاره دادن مسجد برای امور فوق جایز نیست؛ البته اجاره دادن متعلقات مسجد از قبیل ظرف یا فرش، چنانچه ملک مسجد باشد و به نفع مسجد باشد، اشکال ندارد و اگر وقف است، تابع کیفیت وقف است. همچنین دریافت پول به ازای ارائه خدمات و هزینه‌ها مثل اجرت خادمی که در مراسم خدمت می‌کند یا استفاده از آب و برق و گاز و... (در جایی که استفاده از آن‌ها به نمازگزاران اختصاص نداشته و شامل مراسم نیز می‌شود) مانعی ندارد (آیت‌الله سیستانی).

تمرین‌های ورزشی در مسجد

پرسش: آیا انجام دادن تمرین‌های ورزشی در مسجد محل جایز است؟ این

کارها در مسجدهای دیگر چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: مسجد جای ورزش و تمرین ورزشی نیست و از کارهایی که با شأن و منزلت مسجد منافات دارد، باید پرهیز شود (امام خامنه‌ای).
به طور کلی از کارهایی که با شأن و منزلت مسجد ناسازگار است و عرفاً هتک حرمت مسجد به حساب می‌آید، باید پرهیز شود؛ هرچند این کارها به خودی خود جایز باشد؛ مثل نمایش بعضی از فیلم‌های سینمایی یا انجام بعضی از ورزش‌ها و تمرین‌های ورزشی در مسجد (آیت‌الله سیستانی).
غرض اصلی از مسجد عبادت و اقامه نماز است و استفاده از وقف در غیر جهت وقف جایز نیست. باید در مسجد، از کارهایی که با احترام آن منافات دارد یا مزاحم نمازگزاران است، اجتناب شود (آیت‌الله بهجت).
این‌گونه امور در شأن مسجد نیست و انجام آن در مسجد حرام است (آیت‌الله صافی).

ورزش برای همگان، به ویژه جوانان و نوجوانان، لازم است؛ ولی مناسب مساجد و حسینیه‌ها نیست. باید مکان مناسب دیگری برای آن در نظر گرفته شود (آیت‌الله مکارم).

نمایش فیلم‌های سینمایی در مسجد

پرسش: آیا نمایش فیلم‌های سینمایی که وزارت ارشاد اسلامی ایران توزیع می‌کند، در مسجد برای شرکت کنندگان در جلسات قرآنی، اشکال شرعی دارد؟^۲

پاسخ: تبدیل مسجد به مکانی برای نمایش فیلم‌های سینمایی جایز

۱. سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۳۹۳؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج ۲، سؤال ۱۸۰۶؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، سؤال ۸۹۸؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، احکام مساجد، ورزش در مساجد؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۹.
۲. سیدروح‌الله خمینی، استفتائات، ج ۳، احکام مسجد، سؤال ۲؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۳۹۸؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج ۲، سؤال ۱۸۰۶؛ محمدفاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، سؤال ۳۰۶؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، سؤال ۸۹۸؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۹.

نیست؛ ولی نمایش فیلم‌های مذهبی و انقلابی دارای محتوای مفید و آموزنده به مناسبتی خاص و برحسب نیاز و تحت نظارت امام‌جماعت مسجد اشکال ندارد (امام‌خامنه‌ای).

اگر با احترام مسجد منافات دارد، ترک شود (حضرت امام).
غرض اصلی از مسجد عبادت و اقامه نماز است و استفاده از وقف در غیر جهت وقف جایز نیست و باید در مسجد، از کارهایی که با احترام آن منافات دارد یا مزاحم نمازگزاران است، اجتناب شود (آیت‌الله بهجت).
احترام مساجد لازم است و باید رعایت شود و تأسیس کلاس‌های مذهبی منافاتی با حرمت مسجد ندارد؛ اما پخش برخی فیلم‌ها مناسب نیست (آیت‌الله فاضل).

این‌گونه امور در شأن مسجد نیست و انجام آن در مسجد حرام است (آیت‌الله صافی).

به‌طور کلی از کارهایی که با شأن مسجد ناسازگار است و عرفاً هتک حرمت مسجد به حساب می‌آید، باید پرهیز شود؛ هرچند این کارها به‌خودی‌خود جایز باشد، مثل نمایش بعضی از فیلم‌های سینمایی یا انجام بعضی از ورزش‌ها و تمرین‌های ورزشی در مسجد (آیت‌الله سیستانی).

پخش موسیقی شاد از مسجد

پرسش: آیا پخش موسیقی شاد از مسجد به مناسبت جشن میلاد ائمه معصومین علیهم‌السلام شرعاً اشکال دارد؟^۱

پاسخ: واضح است که مسجد جایگاه شرعی خاصی دارد؛ بنابراین اگر پخش موسیقی در آن منافی با حرمت مسجد باشد، حرام است؛ حتی اگر موسیقی غیرمطرب باشد (امام‌خامنه‌ای).

۱. سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۳۹۹؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، مکان نمازگزار، احکام مسجد، پخش کردن موسیقی در مسجد؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۹.

این کارها مناسب شأن مسجد نیست. از آن اجتناب ورزند؛ بلکه باید محل جداگانه‌ای برای این کار در نظر بگیرند (آیت‌الله مکارم).
 به‌طور کلی از کارهایی که با شأن مسجد ناسازگار است و عرفاً هتک حرمت مسجد به حساب می‌آید، باید پرهیز شود؛ هرچند این کارها به‌خودی‌خود جایز باشد. از این قبیل است پخش موسیقی از مسجد به نحوی که در بعضی از مناطق مشاهده می‌شود (آیت‌الله سیستانی).

استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری و فرهنگی و نظامی

پرسش: آیا استفاده از شبستان مسجد برای رشد فکری و فرهنگی و نظامی با آموزش‌های نظامی جوانان جایز است؟ آیا با توجه به کمبود مکان‌های اختصاصی می‌توان این کارها را در ایوان مسجد انجام داد؟^۱
 این امور تابع کیفیت وقف صحن مسجد و ایوان آن است و باید از امام‌جماعت و هیئت‌امنانی مسجد در این باره نظرخواهی شود؛ البته حضور جوانان در مساجد و برپایی درس‌های دینی زیر نظر امام‌جماعت و هیئت‌امنانی آن، کار خوب و مطلوبی است (امام‌خامنه‌ای).
 انجام کارهای ذکرشده، مشروط به اینکه مزاحمتی برای نمازگزاران ایجاد نشود، اشکالی ندارد؛ ولی اشخاصی که عذر دارند، نمی‌توانند در آنجا رفت‌وآمد کنند و رضایت بانی نیز شرط نیست. در ضمن اگر از امکانات مسجد استفاده شده است، احتیاط آن است که سهم خود از آب و برق و... را بپردازند؛ مگر اینکه بانیان این‌گونه امور، از آغاز، وقف را توسعه داده باشند (آیت‌الله مکارم).

۱. سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۳۹۴؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، مکان نمازگزار، احکام مسجد.

استفاده از بلندگوی مسجد

پرسش: استفاده از بلندگوهای مساجد که صدا را در خارج از مسجد پخش می‌کنند، تا چه وقت جایز است؟ پخش سرودهای انقلابی یا قرآن کریم قبل از اذان چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: پخش قرائت قرآن کریم برای چند دقیقه قبل از اذان در وقت‌هایی که باعث اذیت‌وآزار همسایگان و اهل محل نشود، اشکال ندارد (امام‌خامنه‌ای).

اجاره‌دادن زیرزمین مسجد

پرسش: زمینی را وقف مسجد کرده‌اند. زیرزمین مسجد ساخته شده؛ ولی هنوز همکف ساخته نشده است. در ضمن، محل به کتابخانه هم نیاز دارد و از طرف دیگر، برای کانون فرهنگی و ورزشی درخواست کرده‌اند. آیا اجاره‌دادن زیرزمین به کانون درست است؟^۲

پاسخ: اگر زیرزمین عنوان مسجد را ندارد و جزو تأسیساتی نیست که مسجد به آن نیاز دارد و وقف آن هم وقف انتفاع نیست، اشکال ندارد (امام‌خامنه‌ای). اجاره‌دادن آن جایز نیست (آیات عظام مکارم و صافی).

زیرزمینی که به عنوان مسجد ساخته شده است، مسجد است و اجاره آن صحیح نیست (آیت‌الله فاضل).

کف‌زدن در مسجد

پرسش: کف‌زدن در مسجد چه حکمی دارد؟^۳

۱. سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتاءات، سؤال ۴۰۰.
 ۲. لطف‌الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، سؤال ۹۳۱؛ محمدفاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۲، سؤال ۶۱؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات، ج ۱، سؤال ۱۷۰ و ج ۲، سؤال ۲۰۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتاءات، سؤال ۴۱۷.
 ۳. محمدتقی بهجت، استفتاءات، ج ۲، سؤال ۱۷۴۴؛ محمدفاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، سؤال ۳۰۷؛ استفتاءات جامعة الزهراء (ع)، مجموعه احکام ۱۲، احکام موسیقی، ص ۹؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات، ج ۳، سؤال ۴۶۸؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتاءات، سؤال ۱۱۸۱.

پاسخ: به طور کلی کف زدن به خودی خود به شکل متعارف در جشن‌های اعیاد یا برای تشویق و تأیید و مانند آن اشکال ندارد؛ ولی بهتر است فضای مجالس دینی، به خصوص مراسمی که در مسجدها و حسینیه‌ها و نمازخانه‌ها برگزار می‌شود، به ذکر صلوات و تکبیر معطر شود تا انسان به ثواب آن‌ها برسد (امام خامنه‌ای).

سزاوار است مؤمنان صلوات و ذکر خدا را جانشین کف زدن کنند (آیت‌الله سیستانی).

اگر به حد لهو برسد و هتک مکان یا معصوم باشد، جایز نیست (آیت‌الله بهجت).

جایز نیست (آیات عظام فاضل، مکارم، وحید و صافی).

بنا به احتیاط واجب، جایز نیست (آیت‌الله نوری).

کف زدن ذاتاً اشکال ندارد؛ مگر اینکه موجب هتک مکان یا زمان یا بی‌احترامی به مؤمنان شود. مناسب است در این اماکن، از دست زدن خودداری شود (آیت‌الله صافی).

دفن میت در مسجد

پرسش: آیا دفن کردن میت در مسجد جایز است؟^۱

پاسخ: جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، وحید، صافی، شبیری و نوری).

اگر هنگام اجرای صیغۀ وقف، دفن میت استثنا نشده باشد، دفن در مسجد جایز نیست (امام خامنه‌ای).

دفن میت در زمینی مثل مسجد یا حسینیه یا مدارس دینی که برای

۱. سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، ج ۱، طهارت، احکام الدفن، مسئله ۸: لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، الدفن، مسئله ۴۲۷؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۶۲۲؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۴۲۹؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الطهارة، مسئله ۳۱۹؛ سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فی بعض احکام المسجد، الخامس؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۴۰۷.

غیردفن کردن وقف شده است، در صورتی که موجب ضرر به وقف یا مزاحم جهت وقف باشد، جایز نیست؛ بلکه اگر موجب ضرر یا مزاحمت هم نباشد، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست؛ مگر اینکه قبل از وقف، جایی را برای دفن در نظر بگیرند و از وقف استثنا کنند (آیت الله سیستانی).

میت را نباید در جای غصبی دفن کنند؛ همچنین است در جایی که برای دفن وقف نشده است، مانند مساجد و مدارس دینی؛ مگر اینکه از اول جایی را برای دفن در نظر بگیرند و از وقف مستثنا کنند (آیت الله مکارم). در صورتی که باعث نجاست باطن مسجد نشود و باعث ضرر یا مزاحمت نمازگزاران نباشد، اشکالی ندارد؛ هرچند احتیاط مستحب ترک آن است (آیت الله بهجت).

گذاشتن میت در مسجد

پرسش: آیا گذاشتن میت غسل داده نشده در مسجد جایز است؟
پاسخ: چنانچه در پارچه یا پتویی پیچیده شود یا در تابوت باشد و چیزی به مسجد سرایت نکند و موقت باشد، اشکالی ندارد (آیت الله مکارم).^۱

داخل شدن کفار به مسجد

پرسش: آیا به طور مطلق جایز است که کفار داخل مساجد مسلمانان شوند؛ هرچند برای مشاهده آثار تاریخی باشد؟^۲
پاسخ: ورود آنان به مسجد الحرام شرعاً ممنوع است و در سایر مساجد

۱. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات،

<https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=21&lid=0&catid=0&mid=254482>

۲. سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، سؤال ۴۱۹؛ لطف الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، سؤال ۹۱۱؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الجهاد، مسئله ۸۷؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، احکام اهل الذمة، شرایط الذمة، ابنیه، مسئله ۹ و ۱۰؛ محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله ۷۴۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، احکام نماز، مکان نمازگزار، آداب و احکام مسجد، احکام مسجد، ورود کفار به مسجد؛ محمد فاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۱، سؤال ۲۸۷؛ سیدعلی سیستانی، استفتای خصوصی، استفتانات نجف، سؤال ۴۹۰۲۳.

هم اگر هتک و بی حرمتی مسجد شمرده شود، جایز نیست؛ بلکه در سایر مساجد هم مطلقاً وارد نشوند (حضرت امام و امام خامنه‌ای).
 ورود آنان به مسجد جایز نیست (آیت الله صافی).
 احتیاط واجب آن است که از ورود کفار به مساجد جلوگیری شود؛ البته جایی که برای تحقیق درباره اسلام باشد یا موجب خوش بینی و علاقه آنها به اسلام و مسلمانان شود، اشکالی ندارد؛ ولی باید جهات شرعی رارعايت کنند و سبب آلودگی مسجد نشوند. گرفتن وجه از آنها در صورتی جایز است که با میل و رضایت خود آن را بدهند و الزامی برای این کار نباشد (آیت الله مکارم).
 بنا بر احتیاط واجب نباید کفار به داخل مسجد وارد شوند (آیت الله بهجت).
 ورود آنان به مسجد الحرام شرعاً ممنوع است و در سایر مساجد هم اگر هتک و بی حرمتی مسجد شمرده شود یا باعث نجاست مسجد شود، جایز نیست. در غیر این صورت، به احتیاط واجب جایز نیست (آیات عظام خویی و وحید و سیستانی).
 اگر موجب هتک مسجد نشود، جلوگیری واجب نیست (آیت الله فاضل).

اجازه دادن به کفار برای ورود به مسجد

پرسش: آیا می توان به کفار اذن داد تا وارد مسجد شوند؟
 پاسخ: مسلمانان نباید به کفار اذن ورود به مسجد بدهند و اگر اذن بدهند هم معتبر نیست (حضرت امام).

احتیاط واجب آن است که از ورود کفار در مساجد جلوگیری شود؛ البته جایی که برای تحقیق درباره اسلام باشد یا موجب خوش بینی و علاقه آنها به اسلام و مسلمانان شود، اشکالی ندارد؛ ولی باید جهات شرعی را

۱. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، احکام اهل الذمة، شرایط الذمة، ابنیه، مسئله ۹ و ۱۰؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، احکام نماز، مکان نمازگزار، آداب و احکام مسجد، احکام مسجد، ورود کفار به مساجد؛ سیدعلی سیستانی، استفتای خصوصی، استفتائات نجف، شماره ۴۹۰۲۴.

رعایت کنند و سبب آلودگی مسجد نشوند (آیت الله مکارم).

داخل شدن کفار به حرم امامان علیهم السلام

پرسش: ورود کفار به حرم‌های معصومان علیهم السلام چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: بنا بر احتیاط واجب باید از ورود کفار به حرم امامان معصوم علیهم السلام جلوگیری شود؛ بلکه در صورتی که عرفاً موجب هتک حرمت است، واجب است جلوگیری شود (امام خامنه‌ای).

فضیلت نماز در مسجد به ترتیب اولویت

پرسش: نماز خواندن در چه مساجدی فضیلت بیشتری دارد؟^۲
پاسخ: افضل مساجد، مسجد الحرام است و نماز در آن معادل یک میلیون نماز است. بعد از آن، مسجد النبی صلی الله علیه و آله و سلم است که ثواب آن معادل با ۱۰ هزار نماز است. بعد از آن، مسجد کوفه است و ثواب آن معادل است با هزار نماز و مسجد الاقصی که نماز در آن معادل است با هزار نماز. بعد از آن، نماز در مسجد جامع هر شهر که معادل است با ۱۰۰ نماز و مسجد قبیلہ که نماز در آن معادل است با ۲۵ نماز و مسجد بازار که معادل است با ۱۲ نماز (مراجع عظام تقلید).^۳

نکته: آیت الله بهجت در رساله فارسی درباره فضیلت ثواب در مسجدهایی بعد از مسجد کوفه می‌فرماید: «و بعد، مسجد سهله و مسجد خیف و مسجد غدیر و مسجد بیت المقدس و مسجد برائث و مسجد قبا و مسجد جامع هر شهر و بعد مسجد قبیلہ و بعد مسجد بازار.»

۱. سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۰۶۵۳۱، تاریخ استفتا: ۳ مهر ۱۳۹۶.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنه المکروهه، مسئله ۴: سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۳: محمدتقی بهجت، وسیله النجاة، ج ۱، مسئله ۶۶۷: سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۱: لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۰: سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۵۶۵۸۴، تاریخ استفتا: ۱۶ فروردین ۱۳۹۷.
۳. در توضیح المسائل آیت الله شبیری، مقدار ثواب نمازها در مسجدهای مختلف بیان نشده است.

حکم خواندن نوافل در مسجد

پرسش: خواندن نافله در مسجد فضیلت بیشتری دارد یا در خانه؟^۱
 پاسخ: این مسئله که برای مردان بهتر است نوافل را در خانه بخوانند، محل اشکال است (حضرت امام و آیت الله فاضل).
 اطلاق این مسئله که برای مردان بهتر است نوافل را در خانه بخوانند، محل اشکال است (آیات عظام خویی و نوری).^۲
 خواندن نافله در مسجد فضیلت بیشتری دارد (آیت الله سیستانی).
 دلیلی بر اطلاق این مسئله که برای مردان بهتر است نوافل را در خانه بخوانند، وجود ندارد و شاید این حکم مخصوص جایی باشد که سبب اخلاص کامل است؛ وگرنه بعید نیست که خواندن نافله در مسجد و مخصوصاً در مساجد اربعه رجحان داشته باشد (آیت الله مکارم).

نماز در حرم امامان علیهم السلام

پرسش: فضیلت نماز در مسجد بیشتر است یا حرم امامان علیهم السلام؟^۳
 پاسخ: نماز در حرم امامان علیهم السلام مستحب و بهتر از مسجد (آیت الله مکارم: از بعضی مساجد) است و روایت شده است نماز در حرم مطهر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام برابر با دویست هزار نماز است (مراجع عظام تقلید).
 نکته: منظور از حرم، روضه منوره است؛ یعنی قسمتی که ضریح مقدس و قبر مطهر در آن قرار دارد و رواق‌ها و صحن‌های متبرکه و نیز تمام حرم امام زادگان، حکم مشاهد مشرفه معصومان علیهم السلام را ندارند.^۴

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض الاحکام المسجد، مسئله ۳ و فصل فی احکام الصلوات المندوبة، مسئله ۷.

۲. آیات عظام خویی و نوری این حکم را در احکام مسجد قبول کرده‌اند؛ اما در احکام نمازهای مستحبی، در اطلاق آن اشکال می‌کنند.

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۵؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۵؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۶۷؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۷۰۷۱۷۱، تاریخ استفتا: ۲۹ مهر ۱۳۹۵.

۴. سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۴۲۷.

احکام مستحب مسجد

- پرسش: مستحب است چه اموری درباره مسجد رعایت شود؟^۱
- پاسخ: برخی از فقها اموری را جزو مستحبات مسجد ذکر کرده‌اند:

 ۱. وقتی انسان وارد مسجد می‌شود، دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند، کافی است؛
 ۲. مسجد را تمیز کند؛
 ۳. چراغ مسجد را روشن کند؛
 ۴. کسی که می‌خواهد مسجد برود، خود را خوشبو کند؛
 ۵. کسی که می‌خواهد مسجد برود، لباس پاکیزه و قیمتی بپوشد؛
 ۶. ته کفش خود را واریسی کند که آلوده به نجاست نباشد؛
 ۷. موقع داخل شدن به مسجد، اول پای راست و موقع بیرون آمدن، اول پای چپ را بگذارد؛
 ۸. از همه زودتر به مسجد برود و از همه دیرتر از مسجد بیرون آید؛
 ۹. روبه قبله باشد؛
 ۱۰. با وضو بوده و مشغول دعا و حمد الهی و صلوات باشد؛
 ۱۱. در مسجد نماز بخواند. همسایه مسجد اگر عذری نداشته باشد، مکروه است در غیرمسجد نماز بخواند؛
 ۱۲. در مسجدی که در آن نماز خوانده نمی‌شود، نماز بخواند.
 ۱۳. زیاد به مسجد برود. فعن النبی ﷺ: «من مشی إلى مسجد من مساجد الله فله بكل خطوة خطاها حتى يرجع إلى منزله عشر حسنات و محی عنه عشر سيئات و رفع له عشر درجات.»
 ۱۴. محلی را برای وضوگرفتن کنار در مسجد قرار دهند.

۱. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۱۳؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۶ و ۹۱۲ و ۹۱۳؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۲۳، احکام مستحب مساجد.

احکام مکروه مسجد

- پرسش: انجام دادن چه کارهایی در مسجد مکروه است؟^۱
- پاسخ: برخی از فقها کارهایی را جزو مکروهات مسجد ذکر کرده‌اند:
۱. خوابیدن در مسجد اگر انسان ناچار نباشد؛
 ۲. صحبت کردن راجع به کارهای دنیا؛
 ۳. مشغول صنعت شدن؛
 ۴. خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد؛
 ۵. انداختن آب دهان و بینی و اخلاط سینه در مسجد؛^۲
 ۶. طلب کردن گم شده (صدازدن)؛
 ۷. بلندکردن صدا؛ البته بلندکردن صدا برای اذان گفتن مانعی ندارد؛
 ۸. خرید و فروش؛
 ۹. عبورکردن از مسجد؛ مگر اینکه دو رکعت نماز بخواند؛
 ۱۰. انداختن سنگ ریزه؛
 ۱۱. اقامه حدود؛
 ۱۲. کشتن شپش؛
 ۱۳. قراردادن مسجد به عنوان محل قضاوت و رفع دعاوی؛
 ۱۴. شمشیرکشیدن و آویزان کردن آن در جانب قبله مسجد؛
 ۱۵. راه دادن بچه و دیوانه به مسجد؛
 ۱۶. کشف عورت و ناف و ران و زانو؛
 ۱۷. خارج کردن باد معده؛
 ۱۸. رفتن کسی که پیاز و سیرو مانند این‌ها خورده است و بوی دهانش مردم را اذیت می‌کند، به مسجد؛

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی بعض الاحکام المسجد، الحادی عشر و الثانی عشر؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۴ و ۹۱۵؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۵؛ سیدعلی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۳۳، احکام مسجد.

۲. گفتنی است ممکن است انجام این کار در بعضی مواقع حرام باشد.

۱۹. بلندکردن دیوارهای مسجد؛

۲۰. بلندکردن مناره از پشت بام؛

۲۱. نقش کردن مسجد به غیر صور حیوانات؛^۱

۲۲. کنگره و دندانه قراردادن برای دیوارهای مسجد؛

۲۳. قراردادن محراب داخل دیوار.

نکته: اگر آوردن بچه‌ها مزاحمتی ایجاد نکند و باعث علاقه‌مندی آنان به نماز و مسجد شود، مستحب (آیت‌الله مکارم: و گاه واجب) است (آیات عظام فاضل و مکارم).

راه‌دادن دیوانه به مسجد مکروه است و همچنین است راه‌دادن بچه نابالغی که مراعات حرمت مسجد را نمی‌کند و موجب مزاحمت برای نمازگزاران می‌شود یا اینکه احتمال می‌رود مسجد را نجس کند. در غیر این حالات، راه‌دادن بچه به مسجد مانعی ندارد؛ بلکه گاهی اولویت دارد و کار پسندیده‌ای است؛ مثل وقتی که آمدن بچه‌ها به مسجد باعث علاقه‌مندی آنان به نماز و مسجد می‌شود (آیت‌الله سیستانی).

نماز خواندن زن در مسجد

پرسش: آیا نماز خواندن در مسجد برای بانوان مستحب است؟^۲

پاسخ: فضیلت خواندن نماز در مسجد مختص مردان نیست و شامل زن‌ها هم می‌شود (امام خامنه‌ای).

برای زن‌ها نماز خواندن در خانه، بلکه در صندوق خانه و اتاق عقب بهتر است؛ ولی اگر بتوانند کاملاً خود را از نامحرم حفظ کنند، بهتر است در مسجد نماز بخوانند (حضرت امام و آیت‌الله نوری).

۱. گفتنی است درباره ذکر است درباره نقش صور در مسجد، برخی از فقها قائل به حرمت هستند که بیان شد.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی بعض الاحکام المسجد، مسئله ۲؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۴؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۶۲؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۶۷؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۳۹۱.

برای زنان بهتر آن است نماز خود را در جایی بخوانند که در محفوظ بودن از نامحرم از دیگر جاها مناسب‌تر باشد؛ خواه اینجا خانه باشد یا مسجد یا جای دیگر. در این حکم، تفاوتی بین نماز واجب و نماز مستحب نیست (آیت‌الله سیستانی).

با توجه به اینکه تبلیغات اسلامی و آگاهی بر احکام، غالباً در مساجد انجام می‌شود، برای زن‌ها در صورتی که خود را از نامحرم به خوبی حفظ کنند، بهتر است نماز را در مسجد بخوانند و اگر راهی برای یادگرفتن مسائل اسلامی جز از طریق رفتن به مسجد وجود ندارد، واجب است به مسجد بروند (آیت‌الله مکارم).

برای زن‌ها نماز خواندن در خانه، بلکه در صندوق خانه و اتاق عقب بهتر است (آیات عظام خویی و وحید و صافی).

برای زن‌ها نماز خواندن در خانه بهتر است (آیات عظام بهجت و شبیری). برای زن‌ها بهتر آن است که نماز را در خانه و اتاق اختصاصی خود بخوانند؛ ولی اگر نماز در مسجد به هر جهتی غیر از مسجد بودن، بر نماز در خانه فضیلت داشته باشد، مثل اینکه در مسجد جماعت است یا حضور قلب بیشتری وجود دارد، بهتر است زنان برای درک این فضیلت، با حجاب کامل به مسجد بروند. اگر راهی برای یادگرفتن احکام و مسائل اسلامی جز از طریق رفتن به مسجد وجود ندارد، واجب است به مسجد بروند (آیت‌الله فاضل).

آداب معاشرت با غیر اهل مسجد

پرسش: آداب معاشرت با غیر اهل مسجد چگونه است؟^۱

پاسخ: مستحب است انسان با کسی که در مسجد (آیت‌الله فاضل: از روی بی‌اعتنایی) حاضر نمی‌شود، غذا نخورد و در کارها با او مشورت نکند

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنة المکروهة، مسئله ۷؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۸۹۷.

و همسایه او نشود و از او زن نگیرد و به او زن ندهد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، وحید، صافی، شبیری و نوری).
شایسته است انسان با کسانی که از روی بی‌اعتنایی در مسجد مسلمان‌ها حاضر نمی‌شوند، رابطه دوستی برقرار نکند، با آن‌ها غذا نخورد، در کارها با آن‌ها مشورت نکند و از آن‌ها زن نگیرد و به آن‌ها زن ندهد (آیت‌الله مکارم).

انتخاب مکانی خاص برای به جا آوردن نماز در خانه

پرسش: انتخاب مکانی خاص برای نماز در خانه چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: مستحب است انسان در خانه خود برای نماز مکانی را معین کند؛ ولی احکام مسجد بر آن مترتب نمی‌شود (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

تبدیل زمین‌های موقوفه به مسجد

پرسش: آیا زمین‌هایی را که قبلاً وقف شده‌اند، مثلاً زمین وقف حرم امام رضا (ع) (زمین آستانه) را می‌توان مسجد قرار داد؟^۲
پاسخ: اگر زمینی که آستان قدس تحویل داده است، خودش زمین وقفی بوده و با کاربری اعلام شده در عقد قرارداد منافات نداشته نباشد، چون علی‌القاعده این‌ها طولانی‌مدت تحویل مستأجر داده می‌شود، وقف مستحذات نباشد در آن به عنوان مسجد اشکال ندارد و در مدت اجاره، حکم مسجد را دارد (امام خامنه‌ای).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الامکنه المکروهه، مسئله ۴.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۲، کتاب الاجاره، مسائل متفرقه، مسئله ۲؛ سیدروح‌الله خمینی، استفتانات، ج ۲، ص ۳۵۷، تغییر عنوان وقف، سؤال ۵۴؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۷۲۴ و ۱۷۲۵؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتانات، ج ۲، ص ۴۳۸، سؤال ۱۲۸۶؛ محمدفاضل لنکرانی، جامع المسائل، ج ۲، سؤال ۲۷۳ و ۲۷۴؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، ص ۲۶۷، سؤال ۹۲۴؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، سؤال ۲۰۴۴؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، کد پیگیری: ۵۵۱۲۸۴۶؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۷۷؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۵۴.

حکم مسجد را ندارد (حضرت امام^۱ و آیات عظام سیستانی، نوری، خویی و بهجت).
در مدت اجاره، حکم مسجد را دارد (آیات عظام فاضل، وحید، شبیری و صافی).
محل اشکال است (آیت الله مکارم).

شک در مسجد بودن

پرسش: اگر در مسجد بودن مکانی شک داشته باشد، آنجا حکم مسجد را دارد؟^۲
پاسخ: هرگاه شک کند که فلان قسمت مسجد، مانند حیاط مسجد، حکم مسجد را دارد یا از ملحقات و املاک مسجد است، حکم مسجد بر آن جاری نمی شود (حضرت امام و آیات عظام فاضل و خویی و نوری).
غیر از سرداب و محراب و پشت بام مسجد، جاهای دیگری که معلوم نباشد جزو مسجد است یا نه، احکام مسجد را ندارد (امام خامنه ای).
حکم مسجد را ندارد؛ مگر اینکه ظاهر حال، آن باشد که جزو مسجد است (آیت الله مکارم).
اگر اماره و نشانه ای بر جزئیت آن نیست، مانند استفاده مسلمانان به عنوان مسجد از آن، حکم مسجد را ندارد (آیت الله سیستانی).
بنا بر احتیاط واجب، احکام مسجد رعایت شود؛ مخصوصاً در سقف و دیوارها که ظاهر حال بر جزو مسجد بودن دلالت می کند (آیت الله صافی).

۱. حضرت امام در حاشیه بر العروة الوثقی می فرماید: «اگر به قصد عنوان مسجدیت ساخته شود، نه مجرد نماز خواندن، و مدت هم طولانی باشد، ترتیب آثار مسجد محل تأمل است.»
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الاعتکاف، مسئله ۲۳ و کتاب الطهارة، فصل فی احکام التجاسة، مسئله ۱۶؛ ناصر مکارم شیرازی، اعتکاف؛ عبادتی کامل، ص ۸۱، مسئله ۴۲؛ سید علی خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مکان اعتکاف؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۵۶۰.

وقف مکان‌های متحرک به عنوان مسجد

پرسش: اگر مکان متحرکی را به عنوان مسجد وقف کنند، در دو صورت زیر حکم آن چیست؟:

۱. مکانی مانند اتاقک‌های متحرک (کانکس) یا سوله را که هر چند ماه یک بار جابه‌جا می‌کنند، وقف کنند؛

۲. مکانی که غالباً در حرکت است، مانند کوپه‌ای در واگن قطار یا اتاقی در هواپیما را وقف کنند.

پاسخ: در هر دو صورت، بنا بر احتیاط واجب وقف ثابت است (امام‌خامنه‌ای).^۱

جاگرفتن در مساجد و مشاهد مشرفه و استفاده‌های دیگر از آنها

تساوی افراد برای استفاده از مسجد

پرسش: در مسجد چه کارهایی می‌توان انجام داد؟ آیا همه افراد در استفاده از مسجد مساوی هستند؟^۲

پاسخ: برای هر مسلمانی جایز است در مسجد به عبادت و نماز و سایر انواع استفاده بپردازد؛ مگر آنچه مناسب مسجد نیست. همه مسلمانان در استفاده از مسجد مساوی هستند (حضرت امام و آیات عظام خویی، بهجت، وحید، صافی و سیستانی).

۱. سیدعلی خامنه‌ای، سایت leader.ir، فقه و احکام شرعی، کانال فقه و احکام، وقف مکان متحرک به عنوان مسجد؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۱۰۳۷۲۵۸، تاریخ استفتا: ۱۳۹۸/۲۵/۱۳۹۸.
۲. سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشتريات، مسئله ۱۵؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۶؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۲، کتاب الاحیاء و الاموات، القول فی المشتريات، مسئله ۱۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۰؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۵، کتاب احیای موات، امور مشترک المنافع، مساجد و احکام آن، ص ۹۲.

تقدم داشتن نماز بر سایر کارها در مسجد

پرسش: آیا در مسجد، خواندن نماز بر سایر کارها مقدم است؟^۱

پاسخ: اگر کسی برای نماز یا عبادت یا قرائت قرآن یا دعا یا تدریس یا موعظه و غیر این‌ها از هدف‌های خوب، زودتر جایی از مسجد را بگیرد، کسی حق مزاحمت با او را ندارد. البته دربارهٔ تراحم نماز با هرامر دیگری: نماز جماعت یا افراد بر کارهای دیگر مقدم است؛ بنابراین کسی که قصد خواندن نماز را ندارد، واجب است مکان را برای کسی که می‌خواهد نماز بخواند، تخلیه کند؛ البته این مسئله در جایی که نفراول برای عبادت مثلاً دعا و قرائت قرآن نشسته باشد، محل اشکال است؛ بنابراین سزاوار است احتیاط رعایت شده، با او مزاحمت نشود و خود فرد مکان را برای کسی که می‌خواهد نماز بخواند، تخلیه کند (حضرت امام و آیت‌الله صافی).

نماز جماعت یا افراد بر کارهای دیگر مثل قرائت قرآن و دعا مقدم است؛ بنابراین کسی که قصد خواندن نماز را ندارد، واجب است مکان را برای کسی که می‌خواهد نماز بخواند، تخلیه کند (آیات عظام خویی و وحید).

احتمال دارد نماز بر سایر کارها و استفاده‌های حلال مقدم باشد؛ بنابراین احتیاط واجب آن است که در مثل این حالت، فرد سبقت‌گیرنده مکان را برای فردی که بعداً آمده است، خالی کند (آیت‌الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، در صورت تراحم نماز با غیر آن و ممکن نبودن جمع، فرد سبقت‌گیرنده مکان را برای فردی که بعداً آمده است، خالی کند (آیت‌الله بهجت).

انحصار تقدم نماز بر سایر کارها در مسجد

پرسش: آیا حکم تقدم نماز بر سایر کارها با توجه به توضیحی که بیان

۱. سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشترکات، مسئله ۱۵؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۶؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۲، کتاب الاحیاء و الاموات، القول فی المشترکات، مسئله ۱۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۰؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۵، کتاب احیای موات، امور مشترک المنافع، مساجد و احکام آن، ص ۹۳.

شد، مربوط به جایی است که مکانی برای خواندن نماز نباشد یا این حکم عمومیت دارد؟^۱

پاسخ: این حکم عمومیت دارد؛ هرچند سزوار است نمازگزار از جایی فرد سابق را بلند کند که یا مکان منحصر باشد یا غرض راجح دینی مانند اتصال به صفوف جماعت داشته باشد (حضرت امام و آیت الله صافی).

این حکم عمومیت دارد؛ بنابراین اگر کسی مکانی را برای نماز انتخاب می‌کند و به شخصی که سبقت گرفته است پیشنهاد بلندشدن می‌دهد، بنا بر احتیاط واجب فرد سبقت گیرنده با نمازگزار مزاحمت نکند و مکان را برای او خالی کند (آیات عظام خویی و وحید).

احتمال دارد نماز بر سایر کارها و استفاده‌های حلال مقدم باشد؛ بنابراین احتیاط واجب آن است که در مثل این حالت، فرد سبقت گیرنده مکان را برای فردی که بعداً آمده است، خالی کند (آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، در صورت تراحم نماز با غیر آن و ممکن نبودن جمع، فرد سبقت گیرنده مکان را برای فردی که بعداً آمده است، خالی کند (آیت الله بهجت).

کیفیت جاگرفتن در مسجد

پرسش: آیا جاگرفتن در مسجد با گذاشتن چیزی مانند سجاده و مهر و تسبیح، حق اولویت ایجاد می‌کند؟^۲

۱. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشتريات، مسئله ۱۵؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۶؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۲، کتاب الاحیاء و الاموات، القول فی المشتريات، مسئله ۱۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۰؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۵، کتاب احیای موات، امور مشترک المنافع، مساجد و احکام آن، ص ۹۳.
۲. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشتريات، مسئله ۱۷؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۹۵۷؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۳؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۲، کتاب الاحیاء و الاموات، القول فی المشتريات، مسئله ۱۷؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۰۸۹۹۶، تاریخ استفتا: ۱۳۹۶مهر و شماره استفتا: ۸۰۸۹۹۷، تاریخ استفتا: ۱۳۹۶مهر؛ حسین نوری همدانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۴۳۰۱، تاریخ استفتا: ۱۳۸۹اسفند؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۹۶۵۷، تاریخ استفتا: ۱۳۸۹اسفند؛ محمد فاضل لنکرانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۴۹۰۹، تاریخ استفتا: ۱۳۸۹اسفند؛ محمدتقی بهجت، استفتای خصوصی، تاریخ استفتا: ۱۳۸۹اسفند.

پاسخ: هرچیزی که تمام یا بیشتر جای نماز را بگیرد، مانند سجاده، ایجاد حق اولویت می‌کند؛ اما اشیایی مانند مهر و تسبیح اولویت را ثابت نمی‌کند (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیت‌الله صافی).

معیار سبقت، گرفتن مکان است؛ بنابراین با هرچیزی که صدق جاگرفتن برای نماز کند، مانند سجاده و مهر و تسبیح، اولویت ثابت می‌شود (آیت‌الله سیستانی).

رحل گذاشتن موجب حق اولویت می‌شود و هرچیزی که بر محل بودن دلالت کند، کفایت می‌کند (آیت‌الله نوری).

گذاشتن مهر، جانماز کوچک، کتاب، تسبیح، شانه و... برای محل گذاشتن در مسجد کافی است (آیت‌الله مکارم).

رحل گذاشتن موجب حق اولویت می‌شود و هرچیزی که عرف آن را نشانه این بداند که فردی جا گرفته است، کافی است (آیت‌الله فاضل).

رحل گذاشتن موجب حق اولویت می‌شود و مجرد مهرگذاشتن اعتبار ندارد (آیت‌الله بهجت).

بنا بر احتیاط واجب، جاگرفتن در مسجد ایجاد حق اولویت می‌کند (آیات عظام خویی و وحید).

جاگرفتن وقتی که زمان زیادی تا وقت نماز مانده است

پرسش: اگر زمان گذاشتن محل با زمان نماز فاصله زیادی داشته باشد، مثل اینکه شب برای نماز ظهر محل بگذارد، آیا موجب حصول حق برای صاحب محل می‌شود؟^۱

۱. سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشتريات، المشتريات، مسئله ۱۸؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۲، کتاب الاحیاء و المشتريات، المشتريات، مسئله ۱۹؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۲۴۵۷، تاریخ استفتا: ۲۳ اسفند ۱۳۸۹؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۷۶۳؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۹۵۸؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۰۸۹۹۶، تاریخ استفتا: ۱۳ مهر ۱۳۹۶ و شماره استفتا: ۷۵۶۴۲۷، تاریخ استفتا: ۲۱ فروردین ۱۳۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، حقوق، غصب، تصرف در اماکن غصبی، جاگرفتن در صفوف جماعت؛ محمد فاضل لنکرانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۴۹۰۹، تاریخ استفتا: ۱۸ اسفند ۱۳۸۹.

پاسخ: باید به مقداری باشد که موجب تعطیلی مکان نشود؛ در غیر این صورت حقی ندارد و می‌توان جای او را گرفت و نماز خواند. در صورتی که نشانه مانع نماز خواندن باشد، می‌تواند نشانه او را بردارد و در آن محل نماز بخواند. در این صورت، ضامن است که آن را به صاحبش برساند (حضرت امام).

حق اولویت در صورتی ثابت است که زیاد طولانی نباشد؛ بنابراین افرادی که از شب قبل اقدام به گذاشتن رحل می‌کنند یا افرادی که در طول هفته سجاده‌های خود را باقی می‌گذارند، حق اولویت ندارند (امام خامنه‌ای).

باید به مقداری باشد که موجب تعطیلی مکان نشود؛ در غیر این صورت حقی ندارد و می‌توان جای او را گرفت و نماز خواند. در صورتی که نشانه مانع نماز خواندن باشد، می‌تواند نشانه او را بردارد و در آن محل نماز بخواند و در این صورت ضامن نیست؛ ولی در دستش امانت است و باید آن را به صاحبش برگرداند (آیت‌الله سیستانی).

اگر نزدیک زمان نماز باشد، می‌تواند با پهن کردن سجاده، جایی را برای خود مشخص کند و دیگران نمی‌توانند در جای او نماز بخوانند (آیت‌الله مکارم).

باید به مقداری باشد که موجب تعطیلی مکان نشود؛ در غیر این صورت حقی ندارد و می‌توان جای او را گرفت و نماز خواند. در صورتی که نشانه مانع نماز خواندن باشد، می‌تواند نشانه او را بردارد و در آن محل نماز بخواند و ضامن هم نیست (آیات عظام وحید و خویی).

این امر باعث تعطیلی مسجد می‌شود (آیت‌الله فاضل).

باید به مقداری باشد که موجب تعطیلی مکان نشود؛ در غیر این صورت حقی ندارد و می‌توان جای او را گرفت و نماز خواند. در صورتی که نشانه مانع نماز خواندن باشد، می‌تواند نشانه او را بردارد و در آن محل نماز بخواند و در این صورت، ضامن است که آن را به صاحبش برساند. مثلاً اگر از شب برای نماز ظهر جا بگیرد، سبب حصول حق نسبت به نماز خواندن موقع ظهر

می‌شود؛ ولی در فاصله بین زمان گذاشتن رحل و وقت نماز ظهر، دیگری حق دارد در آن مکان نماز بخواند و می‌تواند در صورت حاجت، رحل دیگری را کنار بزند؛ ولی در صورت تصرف در رحل با کنارزدن و...، ضامن رحل است (آیت الله صافی).

حق اولویت و اقامه نماز جماعت

پرسش: اگر شخصی رحل پهن کند، تاجه زمانی حق برای او ثابت است و چه زمانی حق او از بین می‌رود؟ مثلاً فردی رحل پهن کرده و بیرون رفته است. امام جماعت اقامه گفته است و می‌خواهد تکبیر بگوید یا امام می‌خواهد به رکوع رکعت اول برود یا ... آیا حق او از بین می‌رود یا همچنان باقی است؟^۱

پاسخ: حق اولویت در صورتی ثابت است که زیاد طولانی نباشد؛ بنابراین در وقت اقامه نماز اگر صاحب سجاده یا رحل، خود را به محل نرساند که مستلزم تعطیل مکان شود، حقی درباره آن ندارد و دیگری می‌تواند سجاده یا رحل را کنار بگذارد و خود جای او را بگیرد؛ ولی موظف است سجاده و رحل را به صاحبش برساند و اگر نرساند، ضامن است (امام خامنه‌ای).

اگر قبل از رکوع رکعت اول نرسد، حق اولویت از بین می‌رود (آیت الله مکارم).

با برپایی نماز جماعت، فرد دیگر در صورتی می‌تواند آنجا نماز جماعت بخواند که اطمینان داشته باشد صاحب علامت تا وقتی که امکان اقتدا به امام جماعت باقی است، هرچند در رکعات دیگر، بر نمی‌گردد. در چنین صورتی، اگر صاحب علامت برای نماز دوم بیاید، حق سبقت برای او ثابت

۱. سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۸۰۸۹۹۶، تاریخ استفتا: ۱۳ مهر ۱۳۹۶؛ حسین نوری همدانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۴۳۰۱، تاریخ استفتا: ۲۳ اسفند ۱۳۸۹؛ محمدتقی بهجت، استفتای خصوصی، تاریخ استفتا: ۸ اسفند ۱۳۸۹؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۹۶۵۷، تاریخ استفتا: ۲۶ اسفند ۱۳۸۹؛ لطف الله صافی گلپایگانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۲۴۵۷، تاریخ استفتا: ۲۳ اسفند ۱۳۸۹؛ محمد فاضل لنکرانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۴۹۰۹، تاریخ استفتا: ۱۸ اسفند ۱۳۸۹؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۸۷.

نیست؛ اما اگر فرد اطمینان دارد یا احتمال می‌دهد که صاحب نشانه برای اقتدا در این رکعت یا رکعات بعد خواهد آمد، حق او باقی است (آیت‌الله سیستانی).

اگر در صف اول جماعت و نزدیک امام جماعت باشد، تا موقع اقتدا حق باقی است و سپس ساقط می‌شود. اگر در صف‌های بعد است، تا موقع رکوع حق او باقی است و سپس ساقط می‌گردد (آیت‌الله نوری).

همین که امام اقامه بگوید، حق او از بین می‌رود (آیت‌الله بهجت). بعد از منعقدشدن جماعت، احتیاط آن است که تا امام به رکوع رکعت اول نرفته است، جای او را اشغال نکنند (آیت‌الله صافی).

به نحوی که موجب تعطیل مسجد نشود و مزاحم نماز فرادا یا جماعت نباشد، حق ثابت است (آیت‌الله فاضل).

ترک مکان برای وضوگرفتن

پرسش: اگر فرد برای وضو و مانند آن جای خود در مسجد را ترک کند، حق اولویت او از بین می‌رود؟^۱

پاسخ: اگر اعراض کند، حش از بین می‌رود و اگر قصد برگشتن داشته باشد، بنا بر احتیاط واجب، حق او باقی است؛ مخصوصاً اگر به سبب ضرورتی مانند وضو خارج شده باشد (حضرت امام).

اگر اعراض کند، حش از بین می‌رود و اگر قصد برگشتن داشته باشد، چنانچه نشانه‌ای گذاشته باشد، حق اولویت ثابت است و اگر نشانه‌ای نگذاشته باشد، بنا بر احتیاط واجب حق او باقی است؛ مخصوصاً اگر به سبب ضرورتی مانند وضو خارج شده باشد (آیات عظام خویی، وحید، سیستانی و صافی).

۱. سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشتکات، مسئله ۱۶؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۹۵۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۳؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدیة العباد، ج ۲، کتاب احیاء الاموات و المشتکات، مسئله ۱۶.

جاگرفتن برای دیگران

پرسش: آیا رحل پهن کردن برای دیگران، سبب ثبوت حق می شود؟^۱

پاسخ: موجب ایجاد حق نمی شود (آیت الله نوری).

فقط برای خود فرد حق آور است (آیت الله فاضل).

چنانچه شخصی را وکیل کند که برای او در مسجد رحل بگذارد یا کسی را برای رحل گذاشتن در مسجد اجیر کند، حق اولویت در آن مکان برای موکل و مستأجر ثابت می شود (آیت الله صافی).

موجب ثبوت حق می شود (آیت الله مکارم).

تفاوت نمی کند (آیت الله بهجت).

حق اولویت در مشاهد مشرفه

پرسش: آیا در مشاهد مشرفه مانند حرم امام رضا (ع) حق اولویت ثابت است؟^۲

پاسخ: حق اولویت ثابت است؛ لذا اگر کسی برای زیارت و قرائت قرآن و دعا و مانند آن سبقت گرفته است، نمی توان او را بلند کرد (حضرت امام و آیات عظام وحید و سیستانی و صافی).

همان احکام اولویت مسجد را دارد (آیت الله خویی).

همان احکام اولویت مسجد را دارد؛ هرچند در مزار، احتیاط مستحب است که زیارت و نماز آن مقدم باشد (آیت الله سیستانی).

۱. حسین نوری همدانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۴۳۰۱، تاریخ استفتا: ۲۳ اسفند ۱۳۸۹؛ محمدتقی بهجت، استفتای خصوصی، تاریخ استفتا: ۸ اسفند ۱۳۸۹؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۹۶۵۷، تاریخ استفتا: ۲۶ اسفند ۱۳۸۹؛ لطف الله صافی گلپایگانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۲۴۵۷، تاریخ استفتا: ۲۳ اسفند ۱۳۸۹؛ محمد فاضل لنگرانی، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۴۹۰۹، تاریخ استفتا: ۱۸ اسفند ۱۳۸۹.

۲. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب احیاء الموات و المشتريات، مسئله ۱۹؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۲، کتاب احیاء الموات و المشتريات، مسئله ۱۹؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۴؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۹۵۹.

احکام اذان و اقامه

فصل اول: اذان و اقامه

اقسام اذان

پرسش: چند نوع اذان وجود دارد؟^۱

پاسخ: اذان دو قسم است:

۱. اذان اعلام: اذانی که به دیگران اعلام می‌کند وقت داخل شده است؛

۲. اذان برای نماز (مراجع عظام تقلید، غیر از آیت‌الله صافی^۲).

اذان اعلام

پرسش: گفتن اذان اعلام چه حکمی دارد؟^۳

پاسخ: مشروع است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، وحید و نوری).

اذان اعلام در اول وقت نمازهای واجب یومیه و تکرار آن با صدای بلند از طرف شنوندگان، از مستحبات مؤکد شرعی است (امام خامنه‌ای).

اذان اعلام مستحب است (آیت‌الله بهجت).

گفتن اذان برای اعلام دخول وقت، بدون قصد نماز بعد از آن، مشکل

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه و فصل فی شرائط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله ۸۶۱؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، برداشت از مسئله ۹۵۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتاءات، سؤال ۴۵۱؛ سیدموسی شبیری، استفتاءات، ج ۱، استفتاءات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اذان اعلام؛ محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله ۷۵۵.

۲. از معظم‌له مطلبی درباره اذان اعلامی دیده نشد.

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه و فصل فی شرائط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله ۸۶۱؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، برداشت از مسئله ۹۵۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتاءات، سؤال ۴۵۱؛ سیدموسی شبیری، استفتاءات، ج ۱، استفتاءات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اذان اعلام؛ محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله ۷۵۵.

است (آیات عظام فاضل و مکارم).
اذان اعلام برای مردها جایز است و برای غیرمردها مشروعیت آن ثابت نیست (آیت الله شبیری).

خصوصیات اذان اعلام^۱

- الف. اذان اعلام باید در اول وقت گفته شود (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام خویی و سیستانی و نوری).
- ب. مؤذن باید مرد باشد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، نوری، مکارم و شبیری).
- ج. صحیح گفته شود (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، نوری و مکارم).
- د. قصد قربت در اذان اعلام شرط نیست (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام خویی و سیستانی).
- بنا به احتیاط واجب، قصد قربت شرط است (آیت الله نوری).

گفتن اذان قبل از طلوع فجر

پرسش: آیا می‌شود قبل از طلوع فجر، برای آماده‌شدن و بیدارکردن دیگران، اذان گفت؟^۲
پاسخ: گفتن اذان جایز است (حضرت امام و آیات عظام خویی و فاضل و وحید).

اگر برای آماده‌شدن مردم باشد، نه به قصد دخول وقت و نماز، جایز

۱. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه و فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۱۰؛ سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اذان اعلام؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، سؤال ۴۵۱؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۰۵۳۱۲، تاریخ استفتا: ۱۳۹۴ آذر ۹.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ محمدتقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله ۷۶۹؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، الفصل الثالث.

است و در صورت مزاحمت برای مردم، به احتیاط واجب ترک شود (آیت الله مکارم).

احتیاط آن است که به قصد ورود گفته نشود؛ ولی برای برخی انگیزه‌های عقلایی مانند بیدارکردن افراد خواب و آگاه کردن غافلان اشکال ندارد (آیت الله سیستانی).

برای اینکه مردم مهیا برای نماز شوند یا کارهای خود را رها کنند، بعید نیست یک اذان قبلاً گفته شود، [البته] اگر مردم را به اشتباه نیندازد، و بعد اذان دیگری برای نماز گفته شود (آیت الله بهجت). جایز نیست (آیت الله نوری).

اذان و اقامه برای نماز

پرسش: اذان و اقامه برای چه نمازهایی مستحب است؟
پاسخ:

۱. نماز یومیه

برای مرد و زن مستحب است پیش از نمازهای یومیه اذان و اقامه بگویند (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام مکارم و نوری و صافی).

برای مرد و زن مستحب است پیش از نمازهای یومیه اذان و اقامه بگویند و بنا بر احتیاط مستحب، مرد اقامه را ترک نکند (آیات عظام شبیری، بهجت، خویی، وحید و فاضل).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۶؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۷؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۱۰۹۲؛ محمد تقی بهجت، توضیح المسائل، مسئله ۱۲۲۸؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول: الاذان و الاقامة، مقدمه و مسئله ۹۶۲؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۲۵؛ سید موسی شبیری، توضیح المسائل، مسئله ۹۲۵؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۹۰ و ۱۱۲۱ و ۱۸۱۸؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۷، اذان و اقامه؛ محمد فاضل لنگرانی، الاحکام الواضحة، ص ۱۳۱، المقدمة الخامسة، الفصل الاول.

برای مرد و زن مستحب است پیش از نمازهای یومیه، اذان و اقامه بگویند و بنا بر احتیاط مستحب، مرد اقامه را ترک نکند. بعید نیست گفتن اذان و اقامه نماز برای بانوان مستحب مستقل باشد؛ بنابراین نگفتن اذان و اقامه برای نماز توسط بانوان موجب نمی شود که نمازشان مرتبه عالی کمال را نداشته باشد (آیت الله سیستانی).

گفتن اذان یا اقامه تنها

پرسش: آیا نمازگزار می تواند فقط اذان یا اقامه را به تنهایی بگوید؟^۱
پاسخ: گفتن اقامه به تنهایی اشکالی ندارد. گفتن اذان به تنهایی: جایز است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری). بنا بر احتیاط واجب، ترک شود (آیات عظام مکارم و بهجت). مشروعیت آن ثابت نیست (آیات عظام خویی و سیستانی).

۲. نماز عید فطر و قربان

پیش از نماز عید فطر و قربان، مستحب است سه مرتبه «الصلاة» بگویند (حضرت امام و آیات عظام نوری، فاضل، صافی، بهجت، خویی و سیستانی).

پیش از نماز عید فطر و قربان، در صورتی که به جماعت بخوانند، مستحب است سه مرتبه «الصلاة» بگویند (آیات عظام سیستانی و وحید)^۲. نماز عید فطر و قربان و نمازهای واجب دیگر اذان و اقامه ندارد؛ بلکه سه مرتبه به امید مطلوبیت پروردگار بگویند: «الصلاة» (آیت الله مکارم).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة و فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۵: محمد تقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، اذان و اقامه، ص ۳۳۵، اکتفا به اقامه برای نماز.

۲. آیت الله وحید در منهاج الصالحین، قید جماعت را نیاورده اند و مطلقاً مستحب می دانند؛ ولی در توضیح المسائل تفصیل داده اند.

۳. سایر نمازهای واجب

در نمازهای واجب دیگر سه مرتبه «الصلاة» را به قصد رجاء بگوید (حضرت امام و آیات عظام نوری و مکارم و فاضل).

نمازهای واجب دیگر اذان و اقامه ندارد (امام خامنه‌ای).

در نمازهای واجب دیگر مستحب است سه مرتبه «الصلاة» گفته شود (آیات عظام سیستانی، خویی، شبیری و صافی).

در نماز آیات مستحب است به جای اذان و اقامه، سه مرتبه به امید ثواب «الصلاة» بگوید (آیت الله بهجت).

در نمازهای واجب دیگر مانند آیات، در صورتی که به جماعت خوانده شود، مستحب است سه مرتبه «الصلاة» گفته شود و در غیر جماعت مشروع نیست (آیات عظام خویی و شبیری).

در نمازهای واجب دیگر مانند آیات، در صورتی که به جماعت خوانده شود، رجائاً سه مرتبه «الصلاة» گفته شود و در غیر جماعت، مشروع نیست (آیات عظام سیستانی و وحید).

۴. نماز قضا

پرسش: آیا گفتن اذان و اقامه برای نماز قضا استحباب دارد؟
پاسخ: گفتن اذان و اقامه برای نماز قضا هم استحباب دارد (مراجع عظام تقلید).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، اذان و اقامه؛ سید ابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج ۱، قبل از مسئله ۵۶۷؛ جواد تبریزی، منهاج الصالحین، ج ۱، قبل از مسئله ۵۶۷؛ حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، قبل از مسئله ۵۶۷؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، قبل از مسئله ۵۶۷؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۶؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۶؛ محمد تقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۲۳۵۲.

کیفیت اذان و اقامه در نماز قضا

پرسش: اذان و اقامه در نماز قضا چگونه است؟^۱

پاسخ: اگر فرد بخواد چند نماز قضا بخواند، برای نماز اول اذان و اقامه بگوید و برای نمازهای بعدی بنا بر احتیاط واجب، اذان را ترک کند و اقامه تنها بگوید (حضرت امام و آیت الله مکارم).

اگر فرد بخواد چند نماز قضا بخواند، برای نماز اول اذان و اقامه و برای نمازهای بعد اقامه بگوید (آیات عظام خویی، سیستانی، وحید و فاضل). گفتن اذان برای نمازهای بعدی:^۲

مانعی ندارد (آیات عظام خویی و وحید و نوری).

بنا بر احتیاط واجب، اذان را رجائاً بگوید (آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، اذان نکوید (آیات عظام فاضل و مکارم).

اذان و اقامه در غیرنماز

پرسش: گفتن اذان و اقامه در چه جاهایی غیر از نماز مستحب است؟^۳

۱. تولد فرزند

مستحب است در روز اولی که بچه به دنیا می آید یا پیش از آنکه بند نافش بیفتد، در گوش راست او اذان و در گوش چپش اقامه بگویند (مراجع عظام تقلید، غیر از آیت الله مکارم).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۲؛ سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۷۳۴؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۷۳۴؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۷۳۴؛ محمد فاضل لنکرانی، استفتانات، ج ۱، سؤال ۳۶۵.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۲؛ سیدابوالقاسم خویی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۷۳۴؛ حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۷۳۴؛ سیدعلی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۷۳۴؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، منظور از ساقط شدن اذان برای نماز دوم همزمان.

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، استفتا از سایت: ۸۵۶۵۴۵، تاریخ استفتا: ۱۶ فروردین ۱۳۹۷؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۷.

برای تبرک و به امید ثواب، در روز اولی که بچه به دنیا می‌آید یا پیش از آنکه بند نافش بیفتد، در گوش راست او اذان و در گوش چپش اقامه بگویند (آیت‌الله مکارم).

۲. هنگام ترس از جن^۱

گفتن اذان در بیابان هنگام ترس از جن و مانند آن مستحب است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم، نوری و فاضل).

۳. ترک خوردن گوشت

گفتن اذان در گوش فردی که چهل روز گوشت نخورده است، مستحب است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم، نوری و فاضل).

۴. بد اخلاق

گفتن اذان در گوش فردی که بد اخلاق شده است، مستحب است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم، نوری و فاضل).

۵. حیوان سرکش

گفتن اذان در گوش حیوان سرکش مستحب است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم، نوری و فاضل).

کیفیت اذان و اقامه

پرسش: کیفیت اذان و اقامه چگونه است؟^۲

۱. برای گفتن اذان هنگام ترس یا به کسی که گوشت نخورده است یا به فرد بد اخلاق، بهتر است در گوش راست اذان گفته شود.

۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۸؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۳۷، اذان و اقامه.

پاسخ: اذان هجده جمله است: «اللَّهُ أَكْبَرُ» چهار مرتبه، «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ، حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ، حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» هر یک، دو مرتبه. اقامه هفده جمله است؛ یعنی دو مرتبه «اللَّهُ أَكْبَرُ» از اول اذان و یک مرتبه «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» از آخر آن کم می‌شود و بعد از گفتن «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ»، باید دو مرتبه «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» اضافه شود (مراجع عظام تقلید).

کیفیت اذان و اقامه بانوان

پرسش: آیا کیفیت اذان و اقامه بانوان مانند مردان است؟^۱

پاسخ: برای بانوان جایز است از اذان، تنها به گفتن تکبیر و شهادتین اکتفا کنند؛ بلکه اکتفا به گفتن شهادتین نیز جایز است. نیز برای بانوان جایز است در اقامه به گفتن «اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» اکتفا کنند؛ هرچند بهتر آن است که اذان و اقامه را کامل بگویند (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، نوری، فاضل، خویی، مکارم و بهجت).
برای بانوان جایز است در اذان و اقامه، به گفتن تکبیر و شهادتین اکتفا کنند؛ هرچند بهتر آن است که اذان و اقامه را کامل بگویند (آیت‌الله شبیری).

کیفیت اذان و اقامه برای مسافر و مستعجل (کسی که عجله دارد)

پرسش: آیا مسافر و مستعجل می‌توانند فصول اذان و اقامه را یک بار بگویند؟^۲

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اکتفای زنان به برخی فقرات اذان و اقامه؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، نماز، اذان و اقامه، اذان و اقامه زن‌ها.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، کتاب الصلاة، اذان و اقامه.

پاسخ: جایز است هرکدام از فصول اذان و اقامه را یک بار رجائاً بگویند و می‌توانند به یکی از اذان یا اقامه اکتفا کنند (حضرت امام).

جایز است هرکدام از فصول اذان و اقامه را یک بار بگویند؛ همچنان که جایز است به یکی از اذان یا اقامه اکتفا کنند (آیات عظام فاضل و نوری). جایز است هرکدام از فصول اذان و اقامه را یک بار بگویند؛ همچنان که جایز است به اقامه اکتفا کنند. برای اکتفا به اذان مستندی یافت نشد (آیات عظام خویی و سیستانی)؛ هرچند گفتن اذان به تنهایی رجائاً مانعی ندارد (آیت‌الله خویی).

اکتفا کردن به یک بار گفتن فصول اذان و اقامه بنا بر احتیاط واجب جایز نیست؛ هرچند می‌توانند به اقامه اکتفا کنند. برای اکتفا به اذان دلیلی نیافتیم (آیت‌الله مکارم).

جایز است هرکدام از فصول اذان و اقامه را یک بار بگویند؛ همچنان که جایز است به اقامه اکتفا کنند. اکتفا به اقامه از یک بار گفتن فصول اذان و اقامه افضل است؛ همچنان که اکتفا کردن به یک بار گفتن فصول اذان و اقامه بر گفتن اذان تنها افضل است. نیز اکتفا به یک بار گفتن فصول اقامه افضل از اکتفا به یک بار گفتن فصول اذان است (آیت‌الله بهجت).

حکم گفتن «أَشْهَدُ أَنْ عَلَيَّ وَلِيُّ اللَّهِ»

پرسش: گفتن «أَشْهَدُ أَنْ عَلَيَّ وَلِيُّ اللَّهِ» در اذان و اقامه چه حکمی دارد؟^۱
پاسخ: «أَشْهَدُ أَنْ عَلَيَّ وَلِيُّ اللَّهِ» جزء اذان و اقامه نیست؛ ولی خوب است بعد از «أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» به قصد قربت گفته شود (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، خویی، صافی و فاضل).

«أَشْهَدُ أَنْ عَلَيَّ وَلِيُّ اللَّهِ» جزء اذان و اقامه نیست؛ ولی به عنوان شعار تشیع،

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۱۹؛ سید علی خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۲۷، اذان و اقامه.

خوب و مهم است و باید به قصد قربت مطلقه گفته شود (امام خامنه‌ای). چون در امثال زمان ما، شعار تشیع محسوب می‌شود، هر جا که اظهار این اشعار مستحسن و لازم باشد، گفتن آن هم مستحسن و لازم است (آیت‌الله نوری).

به قصد تبرک گفته شود؛ لکن به صورتی که معلوم شود جزء آن نیست (آیت‌الله مکارم).

چون ولایت آن حضرت مکمل دین است، شهادت به آن در هر حال و از جمله بعد از «أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» از افضل قربات است (آیت‌الله وحید).

اقرار به ولایت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام در اذان مستحبی در صورتی که به نیت مطلوب بودن گفته شود، مستحب است و به عبارات مختلف مانند «أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ» یا «عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ» یا با عبارت «أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ» باشد (آیت‌الله بهجت).

«أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ» جزء اذان و اقامه نیست؛ البته ولایت امیرالمؤمنین و امامان معصوم علیهم السلام از ارکان ایمان است و اسلام بدون آن، ظاهری بیش نیست و قالبی از معنا تهی است. خوب است که پس از «أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» به قصد تیمن و تبرک، شهادت به ولایت و امامت بلافصل حضرت امیرالمؤمنین و سایر معصومان علیهم السلام به گونه‌ای که عرفاً از اجزای اذان و اقامه به حساب نیاید، ذکر شود (آیت‌الله شبیری).

شروط اذان و اقامه

پرسش: چه اموری در اذان و اقامه شرط است؟

پاسخ اجمالی

برای اذان و اقامه شروط زیر بیان شده است که تفصیل آن در ادامه

خواهد آمد:

۱. نیت؛
۲. عقل و ایمان؛
۳. ترتیب بین اذان و اقامه؛
۴. ترتیب بین جملات اذان و اقامه؛
۵. موالات؛
۶. عربی صحیح؛
۷. داخل شدن وقت؛
۸. طهارت از حدث؛
۹. روبه قبله بودن؛
۱۰. قیام؛
۱۱. بلوغ؛
۱۲. ذکوریت.

پاسخ تفصیلی

۱. نیت: نیت در اذان و اقامه لازم است و اگر آن‌ها را بدون قصد قربت بگویند، صحیح نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، خویی، فاضل، نوری، مکارم و وحید).^۱

پرسش: آیا در نیت، تعیین نماز شرط است؟^۲

پاسخ: در صورت اشتراک وقت بین چند نماز، تعیین اذان و اقامه شرط است و اگر معین نکند که برای کدام نماز است، کافی نیست. همچنین

۱. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الثالث: شروط الاذان و الاقامة.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، الاول؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الثالث: شروط الاذان و الاقامة.

اگر برای یک نماز معین اذان و اقامه گفته است، برای نماز دیگر کفایت نمی‌کند و مستحب است دومرتبه گفته شود (حضرت امام و آیات عظام فاضل، خویی، نوری، سیستانی و وحید).

تعیین شرط نیست (آیت‌الله مکارم).

۲. عقل و ایمان (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، خویی، فاضل، نوری، مکارم و وحید).^۱

۳. ترتیب بین اذان و اقامه: به این معنا که باید ابتدا اذان و سپس اقامه گفته شود (مراجع عظام تقلید).^۲

پرسش: اگر هنگام گفتن اقامه یا قبل از آن، در گفتن اذان شک کند، حکم چیست؟^۳

پاسخ: اگر پیش از گفتن اقامه شک کند که اذان گفته است یا نه، باید اذان را بگوید؛ ولی اگر مشغول اقامه شود و شک کند که اذان گفته است یا نه، گفتن اذان لازم نیست (مراجع عظام تقلید).

پرسش: اگر هنگام گفتن اذان یا اقامه، در فقرات قبلی اذان و اقامه شک کند، حکم چیست؟^۴

پاسخ: اگر بین اذان یا اقامه، پیش از آنکه قسمتی را بگوید، شک کند که قسمت پیش از آن را گفته یا نه، باید قسمتی را که در گفتن آن شک کرده است، بگوید؛ ولی اگر در حال گفتن قسمتی از اذان یا اقامه شک

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الثالث: شروط الاذان و الاقامة.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۱؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۰، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مسئله ۱؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۶؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۰، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

۴. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مسئله ۱؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۷؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۰، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

کند که آنچه را پیش از آن است، گفته است یا نه، گفتنش لازم نیست (مراجع عظام، غیر از آیت الله مکارم).

اگر در گفتن فقرات قبلی اذان یا اقامه شک کند، در صورتی که وارد جزء بعدی نشده است، آن را انجام دهد و اگر وارد جزء بعدی شده است، بنا بر احتیاط واجب برگردد و آن را انجام دهد (آیت الله مکارم).

۴. ترتیب جملات اذان و اقامه: اگر کلمات اذان و اقامه را بدون ترتیب بگوید، مثلاً «حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ» را پیش از «حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ» بگوید، باید از جایی که ترتیب به هم خورده است، دوباره بگوید (مراجع عظام تقلید).^۱

۵. موالات:

الف. بین جمله های اذان و اقامه نباید خیلی فاصله شود. اگر بین آن ها بیشتر از معمول فاصله بیندازد، باید دوباره آن ها را از سر بگیرد (مراجع عظام تقلید).^۲

ب: بین اذان و اقامه (آیت الله بهجت: بنا بر احتیاط) فاصله ندهد و اگر بین آن ها به قدری فاصله دهد که اذانش اذان این اقامه حساب نشود، مستحب است دوباره اذان و اقامه بگوید. نیز اگر بین اذان و اقامه و نماز به قدری فاصله دهد که اذان و اقامه آن نماز حساب نشود، مستحب است دوباره برای آن نماز، اذان و اقامه بگوید (مراجع عظام تقلید).^۳

۶. عربی صحیح: اذان و اقامه باید به عربی صحیح گفته شود؛ پس اگر به عربی غلط بگوید یا به جای حرفی دیگر را بگوید یا مثلاً ترجمه

۱. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه: سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الثالث: شروط الاذان و الاقامة؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۲؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۰، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

۲. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه: سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۰؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۲، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

۳. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه: سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۳؛ سید علی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۲، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

آن‌ها را به فارسی بگوید، صحیح نیست (مراجع عظام تقلید).^۱

۷. داخل شدن وقت: اذان و اقامه باید بعد از داخل شدن وقت نماز گفته شود و اگر عمداً یا از روی فراموشی پیش از وقت بگوید، باطل است (مراجع عظام تقلید).^۲

پرسش: اگر بین گفتن اذان، وقت داخل شده باشد، آیا اذان گفته شده صحیح است؟^۳

پاسخ: باطل است (مراجع عظام تقلید، غیر از آیت‌الله سیستانی).
 اذان و اقامه باید بعد از فرارسیدن وقت نماز گفته شود و اگر عمداً یا از روی فراموشی پیش از وقت بگوید، باطل است؛ مگر در صورتی که اگر وقت بین نماز فرارسد، حکم به صحت آن نماز می‌شود که در پاورقی^۴ ذکر شد (آیت‌الله سیستانی).

۸. طهارت از حدث با وضو یا غسل یا تیمم:^۵

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۴؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۳، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۵؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۳، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.
۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، السادس؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۵؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۳؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۳، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.
۴. اگر به یکی از راه‌های شرعی بیان شده، برای انسان ثابت شود که وقت نماز شده است و مشغول نماز شود: چنانچه بین نماز متوجه شود بعد از شروع نماز وقت نماز فرارسیده، به‌گونه‌ای که موقع فهمیدن، وقت نماز شده است، نماز او صحیح است.
 چنانچه بین نماز یقین یا اطمینان داشته باشد که وقت نماز شده و شک کند که آنچه از نماز خوانده، در وقت بوده است یا نه، نمازش صحیح است.
 چنانچه بعد از نماز بفهمد که در بین نماز، وقت فرارسیده است، نماز او صحیح است.
 چنانچه بعد از تمام شدن نماز شک کند که نماز را در وقت خوانده است یا قبل از وقت، در حالی که هنگام شک، وقت نماز فرارسیده باشد، نمازش صحیح است.
۵. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، السابع؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۵؛ سیدابوالقاسم خوینی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الرابع: مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدموسی شبیری زنجان، المسائل الشرعیة، مسئله ۹۴۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۵، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

اذان: طهارت مستحب است (مراجع عظام تقلید).

اقامه: طهارت شرط صحت اقامه است (حضرت امام و آیات عظام خویی، نوری، مکارم، صافی، وحید، فاضل و شبیری). بنا بر احتیاط واجب، طهارت شرط صحت اقامه است (آیات عظام سیستانی و بهجت).

۹. قبله^۱

اذان: رعایت قبله مستحب است (مراجع عظام تقلید).

اقامه: رعایت قبله مستحب است (حضرت امام و امام خامنه‌ای، آیات عظام فاضل، خویی، نوری، سیستانی، زنجانی، وحید و بهجت). بنا بر احتیاط لازم، روبره قبله باشد (آیت الله مکارم).

۱۰. قیام^۲

اذان: قیام مستحب است (مراجع عظام تقلید).

اقامه: قیام مستحب است (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام نوری، فاضل، شبیری و بهجت). باید هنگام گفتن اقامه ایستاده باشد (آیات عظام خویی، وحید، سیستانی و مکارم).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸؛ سیدموسی شبیری، توضیح المسائل، مسئله ۹۴۸؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الرابع: مستحبات الاذان و الاقامة؛ محمدتقی بهجت، استفتاات، ج ۲، سؤال ۱۸۲۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتا از سایت، شماره استفتا: ۸۲۴۵۱۹، تاریخ استفتا: ۱۴ آذر ۱۳۹۶.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتا از سایت، شماره استفتا: ۸۲۴۵۱۹، تاریخ استفتا: ۱۴ آذر ۱۳۹۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الرابع: مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۴؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، کتاب الصلاة، مستحبات اذان و اقامه.

به احتیاط واجب، باید هنگام گفتن اقامه ایستاده باشد (آیت الله صافی).

پرسش: آیا اقامه نماز را می توان هنگام حرکت گفت؟^۱

پاسخ: مستحب است اقامه در حال استقرار بدن باشد (امام خامنه ای).

راه رفتن حین گفتن اذان یا اقامه، اشکال ندارد (آیت الله شبیری).

۱۱. بلوغ^۲

برای خودش: اذان و اقامه نابالغ برای خودش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

برای دیگران مانند مأمومین در نمازجماعت: بلوغ شرط نیست و می شود [به اذان و اقامه نابالغ] اکتفا کرد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام فاضل و نوری).

اکتفا به اذان و اقامه نابالغ محل اشکال است (آیات عظام خویی و وحید).

اذان نابالغ صحیح است؛ ولی اکتفا به اقامه نابالغ محل اشکال است (آیات عظام مکارم و سیستانی).

طفل اگر ممیز باشد، به اذان او برای نمازجماعت اکتفا می شود (آیات عظام شبیری و بهجت).

۱۲. ذکوریت^۳

پرسش: آیا اکتفا به اذان و اقامه زن برای نمازجماعت مردان صحیح

۱. سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۶۱۱۱۵۲، تاریخ استفتا: ۲۸ آذر ۱۳۹۴؛ سیدموسی شبیری زنجان، استفتائات، ج ۱، استفتائات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، راه رفتن در حین گفتن اذان یا اقامه، سؤال ۱۴۱۳.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه؛ محمدتقی بهجت، استفتائات، ج ۲، سؤال ۱۸۲۴؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الثالث: شروط الاذان و الاقامة؛ سیدموسی شبیری زنجان، استفتائات، ج ۱، استفتائات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اذان گفتن کودک نابالغ؛ سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۶۰۸۸۶، تاریخ استفتا: ۲ فروردین ۱۳۹۸.

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، الثاني؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۰.

است؟^۱

پاسخ: در غیر محارم، به فتوا کافی نیست و در محارم، به احتیاط واجب کافی نیست (حضرت امام و آیات عظام سیستانی، خویی، نوری و فاضل). احتیاط مستحب آن است که اذان و اقامه نماز جماعت را مرد بگوید (آیت الله شبیری).

کافی نیست (آیات عظام مکارم و وحید).

به احتیاط واجب، کافی نیست، حتی برای محارم (آیت الله بهجت). پرسش: اگر مرد اذان زن را بشنود، می تواند به آن برای نماز خود اکتفا کند؟^۲

پاسخ: اگر مرد اذان زن را با قصد لذت بشنود، اذان از او ساقط نمی شود؛ بلکه اگر قصد لذت هم نداشته باشد، ساقط شدن اذان اشکال دارد (حضرت امام و آیات عظام فاضل، نوری، صافی و سیستانی).

اکتفا به اذان زن برای مرد محل اشکال است (امام خامنه ای).

اگر مرد اذان زن را بشنود، اذان از او ساقط نمی شود؛ چه شنیدن با قصد لذت باشد و چه بدون قصد لذت (آیات عظام مکارم و وحید و خویی). اذان و اقامه ساقط می شود (آیت الله شبیری).

غنا در اذان و اقامه

پرسش: اگر در اذان و اقامه، صدا را در گلو بیندازد، چه حکمی دارد؟^۳

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، الثاني؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۰؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الثالث؛ مستحبات الاذان و الاقامة؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۰۹۷؛ محمد تقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، نماز، اذان و اقامه، شرایط مؤذن؛ سید علی خامنه ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۴۵۵.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، الثاني؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۹؛ سید موسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۳۸؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۳.
۳. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مقدمه؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۱.

پاسخ: چنانچه غنا شود، یعنی به طور آوازه خوانی که در مجالس لهو و بازیگری^۱ معمول است، اذان و اقامه را بگوید، حرام است و اگر غنا نشود، مکروه است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، وحید، صافی، شبیری و نوری).

اذان گفتن به صورت غنا، یعنی آهنگی که مناسب مجالس لهو و لعب است، حرام و باطل است (آیات عظام فاضل و مکارم).

فصل دوم: سقوط اذان و اقامه

سقوط اذان

پرسش: در چه مواقعی اذان ساقط می شود؟

پاسخ: هر جا که نماز گزار دو نماز را که یک وقت مشترک دارند [نماز ظهر و عصر یا نماز مغرب و عشا را] پشت سرهم می خواند، اگر برای نماز اول اذان گفته باشد، اذان برای نماز دوم ساقط است؛ خواه پشت سرهم خواندن دو نماز بهتر نباشد یا بهتر باشد؛ مثل نماز عصر روز جمعه و نماز عصر روز عرفة و نماز عشا شب عید قربان برای کسی که در مشعر است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی و صافی و شبیری).^۲

هر جا که نماز گزار دو نماز را که یک وقت مشترک دارند [نماز ظهر و عصر یا نماز مغرب و عشا را] پشت سرهم می خواند، اگر برای نماز اول اذان گفته باشد، اذان برای نماز دوم ساقط است (امام خامنه ای).^۳

هر جا که نماز گزار دو نماز را که یک وقت مشترک دارند [نماز ظهر و عصر یا نماز مغرب و عشا را] پشت سرهم می خواند، اگر برای نماز اول اذان گفته

۱. کلمه بازیگری در توضیح المسائل آیت الله وحید ذکر نشده است.

۲. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، المقدمة الخامسة، مسئله ۲؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۲؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۷.

۳. سیدعلی خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۹۳۴۰۷۹، تاریخ استفتا: ۱۳۹۷.

باشد، اذان برای نماز دوم ساقط است؛ خواه پشت سرهم خواندن دو نماز مستحب باشد یا مستحب نباشد (آیات عظام فاضل و بهجت^۱ و مکارم)^۲.
در دو نماز اذان ساقط است: ۱. نماز عصر روزه عرفه در عرفات؛ ۲. نماز عشای شب عید قربان برای کسی که در مشعرالحرام باشد. در این دو نماز، در صورتی اذان ساقط می شود که با نماز قبلی هیچ فاصله نشود یا بین آن ها کمی فاصله باشد (آیات عظام خویی و وحید)^۳.
در این مواقع، اگر بین نماز با نماز قبلی فاصله نشود یا فاصله کمی باشد، اذان ساقط می شود: ۱. نماز عصر روز جمعه؛ ۲. نماز عصر روز عرفه؛ ۳. نماز عشای شب عید قربان برای کسی که در مشعر است؛ ۴. نماز عصر و عشای مستحاضه؛ ۵. نماز عصر و عشای مسلوس و مانند آن (آیت الله نوری)^۴.

تعقیبات و ایجاد فاصله بین دو نماز

پرسش: آیا خواندن تعقیبات سبب فاصله افتادن بین دو نماز می شود تا اذان ساقط نشود؟^۵

پاسخ: خواندن تعقیبات موجب فاصله نمی شود و اذان نماز دوم ساقط است (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم، فاضل و نوری).

نافله و ایجاد فاصله بین دو نماز

پرسش: آیا خواندن نافله سبب فاصله افتادن بین دو نماز می شود تا اذان

۱. آیت الله بهجت در توضیح المسائل، احکام نماز جمعه، مسئله ۲۸ می فرماید: «بعد از خواندن نماز جمعه احتیاط واجب آن است که برای نماز عصر اذان نگویند.»

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۱؛ محمد فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحة، مسئله ۵۷۳؛ محمد فاضل لنکرانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۴۱؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، مسئله ۶۷۳؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۲.

۳. سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۷.

۴. حسین نوری همدانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۲۳.

۵. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۱؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۷.

ساقط نشود؟^۱

پاسخ: خواندن نافله یومیه موجب فاصله شدن می شود (حضرت امام و آیات عظام فاضل، صافی، بهجت، شبیری و نوری^۲).
خواندن نافله یومیه موجب فاصله شدن نمی شود (آیات عظام سیستانی و مکارم^۳ و خویی).

مشروعیت اذان در جایی که ساقط است

پرسش: آیا گفتن اذان در جایی که گفتن آن ساقط است، مشروعیت دارد؟^۴

پاسخ: گفتن اذان برای نماز عصر روز عرفه و نماز عشاء شب عید در مزدلفه مشروع نیست؛ همچنین بنا بر احتیاط واجب، در بقیه مواضع جمع هم اذان ترک شود (حضرت امام و آیت الله فاضل).
چنانچه فرد در مواضع ذکر شده، دو نماز را جمع کند و بخواهد برای نماز دوم اذان بگوید، احتیاط واجب آن است که اذان نماز دوم را رجائاً بگوید و

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۱؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، المقدمة الخامسة، مسئله ۲؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۷؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۲؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، مسئله ۶۷۳.

۲. آیت الله نوری در توضیح المسائل، مسئله ۹۲۳ برخلاف العروة الوثقی معتقدند نافله سبب فاصله شدن نمی شود.
۳. نکته: اشتباهی پیش آمده است که آثار آن در عبارت بعضی از بزرگان از فقها دیده می شود و آن این است که فرموده اند اگر دو نماز را باهم بخوانند، فقط یک اذان باید گفته شود؛ ولی اگر بین دو نماز فاصله باشد، می توان دو اذان گفت و بعد بحث می شود که آیا با یک یا دو نماز نافله، فاصله حاصل می شود یا نه. ولی این اشتباه است و در واقع جدا بودن و فاصله داشتن دو نماز به این معناست که هر کدام از نمازها در وقت فضیلت خودش خوانده شود، مشابه آنچه که اهل سنت به آن عمل می کنند؛ وگرنه با فاصله ده یا بیست دقیقه و امثال آن بین دو نماز، این دو نماز از هم جدا نیستند و یک اذان بیشتر برای این دو نماز نباید گفته شود (ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، معیار ساقط شدن اذان بین دو نمازی که جمع خوانده می شود).

۴. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۱؛ سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، المقدمة الخامسة، مسئله ۲؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۷؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۲؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، مسئله ۵۶۷؛ محمدتقی بهجت، وسیلة النجاة، مسئله ۶۷۳؛ سیدموسی شبیری زنجانى، استفتائات، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اذان برای نماز عصر روز جمعه.

به قصد مشروعیت نگوید؛ بلکه بنا بر احتیاط واجب، اذان نماز دوم را در دو مورد مذکور در روز عرفه و در مشعر الحرام، با شروطی که گفته شد، بدون قصد مشروعیت و به عنوان رجاء هم نگوید (آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، ترک شود (آیت الله مکارم).

مشروع نیست (آیات عظام خویی و وحید).

بنا بر احتیاط واجب در سه جا اذان نگوید: ۱. نماز عصر روز جمعه وقتی با نماز جمعه خوانده شود؛ ۲. نماز عصر روز عرفه؛ ۳. نماز عشاء شب عید قربان برای کسی که در مشعر است، وقتی با نماز قبلی خوانده شود. ولی در مواضع دیگر، خوب است برای نماز دوم اذان گفته نشود (آیت الله بهجت). در صورت جمع کردن نماز ظهر و عصر در روز جمعه یا جمع کردن نماز جمعه و عصر، اذان برای نماز دوم ساقط است؛ البته می توان به امید ثواب به جا آورد (آیت الله شبیری).

بنا بر احتیاط واجب، اذان در عصر روز عرفه در عرفات و در عشاء شب عید قربان در مشعر و در عصر روز جمعه مشروع نیست و در عصر روز جمعه اگر بخواهد اذان بگوید، رجائاً بگوید. در غیر این سه جا، سقوط به نحو رخصت است (آیت الله صافی).

سقوط اذان و اقامه

پرسش: مواضع سقوط اذان و اقامه را بیان کنید.

پاسخ اجمالی

۱. شرکت در نماز جماعت؛

۲. داخل شدن به مسجد برای نماز؛

۳. شنیدن اذان و اقامه دیگران؛

۴. حکایت (تکرار) اذان و اقامه دیگری.

نکته^۱. مواضع فوق توضیح و تفصیل دارد که در ادامه بیان می‌شود.
نکته^۲. قدرمقیّن در مواضع سقوط، اذان و اقامه‌ای است که برای نماز گفته شده باشد؛ بنابراین اذان و اقامه‌ای که در گوش نوزاد گفته می‌شود، از اذان و اقامه نماز کفایت نمی‌کند^۱ (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

پاسخ تفصیلی

شرکت در نماز جماعت^۲

کسی که در نماز جماعتی حاضر می‌شود که برای آن نماز جماعت اذان و اقامه گفته‌اند، نباید برای نماز خود اذان و اقامه بگوید (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، وحید، صافی و نوری).

کسی که در نماز جماعتی حاضر می‌شود، نباید برای نماز خود اذان و اقامه بگوید (آیت‌الله شبیری).

کسی که در نماز جماعتی حاضر می‌شود که برای آن نماز جماعت اذان و اقامه گفته‌اند، بنا بر احتیاط واجب برای نماز خود اذان و اقامه نگوید (آیت‌الله مکارم).

اگر برای نماز جماعتی اذان و اقامه گفته باشند، کسی که با آن جماعت نماز می‌خواند، اذان و اقامه از او ساقط می‌شود؛ هرچند اذان و اقامه را نشنیده باشد. فرقی نیست بین اینکه نماز جماعت بر پا شده باشد یا در شُرف برگزاری باشد. نیز در صورتی که برگزاری نماز جماعت نزدیک باشد، فرقی نیست که امام وارد جماعت شود یا مأموم (آیت‌الله سیستانی).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۸.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، احدها؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۳؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۸.

کسی که در نماز جماعتی حاضر می‌شود که برای آن نماز جماعت اذان و اقامه گفته‌اند، می‌تواند برای نماز خود اذان و اقامه نگوید (آیت‌الله بهجت).

مشروعیت اذان در موضع پیش گفته

پرسش: آیا گفتن اذان و اقامه در مسئله قبل و در صورت سقوط اذان و اقامه، مشروعیت دارد؟^۱

پاسخ: مشروع نیست (حضرت امام و آیات عظام فاضل و شبیری). بنا بر احتیاط واجب، نمازگزار نباید به قصد مشروعیت، برای نماز خود اذان و اقامه بگوید (آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم و صافی).

داخل شدن به مسجد برای نماز^۲

اگر برای خواندن نماز به مسجد برود و بخواهد نماز فراد یا جماعت دیگری بخواند و در حالی وارد شود که مردم مشغول نماز جماعت هستند یا ببینند نماز جماعت تمام شده، تا وقتی صف‌ها به هم نخورده است و جمعیت متفرق نشده‌اند، با شروطی که بیان می‌شود، اذان و اقامه ساقط است (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، وحید، صافی، نوری، مکارم، بهجت و شبیری^۳):

۱. در صورتی که برای نماز جماعت اذان و اقامه گفته شده باشد؛

۲. نماز جماعت در مسجد باشد؛

۳. نماز جماعت باطل نباشد؛ برای مثال، اگر امام جماعت عادل نباشد

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، احدها؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۸؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۸؛ سیدموسی شبیری زنجانى، المسائل الشرعية، مسئله ۹۳۴.
 ۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثانى؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۴ و ۹۲۵؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۹ و ۱۱۱۰.
 ۳. شرط چهارم و پنجم و ششم، در توضیح المسائل آیت‌الله شبیری ذکر نشده است.

- و مأمومان نیز از این امر اطلاع داشته باشند، اذان و اقامه ساقط نمی‌شود؛
۴. نماز او و نمازجماعت در یک مکان باشد (آیت‌الله بهجت: بنا بر احتیاط باید طوری باشد که ملحق به صف شود)؛
۵. نمازجماعت و نماز او، هر دو ادا باشد؛
۶. وقت نماز او و نمازجماعت مشترک باشد؛ مثلاً هر دو نماز ظهر یا هر دو نماز عصر بخوانند یا اینکه نمازجماعت، ظهر بوده و او نماز عصر بخواند یا برعکس.

الحاق مسجد به غیرمسجد در مسئله سقوط اذان و اقامه

پرسش: آیا در مسئله قبل، مکان‌هایی که مسجد نیستند، به مسجد ملحق می‌شوند؟^۱

پاسخ: تفاوتی بین مسجد و غیرمسجد نیست (حضرت امام و آیات عظام فاضل و بهجت و نوری^۲).

این حکم شامل غیرمسجد نمی‌شود (آیات عظام سیستانی و شبیری). در غیرمسجد به قصد رجاء بگوید (آیات عظام خویی و وحید). بنا بر احتیاط واجب، ساقط نمی‌شود (آیات عظام صافی و مکارم).

الحاق نمازهای غیرادایی به نمازهای ادایی در مسئله سقوط اذان و اقامه

پرسش: آیا مسئله بالا شامل نمازهای غیرادایی هم می‌شود و اذان و اقامه

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثاني؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۰؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هدیة العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۸؛ محمد فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحة، مسئله ۵۷۷؛ سیدروح‌الله خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الصلاة، فصل فی المقدمات، المقدمة الخامسة فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۸؛ سیدموسی شبیری، توضیح المسائل، مسئله ۹۳۴؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، فصل ۵، ص ۳۲۹، موارد اکتفا به اذان و اقامه.

۲. در العروة الوثقی برخلاف توضیح المسائل، اختصاص حکم به غیرمسجد محل اشکال نقل شده است.

آن‌ها هم ساقط است؟^۱

پاسخ: بنا بر احتیاط واجب، اذان و اقامه ترک شود (حضرت امام و آیات عظام خویی و فاضل).

اذان و اقامه ساقط نمی‌شود (آیات عظام نوری و وحید و مکارم).
اگر نمازجماعت یا نماز فرادا یا هر دو قضا باشد، اذان و اقامه ساقط نمی‌شود؛ البته اذان از فردی که فرادا نماز می‌خواند، ساقط می‌شود؛ هرچند نمازی که می‌خواند، نماز قضا باشد (آیت الله سیستانی).
اذان و اقامه ساقط می‌شود (آیات عظام صافی و بهجت).

الحاق نمازهایی که وقت مشترک ندارند، به نمازهایی که وقت مشترک دارند، در مسئله سقوط اذان و اقامه

پرسش: اگر در مسئله پیش گفته، وقت نمازها با هم مشترک نباشد، باز هم اذان و اقامه ساقط می‌شود؟^۲

پاسخ: در غیر وقت مشترک، مثلاً نمازجماعت عصر در آخر وقت خوانده شده و صف‌های آن نمازجماعت به هم نخورد و فرد بخواهد نماز مغرب ادایی را در اول وقت اذان مغرب بخواند:

بنا بر احتیاط واجب، اذان و اقامه ترک شود (حضرت امام و آیات عظام خویی و فاضل).

ساقط نمی‌شود (آیات عظام سیستانی، نوری، وحید و مکارم).

ساقط می‌شود (آیات عظام صافی و بهجت).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثانی؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۰؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۸؛ محمد فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحة، مسئله ۵۷۷؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۸؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، فصل ۵، ص ۳۲۹، موارد اکتفا به اذان و اقامه.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثانی؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۰؛ لطف‌الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۸؛ محمد فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحة، مسئله ۵۷۷؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۸؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، ص ۳۲۹، موارد اکتفا به اذان و اقامه.

شک در بطلان نماز جماعت و مسئله سقوط اذان و اقامه

پرسش: اگر دربارهٔ باطل بودن نماز جماعت شک داشته باشد، آیا اذان و اقامه ساقط می‌شود؟^۱

پاسخ: اذان و اقامه ساقط می‌شود (حضرت امام و آیات عظام خویی، سیستانی، فاضل، نوری، وحید و مکارم).
چنانچه رجائاً اذان و اقامه بگویند، مطابق با احتیاط عمل کرده است (آیت‌الله صافی).

اگر به علت ندانستن خصوصیات خارجی نماز جماعت، نداند که نماز جماعت صحیح بوده است یا نه، اذان و اقامه ساقط است؛ ولی اگر به علت تردید در حکم مسئله نداند نماز جماعت صحیح بوده یا نه، مثلاً در واجب بودن یا نبودن سوره شک دارد و در نتیجه در نماز جماعتی که بدون سوره خوانده شده است، شک می‌کند که آیا صحیح است یا نه، در این صورت اذان و اقامه ساقط نیست (آیت‌الله شبیری).

شک در تحقق شروط برای سقوط اذان و اقامه

پرسش: اگر دربارهٔ شروط دیگر غیر از باطل بودن نماز جماعت شک داشته باشد، آیا اذان و اقامه ساقط می‌شود؟^۲

پاسخ: اگر در گفتن اذان و اقامه یا در وحدت مکان شک داشته باشد، مستحب است اذان و اقامه بگویند. در مواقعی که حکم مسئله سقوط اذان و اقامه مشکل بود [شمول حکم بر الحاق غیر مسجد به مسجد یا الحاق نماز قضا به نماز ادا یا الحاق نمازهایی که وقت مشترک ندارند به نمازهایی که وقت مشترک دارند] به نیت رجاء می‌تواند بگویند (حضرت امام).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثاني؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۶.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثاني؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۶؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۰.

بنا بر احتیاط واجب، اذان و اقامه را بگوئید؛ ولی اگر نماز دوم به شکل جماعت باشد، باید اذان و اقامه به قصد رجاء گفته شود (آیت الله سیستانی). بنا بر احتیاط واجب، ساقط نمی شود (آیت الله مکارم). در شک در تفرق صفوف، اذان و اقامه ساقط می شود و در غیر این صورت ساقط نمی شود (آیت الله خویی). بهتر است به قصد رجاء اذان و اقامه بگوئید (آیت الله فاضل). چنانچه رجائاً اذان و اقامه بگوئید، مطابق با احتیاط عمل کرده است (آیت الله صافی).

اگر در به هم خوردن صف ها یا تحقق بقیه شروط شک کند، چنانچه حالت سابق معلوم باشد، باید طبق حالت سابق عمل کند؛ مثلاً اگر بر اثر تاریکی شب، شک کند که آیا صفوف متفرق شده یا نه، بنا بگذار بر اینکه متفرق نشده و اذان و اقامه را نگوید و اگر شک کند که آیا برای آن جماعت اذان و اقامه گفته شده یا نه، بنا بگذار بر اینکه گفته نشده است و اذان و اقامه را استحباباً بگوئید و در صورتی که حالت سابق معلوم نیست، اذان و اقامه را رجائاً بگوئید (آیت الله وحید). اگر در گفتن اذان و اقامه یا در وحدت مکان شک داشته باشد، مستحب است اذان و اقامه بگوئید و در موارد دیگر، احتیاط آن است که اذان و اقامه را بگوئید (آیت الله نوری).

مشروعیت اذان در مسئله فوق

پرسش: آیا گفتن اذان و اقامه در مسئله فوق و در مواقعی که اذان و اقامه ساقط است، مشروعیت دارد؟^۱

۱. سید محمد کاظم طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثانی؛ محمد تقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱ ص ۳۲۹، موارد اکتفا به اذان و اقامه؛ لطف الله صافی گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱، مسئله ۷۱۸؛ سید موسی شبیری زنجانی، المسائل الشرعیة، مسئله ۹۳۴؛ حسین وحید خراسانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۳۴.

پاسخ: مشروعیت ندارد (حضرت امام و آیات عظام فاضل، خویی، شبیری، نوری و وحید).

مشروعیت دارد (آیات عظام بهجت و صافی).

بنا بر احتیاط واجب، مشروعیت ندارد (آیت الله مکارم).

برای جماعت دیگر مشروع نیست؛ اما اگر بخواید فرادا نماز بخواند، برای او مشروع است؛ هرچند مؤکد نیست و بنا بر احتیاط مستحب، اذان را آهسته بگوید (آیت الله سیستانی).

کفایت اقامه نماز جماعت برای نماز فرادا

پرسش: کسی که نماز مغرب را به نماز عشاء امام جماعت اقتدا می‌کند، آیا پس از آن برای نماز عشا باید اقامه بگوید یا تا وقتی صفوف جماعت متفرق نشده است، اقامه از او ساقط است؟^۱

پاسخ: اقامه ساقط نیست (آیت الله شبیری).

شنیدن اذان و اقامه دیگران^۲

کسی که اذان و اقامه دیگری را شنیده، چه با او گفته باشد یا نه، در صورتی که بین آن اذان و اقامه و نمازی که می‌خواهد بخواند، زیاد فاصله نشده باشد و از ابتدای شنیدن، قصد نماز داشته است، می‌تواند برای نماز خود اذان و اقامه نگوید. در این مسئله، فرقی بین سماع (به گوش خوردن) و استماع (با قصد گوش دادن) نیست (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، نوری و مکارم).

کسی که اذان و اقامه دیگری را شنیده باشد، چه با او گفته باشد یا نه،

۱. سیدموسی شبیری زنجانی، استفتائات، ج ۱، استفتائات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، کفایت اقامه نماز جماعت برای نماز فرادا، سؤال ۱۴۳۱.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثالث و مسئله ۶ و ۷ و ۱۰؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۸؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۲.

در صورتی که بین آن اذان و اقامه و نمازی که می‌خواهد بخواند، زیاد فاصله نشده باشد و از ابتدای شنیدن، قصد نماز داشته است، می‌تواند به اذان و اقامه او اکتفا کند. در این مسئله، فرقی بین سماع (به گوش خوردن) و استماع (با قصد گوش دادن) نیست؛ ولی این حکم برای جماعتی که فقط امام اذان را شنیده باشد یا فقط مأموومان شنیده باشند، محل اشکال است (آیت‌الله سیستانی).

کسی که اذان و اقامه دیگری را شنیده است، چه با او گفته باشد یا نه، می‌تواند برای نماز خود اذان و اقامه نکوید (آیت‌الله بهجت).

کسی که اذان و اقامه دیگری را شنیده است، چه با او گفته باشد یا نه، در صورتی که بین آن اذان و اقامه و نمازی که می‌خواهد بخواند، زیاد فاصله نشده باشد، می‌تواند برای نماز خود اذان و اقامه نکوید (آیات عظام وحید و صافی).

کسی که در نزدیکی وی اذان و اقامه گفته شده باشد، مثلاً همسایه وی اذان و اقامه گفته باشد یا از کنار کسی گذشته باشد که اذان و اقامه می‌گوید، در صورتی که بین آن اذان و اقامه و نمازی که می‌خواند، زیاد فاصله نشده باشد، می‌تواند برای نماز خود اذان و اقامه نکوید؛ خواه اذان و اقامه دیگری را شنیده باشد یا نه و خواه با او اذان و اقامه گفته باشد یا نه (آیت‌الله شبیری).

شنیدن اذان و اقامه به صورت ناقص

پرسش: آیا شنیدن اذان و اقامه ناقص هم از مواضع سقوط اذان و اقامه است؟^۱

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثالث؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۸؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۲؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، فصل ۵، ص ۳۴۱، اکتفا به اذان و اقامه مؤذن؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۸.

پاسخ: اگر مؤذن اذان و اقامه را ناقص بگوید یا فرد بعضی از فصول اذان و اقامه را نشنود، چنانچه باقی‌مانده را با رعایت ترتیب فصول اذان و اقامه کامل کند، کافی است (حضرت امام و آیات عظام فاضل، بهجت، سیستانی و نوری).

شنیدن اذان و اقامه ناقص از مواضع سقوط نیست و کامل کردن آن هم کفایت نمی‌کند (آیات عظام خویی و وحید).

اگر مؤذن اذان و اقامه را ناقص رها کرده باشد، جایز است باقی‌مانده را با رعایت ترتیب فصول اذان و اقامه کامل کند و کافی است؛ ولی اگر بعضی از اذان و اقامه را نشنود، بنا بر احتیاط واجب از مواضع سقوط نیست و کامل کردن آن هم کفایت نمی‌کند (آیت‌الله مکارم).

شنیدن اذان و اقامه ناقص از مواضع سقوط است (آیت‌الله شبیری).
 نکته: شنیدن اذان، از اقام کفایت نمی‌کند و در صورتی که فقط اقامه را بشنود، با توجه به لزوم ترتیب اذان و اقامه، گفتن اذان به‌تنهایی کافی نیست (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).^۱

مشروعیت اذان در مسئله فوق

پرسش: آیا گفتن اذان و اقامه در مسئله پیش‌گفته مشروعیت دارد؟^۲

پاسخ: مشروعیت دارد (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری، شبیری و وحید).
 در مشروعیت اعاده تأمل است و بنا بر احتیاط آن را ترک کند؛ مگر اینکه به قصد رجاء بگوید (آیت‌الله بهجت).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثالث.
 ۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الثالث؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، ص ۳۴۱، اکتفا به اذان و اقامة مؤذن؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، مسئله ۵۶۸؛ سیدموسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۳۸.

حکایت اذان و اقامه دیگری^۱

اگر اذان و اقامه دیگری را حکایت (تکرار) کند، کفایت می‌کند و اذان و اقامه ساقط است (حضرت امام و آیات عظام فاضل و سیستانی و نوری).
اگر اذان و اقامه دیگری را به قصد نماز حکایت کند، کفایت می‌کند و اذان و اقامه ساقط است (آیات عظام خویی و مکارم).

حکایت اذان و اقامه

پرسش: آیا حکایت اذان دیگری مستحب است؟^۲

پاسخ: کسی که اذان و اقامه دیگری را می‌شنود، مستحب است هر قسمتی را که می‌شنود، بگوید؛ ولی در حکایت اقامه‌ای که از دیگری می‌شنود، از «حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ» تا «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ» را به امید ثواب بگوید (حضرت امام).

کسی که اذان و اقامه دیگری را می‌شنود، مستحب است هر قسمتی را که می‌شنود، بگوید؛ ولی از «حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ» تا «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ» را به امید ثواب بگوید (آیات عظام فاضل و نوری).

کسی که اذان و اقامه دیگری را می‌شنود، مستحب است هر قسمتی را که می‌شنود، آهسته بگوید (آیات عظام خویی و صافی و شبیری).

کسی که اذان دیگری را می‌شنود، مستحب است هر قسمتی را که می‌شنود، بگوید؛ اما درباره اقامه، از «حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ» تا «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» را رجائاً بگوید و مستحب است بقیه را به قصد ذکر بگوید (آیت الله وحید).

کسی که اذان و اقامه دیگری را می‌شنود، مستحب است هر قسمتی را که می‌شنود، بگوید؛ ولی از «حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ» تا «حَتَّى عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ»، به جای هر کدام، «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ» بگوید (آیت الله بهجت).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۳، الرابع.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۴؛ سید محمد حسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۲۷.

کسی که اذان دیگری را می‌شنود، مستحب است هر جمله را که می‌شنود، بازگو کند. بازگودن اقامه نیز به امید ثواب مستحب است (آیت‌الله مکارم).

کسی که اذان دیگری را که برای اعلام یا برای نمازجماعت می‌گوید، بشنود، مستحب است هر قسمتی را که می‌شنود، آهسته تکرار کند؛ همچنین حکایت اقامه فردی که برای نمازجماعت اقامه می‌گوید، مستحب است. البته استحباب حکایت اذان یا اقامه فردی که فرادا نماز می‌خواند، خالی از اشکال نیست؛ ولی حکایت آن رجائاً مانعی ندارد (آیت‌الله سیستانی).

نکته ۱. سزاوار است هنگامی که فرد اقامه گو «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» می‌گوید، شنونده بگوید: «اَللّٰهُمَّ اَقِمْهَا وَ اَدِمْهَا وَ اجْعَلْنِيْ مِنْ خَيْرِ صَالِحِيْ اَهْلِهَا» (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

نکته ۲. سزاوار است به جای حیعات، حوقله یعنی «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ» بگوید (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، نوری و بهجت).

همان حیعات گفته شود (آیات عظام سیستانی و مکارم).

حکایت اذان در حال نماز

پرسش: آیا حکایت اذان هنگام خواندن نماز جایز است؟^۱
پاسخ: جایز است؛ البته به جای حیعات، حوقله یعنی «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ» بگوید (حضرت امام و آیت‌الله خویی).
بنابر احتیاط واجب، در حال نماز ترک شود (آیات عظام فاضل، سیستانی، مکارم و نوری).

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، مسئله ۴.

اذان رادیو و تلویزیون

پرسش: آیا شنیدن اذانی که از صداوسیما پخش می‌شود، از مواضع سقوط به شمار می‌آید؟^۱

پاسخ: اگر به صورت زنده و مستقیم باشد، از اذان و اقامه کفایت می‌کند؛ البته اذانی که به وسیله نوار ضبط صوت پخش می‌شود، موجب سقوط نیست (حضرت امام و آیت الله بهجت).

اذانی که به وسیله نوار ضبط صوت پخش می‌شود، حکم اذان مؤذن را ندارد (امام خامنه‌ای).

شنیدن اذان از رادیو و ضبط صوت و مانند آن برای نماز کافی نیست؛ بلکه خود نمازگزاران باید اذان بگویند (آیات عظام فاضل و مکارم).
اذان نوار یا رادیو، هرچند به صورت زنده باشد، از اذان کفایت نمی‌کند (آیت الله شبیری).

فصل سوم: مستحبات اذان و اقامه

پرسش: مستحبات اذان و اقامه را بیان کنید.

پاسخ: برای اذان و اقامه مستحباتی بیان شده است:
۱. قبله^۲

اذان: رعایت قبله مستحب است (مراجع عظام تقلید).

۱. سیدروح الله خمینی، تحریر الوسیلة، ج ۲، بحث پیرامون مسائل نوظهور، رادیو و تلویزیون، مسئله ۵؛ محمد فاضل لنکرانی، توضیح المسائل، مسئله ۳۱۷؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل، مسئله ۸۵۹؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، ص ۱۰۶، سؤال ۱۸۳۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، سایت، آرشیو استفتانات جدید، آداب و مستحبات و مکروهات نماز، استفاده از نوار ضبط به جای مؤذن؛ سیدموسی شبیری، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، اکتفا به اذان بلندگو، مسئله ۱۴۲۳.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، اذان و اقامه، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸؛ سیدموسی شبیری زنجانی، توضیح المسائل، مسئله ۹۴۸؛ سیدابوالقاسم خوبی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الرابع: مستحبات الاذان و الاقامة؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۸۲۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتا از سایت، شماره استفتا: ۸۲۴۵۱۹، تاریخ استفتا: ۱۳۹۶/۱۴.

اقامه: رعایت قبله مستحب است (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام فاضل، خویی، نوری، سیستانی، زنجانی، وحید و بهجت). بنا بر احتیاط لازم، روبه قبله باشد (آیت الله مکارم و صافی).
۲. قیام^۱

اذان: قیام مستحب است (مراجع عظام تقلید).
اقامه: قیام مستحب است (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیات عظام نوری، فاضل، شبیری و بهجت).
باید هنگام گفتن اقامه ایستاده باشد (آیات عظام خویی، وحید، سیستانی و مکارم).
بنا به احتیاط واجب، باید هنگام گفتن اقامه ایستاده باشد (آیت الله صافی).

۳. طهارت از حدث با وضو یا غسل یا تیمم^۲
اذان: طهارت مستحب است (مراجع عظام تقلید).
اقامه: طهارت شرط صحت اقامه است (حضرت امام و آیات عظام خویی، نوری، مکارم، صافی، وحید، فاضل و شبیری).
بنا بر احتیاط واجب، طهارت شرط صحت اقامه است (آیات عظام سیستانی و بهجت).

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتا از سایت، شماره استفتا: ۸۲۴۵۱۹، تاریخ استفتا: ۱۴ آذر ۱۳۹۶؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الرابع؛ مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۴؛ محمدتقی بهجت، جامع المسائل، ج ۱، کتاب الصلاة، مستحبات اذان و اقامة.
۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی شرایط الاذان و الاقامة، مقدمه، السایع؛ سیدمحمدحسن بنی هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸؛ سیدعلی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۰۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الرابع؛ مستحبات الاذان و الاقامة؛ سیدموسی شبیری زنجانی، المسائل الشرعیة، مسئله ۹۴۰.

نکته: فقهای بزرگوار علاوه بر مستحبات گفته شده، مستحبات دیگری را هم برای اذان و اقامه بیان فرموده‌اند که بعضی از آن‌ها در ادامه ذکر می‌شود:^۱

۴. صحبت نکردن بین اذان و اقامه: صحبت کردن در اقامه بعد از گفتن «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» برای اقامه‌گوینده و دیگران در نماز جماعت مکروه است؛ مگر کلامی که مربوط به نماز باشد؛ مثل تقدّم امام^۲ و تسویه صفوف و امثال آن؛ بلکه اعاده آن در این صورت نیز مستحب است.

۵. آرامش بدن موقع گفتن اقامه.

۶. وقف کردن در آخر فصول اذان و اقامه.

۷. بین جمله‌های اذان کمی فاصله دهد و همچنین جمله‌های اقامه را به هم نچسباند؛ ولی به اندازه‌ای که بین جمله‌های اذان فاصله می‌دهد، بین جمله‌های اقامه فاصله ندهد.

۸. «الف و هاء» لفظ جلاله که در اواخر فصول آن است، فصیح بگوید.

۹. برای اذان، دو انگشت را در دو گوش بگذارد.

۱۰. برای اذان، صدا را بلند کند و آن را بکشد و اقامه را از اذان آهسته‌تر بگوید.

۱۱. بین اذان و اقامه فاصله بیندازد؛ به این صورت که یک قدم بردارد یا قدری بنشیند یا سجده کند یا ذکر بگوید، مثل گفتن «سُبْحَانَ اللَّهِ» یا دعا بخواند یا قدری ساکت باشد یا حرفی بزند یا دو رکعت نماز بخواند؛ ولی حرف زدن بین اذان و اقامه نماز صبح مستحب نیست.

نکته: اگر برای فاصله‌انداختن بین اذان و اقامه سجده کند، مستحب است در سجده بگوید: «رَبِّ سَجَدْتُ لَكَ خَاضِعًا خَاشِعًا» یا بگوید: «لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سَجَدْتُ لَكَ خَاضِعًا خَاشِعًا» و اگر بخواهد بنشیند، بگوید:

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة و مسئله ۲ و ۳؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۹۳۸ تا ۹۴۱؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۱۱۶ تا ۱۱۲۰.

۲. مثلاً چند نفر با هم هستند و می‌خواهند یکی از بین خود را به عنوان امام جماعت مقدم کنند.

«اللَّهُمَّ اجْعَلْ قَلْبِي بَارِئاً وَرِزْقِي دَاراً وَعَمَلِي سَاراً وَاجْعَلْ لِي عِنْدَ قَبْرِ نَبِيِّكَ قَرَاراً وَ مُسْتَقَرّاً» و اگر یک قدم بردارد، بگوید: «بِاللّٰهِ اسْتَفْتِيحُ وَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اسْتَنْجِحُ وَ اَتَوَجَّهُ اِلَيْهِمُ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلْنِي بِهِمْ وَجِيهاً فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ»^۱

۱۲. کسی که بشنود مؤذن «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» می‌گوید، مستحب است بگوید: «وَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَكْتَفَى بِهَا عَنْ كُلِّ مَنْ أَبِي وَ جَدِّ وَ أَعِينُ بِهَا مَنْ أَقَرَّ وَ شَهِدَ».

۱۳. مستحب است شخصی را برای گفتن اذان معین کنند که عادل و وقت‌شناس بوده، صدایش بلند باشد و اذان را در جای بلند بگوید.

فصل چهارم: مسائل متفرقه اذان و اقامه

شکستن نماز برای اذان و اقامه

پرسش: اگر نمازگزار اذان و اقامه را فراموش کرده و نماز را شروع کند، آیا می‌تواند نماز را برای گفتن اذان و اقامه بشکند؟^۲

پاسخ: اگر پیش از آنکه به اندازه رکوع خم شود، یادش بیاید که اذان یا اقامه را فراموش کرده است، چنانچه وقت نماز وسعت دارد، مستحب است برای گفتن آن‌ها نماز را بشکند (حضرت امام و آیت‌الله نوری).

اگر پیش از آنکه به اندازه رکوع خم شود، یادش بیاید که اذان و اقامه را فراموش کرده یا اگر پیش از قرائت یادش بیاید که اقامه را فراموش کرده است، چنانچه وقت نماز وسعت دارد، مستحب است برای گفتن آن‌ها نماز

۱. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۱.

۲. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۴؛ سیدمحمدحسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۱۶۴؛ سیدعلی سیستانی،

توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۴۰۵؛ سیدابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲،

کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الخامس.

را بشکند (آیات عظام وحید و صافی).

اگر پیش از آنکه به اندازه رکوع خم شود، یادش بیاید که اذان و اقامه را فراموش کرده یا اگر پیش از قرائت یادش بیاید که اقامه را فراموش کرده است، چنانچه وقت نماز وسعت دارد، مستحب است برای گفتن آن‌ها نماز را بشکند؛ بلکه هر جای نماز باشد، جایز است برای گفتن اذان و اقامه یا فقط اقامه نمازش را بشکند (آیت الله خویی).

اگر قبل از قرائت یا پیش از آنکه به اندازه رکوع خم شود، یادش بیاید که اذان و اقامه یا فقط اقامه را فراموش کرده، چنانچه وقت نماز وسعت دارد، مستحب است برای گفتن آن‌ها نماز را بشکند؛ بلکه اگر پیش از تمام شدن نماز یادش بیاید که آن‌ها را فراموش کرده است، مستحب است برای گفتن آن‌ها نماز را بشکند (آیت الله سیستانی).

اگر پیش از آنکه به اندازه رکوع خم شود، یادش بیاید که اذان و اقامه را فراموش کرده است، چنانچه وقت نماز وسعت دارد، مستحب است برای گفتن آن‌ها نماز را بشکند (آیات عظام فاضل و مکارم).

اگر اذان و اقامه را فراموش کرده باشد و قبل از رکوع یادش بیاید، مستحب است نماز را بشکند و اذان و اقامه بگوید و نماز را دوباره بخواند. اگر بعد از رکوع یادش بیاید، بنا بر احتیاط نمی‌تواند نمازش را بشکند. اگر فقط اذان را فراموش کرده باشد، در هیچ جای نماز نمی‌تواند نمازش را بشکند. اگر فقط اقامه را فراموش کرده باشد، در هر جای نماز باشد، می‌تواند نمازش را بشکند و اقامه بگوید و نمازش را دوباره بخواند (آیت الله شبیری).

اگر کسی اذان و اقامه را فراموش کرد و بعد از رکوع یادش آمد، برای درک آن‌ها نمی‌تواند نماز را قطع کند؛ ولی اگر قبل از رکوع یادش آمد، مستحب است به قصد به دست آوردن ثواب اذان و اقامه، نماز را قطع کند و بعد از اذان و اقامه، نماز را از سر بگیرد. اگر فقط اذان را فراموش کرده، قطع نماز جایز نیست و اگر فقط اقامه را فراموش کرده است، قطع نماز جایز

است؛ هرچند خلاف احتیاط است (آیت الله بهجت).

شکستن نماز برای اذان و اقامه در جایی که عمداً اذان و اقامه را ترک کرده باشد

پرسش: اگر نمازگزار اذان و اقامه را عمداً ترک کند، آیا شکستن نماز برای تدارک اذان و اقامه جایز است؟^۱

پاسخ: جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام فاضل و وحید و نوری). بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست (آیات عظام خویی و سیستانی و مکارم).

شکستن نماز برای اذان و اقامه در جایی که اذان و اقامه را ترک کرده و برای تردید در شکستن شک داشته باشد

پرسش: اگر نمازگزار اذان و اقامه را فراموش کند، ولی بین نماز یادش بیاید و آن را نخواند و پس از گذشتن مدتی تصمیم به خواندن آن بگیرد، می‌تواند نماز را قطع کند؟^۲

قطع نماز جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام فاضل و نوری). بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست (آیات عظام خویی و سیستانی و مکارم).

اجرت گرفتن برای اذان

پرسش: آیا برای گرفتن اذان می‌توان اجرت گرفت؟^۳

پاسخ:

الف. اذان اعلام

۱. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۴؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۴۰۵؛ سید ابوالقاسم خویی و حسین وحید خراسانی، منهاج الصالحین، ج ۲، کتاب الصلاة، المقصد الخامس، المبحث الاول، الفصل الخامس.
۲. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۴؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، مسئله ۱۴۰۵.
۳. سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۹.

جایز نیست (حضرت امام و آیت الله فاضل).

بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست (آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم و نوری).

ب. اذان نماز

جایز نیست (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، مکارم و نوری).

بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست (آیت الله سیستانی).

نکته: کسی که اذان می گوید، می تواند از بیت المال ارتزاق کند (حضرت امام و آیات عظام خویی، فاضل، مکارم، نوری و سیستانی).

شهادت به عصمت حضرت زهرا علیها السلام در اذان

پرسش: اخیراً در بعضی مناطق، علاوه بر جمله «أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيّاً وَلِيُّ اللَّهِ»، جمله «أَشْهَدُ أَنَّ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ عِصْمَةَ اللَّهِ الْكُبْرَى» را نیز به اذان اضافه می کنند. این کار چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: شهادت رابعه نه در اذان و اقامه جایز است و نه در نماز و موجب بطلان نماز می شود و علاوه بر مشروعیت نداشتن، زیان های فراوانی برای تشیع دارد. ابراز علاقه به آن بزرگوار، راه های بسیار بهتری دارد (آیت الله مکارم).

از اضافه کردن «أَشْهَدُ أَنَّ فَاطِمَةَ عِصْمَةَ اللَّهِ الْكُبْرَى» به اذان اجتناب شود (آیت الله شبیری).

پخش اذان از بلندگوی مسجد

پرسش: آیا پخش اذان از بلندگوی مسجد برای نماز صبح در صورتی که

۱. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، شهادت به عصمت حضرت زهرا علیها السلام در اذان؛ سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، شهادت به عصمت حضرت زهرا علیها السلام در اذان، سؤال ۱۳۹۸.

موجب اذیت یا اعتراض شود، جایز است؟^۱

پاسخ: پخش اذان به نحو متعارف برای اعلام داخل شدن وقت نماز صبح به وسیله بلندگو اشکال ندارد؛ ولی پخش آیات قرآن و دعا و غیر آن از بلندگوی مسجد، اگر موجب اذیت همسایگان شود، توجیه شرعی ندارد و بلکه اشکال دارد (امام خامنه‌ای).

بلندکردن صدای اذان در حد معمولی مانعی ندارد و همسایگان نمی‌توانند مانع صدای اذان شوند (آیت‌الله مکارم).

اگر اذیت شدن بی‌جهت و غیرعقلانی است، مانعی ندارد و در غیر این صورت، صدای آن را کم کنند (آیت‌الله بهجت).

پخش اذان به شکل متعارف اشکالی ندارد؛ ولی پخش مناجات یا ادعیه مستحب دیگر چنانچه باعث اذیت همسایگان شود، جایز نیست (آیت‌الله شبیری).

از بلندگو اگر موجب اذیت و آزار همسایگان است، برای اذان صبح استفاده نکنند؛ اما مستحب است که مؤذن صدایش بلند باشد. با این حال، به این آیه کریمه توجه کنند: «وَ إِذَا دُكِرَ اللَّهُ وَ خَذَهُ اشْمَازَتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَ إِذَا دُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ»^۲ حکایتی از حضرت ابراهیم خلیل (علی نبینا و آله و علیه السلام) نقل می‌کند که برای آنکه بانگ دل نواز «سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَ الرُّوحِ» را بشنود، عاقبت همه گوسفندان خود را بخشید (آیت‌الله صافی).

پخش اذان صبح از بلندگوی مسجد یا نمازخانه برای اعلام وقت نمازهای یومیه به مردم به نحو متعارف، مستحب است (آیت‌الله وحید).^۳

۱. لطف‌الله صافی گلپایگانی، جامع الاحکام، ج ۱، ص ۲۷۳، مسئله ۹۴۲؛ محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، ص ۱۰۱، سؤال ۱۸۱۱؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۱، ص ۷۲، سؤال ۱۸۵؛ سیدموسی شبیری، استفتانات، اذان و اقامه، سؤال ۱۳۶۰؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتانات، سؤال ۴۵۲؛ سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۷۶۱۸۵۰، تاریخ استفتا: ۹ اردیبهشت ۱۳۹۶؛ حسین وحید خراسانی، سایت احکام شرعی، سؤالات شرعی، پخش اذان صبح از بلندگوی مسجد، سؤال ۱۸۶.

۲. زمر، ۴۵.

۳. در سؤالی که از معظم‌له شده است، قید آزار و اذیت یا اعتراض مردم ذکر نشده است.

اذان گفتن به صورت دسته جمعی

پرسش: اذان به صورت دسته جمعی و با صدای بلند به قصد استحباب یا محض تقرب، در فقه اسلامی چه جایگاهی دارد؟^۱

پاسخ: آنچه از روایات و تاریخ استفاده می‌شود، این است که اذان به صورت انفرادی بوده است. چنانچه همین سنت رعایت شود و دیگران آهسته به قصد حکایت آن را تکرار کنند، اقرب به احتیاط است (آیت الله مکارم).

اذان گفتن به صورت دسته جمعی در معابر عمومی، اگر موجب سد معبر یا اذیت دیگران نشود، اشکال ندارد (امام خامنه‌ای).^۲

اعاده اذان و اقامه‌ای که برای نماز فرادا گفته شده است، اگر بخواند با جماعت نماز بخواند

پرسش: کسی برای نماز فرادا اذان و اقامه می‌گوید و سپس تصمیم می‌گیرد نماز جماعت بخواند. آیا اعاده اذان و اقامه مستحب است؟^۳

پاسخ: اگر تصمیم به خواندن نماز جماعت [امام یا مأموم شدن] داشته باشد، گفتن اذان و اقامه مستحب است (حضرت امام و آیت الله فاضل).
اگر تصمیم به امامت داشته باشد، گفتن اذان و اقامه مستحب است (آیات عظام خویی، سیستانی، مکارم و نوری).

۱. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، اذان گفتن به صورت دسته جمعی؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبة الاستفتائات، سؤال ۴۵۱.

۲. جواب امام خامنه‌ای، در پاسخ به این سؤال بیان شده است: «بعضی از افراد برای اعلان دخول وقت نماز، اقدام به گفتن اذان به صورت دسته جمعی در معابر عمومی می‌کنند که الحمدلله این کار اثر زیادی در جلوگیری از فساد علنی در منطقه داشته و موجب روی آوردن مردم، به خصوص جوانان، به نماز اول وقت شده است؛ ولی فردی می‌گوید این عمل در دین اسلام وارد نشده و بدعت است و گفته او باعث ایجاد شبهه در این زمینه شده است. نظر شریف حضرت عالی چیست؟»

۳. سیدمحمدکاظم طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، کتاب الصلاة، فصل فی الاذان و الاقامة و فصل فی مستحبات الاذان و الاقامة، مسئله ۷.

حضور امام جماعت هنگام گفتن اذان و ساقط شدن اذان

پرسش: آیا برای ساقط شدن اذان نماز جماعت، حضور امام جماعت هنگام اذان لازم است؟^۱

پاسخ: همان اذان کفایت می‌کند (آیت‌الله فاضل).
احتیاط حضور امام است. در روایاتی آمده است که امام اذان را بشنود (آیت‌الله مکارم).
اگر امام نشنیده باشد، گرچه مأمومان شنیده باشند، برای امام جماعت کافی نیست (آیت‌الله بهجت).
لازم نیست امام جماعت اذان مؤذن را سماع یا استماع کند (آیت‌الله شبیری).

کراهت صحبت در اذانی که غیرمستقیم پخش می‌شود

پرسش: آیا احکام اذان نظیر کراهت گفت‌وگو در حین اذان یا استحباب حکایت فرازهای آن، مختص اذان شفاهی است یا اینکه شامل اذان ضبط شده (غیرزنده) که از رسانه‌ها پخش می‌شود نیز می‌شود؟^۲
پاسخ: حکم مذکور، شامل پخش غیرمستقیم از ضبط صوت نمی‌شود (امام‌خامنه‌ای).

تکرار اقامه برای ازسرگرفتن نماز

پرسش: اگر بین نمازی که برای آن اذان و اقامه گفته است، مثلاً به دلیل یکی از شک‌های مبطل، نماز را ازسرگرفت، لازم است که اذان و اقامه را

۱. محمدتقی بهجت، استفتانات، ج ۲، سؤال ۱۸۲۶؛ محمد فاضل، جامع المسائل، ج ۲، سؤال ۶۲؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، ساقط شدن اذان و اقامه، حضور امام جماعت هنگام اذان؛ سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، شنیدن اذان توسط امام، سؤال ۱۴۰۶.
۲. سیدعلی خامنه‌ای، استفتای خصوصی، شماره استفتا: ۵۶۸۸۹۴، تاریخ استفتا: ۷ مرداد ۱۳۹۴.

تکرار کند؟^۱

پاسخ: لازم نیست؛ ولی اگر موالات از بین رفته باشد، اذان و اقامه قبلی کافی نیست (آیت‌الله شبیری).

گفتن اذان و اقامه در جماعت توسط یک نفر

پرسش: آیا در نماز جماعت، همه اذان یا اقامه را باید یک نفر بگوید یا اینکه مانعی ندارد بخشی از اذان را یکی و بخشی از آن را دیگری بگوید؟^۲

پاسخ: لازم است یک نفر بگوید؛ البته اینکه اذان را یک نفر و اقامه را دیگری بگوید، جایز است (آیت‌الله شبیری).

تکمیل اذان یا اقامه دیگری

پرسش: اگر شخصی که می‌خواهد نماز بخواند، اذان یا اقامه خود را ناقص بگذارد، آیا می‌شود همان اذان یا اقامه را تکمیل کنیم و برای نماز خودمان به آن اکتفا کنیم؟^۳

پاسخ: کفایت می‌کند (آیت‌الله شبیری).

گفتن «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» در اذان

پرسش: کسی که در انتهای اذان متوجه می‌شود سهواً «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» را در بین فصول آن گفته است، می‌تواند اذان را تکرار کند؟^۴

پاسخ: رجائاً جایز است؛ ولی لازم نیست (آیت‌الله شبیری).

۱. سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، گفتن اذان و اقامه در جماعت توسط یک نفر، سؤال ۱۴۰۷.

۲. سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، تکرار اقامه برای ازسرگرفتن نماز، سؤال ۱۴۱۶.

۳. سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، تکمیل اذان یا اقامه دیگری، سؤال ۱۴۰۱.

۴. سیدموسی شبیری، استفتانات، ج ۱، استفتانات نماز، واجبات و مستحبات نماز، اذان و اقامه، گفتن «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» در اذان، سؤال ۱۳۹۹.

گفتن اذان بعد از خطبه‌های نماز جمعه

پرسش: اذان گفتن بعد از خطبه‌ها و قبل از نماز جمعه چه حکمی دارد؟^۱
 پاسخ: اذان دوم [یعنی اذان بعد از خطبه‌های نماز جمعه] در روز جمعه بدعت و حرام است (حضرت امام و آیات عظام فاضل^۲ و مکارم و نوری).
 اگر اذان نماز جمعه بعد از زوال گفته شد، اذان گفتن برای دفعه دوم، بدعت و حرام است (آیت‌الله بهجت).

تقسیم اذان بین دو یا چند نفر

پرسش: اگر دو یا چند نفر هم‌زمان در یک مأذنه اذان را قسمت‌بندی کنند و بگویند، اشکالی دارد؟^۳ در این فرض، در قرائت و اصل اذان هیچ تغییری ایجاد نمی‌شود و متن کامل ادا می‌شود و فقط مؤذن یک نفر نیست.
 پاسخ: تقسیم کردن اذان بین چند نفر جایز نیست (آیت‌الله مکارم).

مانع شدن مؤذن راتب از اذان گفتن دیگران

پرسش: فردی در مسجد محل ما مؤذن دائمی است. اگر دیگری از بلندگوی مسجد اذان بگوید، ایشان ناراحت شده، مانع این کار می‌شود. آیا ایشان حق منع دیگران را دارد؟^۴
 پاسخ: همه حق دارند در مسجد اذان بگویند و کسی نمی‌تواند دیگری را منع کند؛ ولی بهتر است احترام اذان‌گوی راتب رعایت شود و وقتی برای او مشکلی پیش می‌آید، دیگران اذان بگویند (آیت‌الله مکارم).

۱. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، گفتن اذان بعد از خطبه‌ها؛ سید محمد حسن بنی‌هاشمی خمینی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، احکام نماز جمعه، ص ۸۵۳، مسئله ۴۰ و ص ۸۷۴، مسئله ۲۸.

۲. یعنی نباید یک اذان قبل از خطبه و یک اذان بعد از خطبه بگویند.

۳. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، تقسیم اذان بین دو یا چند نفر.

۴. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتانات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، مانع شدن مؤذن راتب از اذان گفتن دیگران.

اذان بی موقع برای خبرکردن مردم

پرسش: اذان بی موقع برای خبرکردن مردم برای هر امری مانند اقامه نماز میت، وجهه شرعی دارد؟^۱

پاسخ: این کار جایز نیست. باید به وسیله ای دیگر آن ها را با خبر سازند (آیت الله مکارم).

۱. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتائات، نماز، نمازهای واجب، نمازهای یومیه، اذان و اقامه، اذان بی موقع برای خبرکردن مردم.

کتاب‌ها

۱. بنی‌هاشمی خمینی، سید محمدحسن، توضیح المسائل مراجع (شانزده مرجع)، ج ۱، چ ۱۲، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۴.
۲. بهجت، محمدتقی، استفتائات، ج ۲، چ ۱، قم: شفق، ۱۳۸۶.
۳. بهجت، محمدتقی، توضیح المسائل، چ ۸۲، قم: شفق، ۱۳۸۶.
۴. بهجت، محمدتقی، جامع المسائل، ج ۵ و ۱، چ ۲، قم: دفتر آیت‌الله‌العظمی بهجت رحمته‌الله علیه، ۱۳۸۴.
۵. بهجت، محمدتقی، وسیلة النجاة، ج ۱، چ ۲، قم: شفق، ۱۳۸۱.
۶. جمعی از پژوهشگران، مناسک حج مطابق با فتاوی مراجع عظام تقلید، چ ۳، تهران: محراب قلم، ۱۳۹۱.
۷. خامنه‌ای، سیدعلی، اجوبة الاستفتائات، چ ۶۳، تهران: بین‌الملل، ۱۳۸۹.
۸. خامنه‌ای، سیدعلی، رساله آموزشی، ج ۱ و ۲، چ ۶، [بی‌جا]: امین، ۱۳۹۰.
۹. خمینی، سیدروح‌الله، استفتائات، ج ۲، چ ۵، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۰.
۱۰. خمینی، سیدروح‌الله، تحریر الوسیلة، ج ۱، چ ۲۳، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۶.
۱۱. خمینی، سیدروح‌الله، توضیح المسائل، چ ۷، قم: نیلوفرانه، ۱۳۸۴.
۱۲. خویی، سیدابوالقاسم، توضیح المسائل، چ ۱، مشهد: رستگار، ۱۳۸۰.
۱۳. خویی، سیدابوالقاسم، منهاج الصالحین، ج ۱، چ ۶، قم: مدرسه الامام باقرالعلوم علیه‌السلام، ۱۳۸۶.
۱۴. سیستانی، سیدعلی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، چ ۲، ناشر: دفتر

آیت الله سیستانی، ۱۴۳۷.

۱۵. سیستانی، سیدعلی، استفتائات، ج ۱، چ ۱، مشهد: انتظار مهر، ۱۳۹۳.
۱۶. سیستانی، سیدعلی، توضیح المسائل، چ ۸، مشهد: ولایت، ۱۳۸۹.
۱۷. سیستانی، سیدعلی، منهاج الصالحین، ج ۱ و ۲، چ ۱۰، بیروت: [بی نا]، ۱۴۲۷.
۱۸. شبیری زنجانی، سیدموسی، استفتائات، ج ۱، چ ۱، قم: سلسبیل، ۱۳۹۷.
۱۹. شبیری زنجانی، سیدموسی، المسائل الشرعیة، چ ۲، قم: الفقاهة، ۱۴۳۳.
۲۰. شبیری زنجانی، سیدموسی، توضیح المسائل، چ ۲۲، قم: سلسبیل، ۱۳۹۲.
۲۱. صافی گلپایگانی، لطف الله، توضیح المسائل، چ ۵، مشهد: هاتف، ۱۳۸۷.
۲۲. صافی گلپایگانی، لطف الله، جامع الاحکام، ج ۱، چ ۴، حضرت معصومه علیها السلام، ۱۴۱۷، بر اساس نرم افزار جامع فقه اهل بیت (۲)، مؤسسه نور.
۲۳. صافی گلپایگانی، لطف الله، هداية العباد، ج ۱ و ۲، چ ۱، قم: دارالقرآن کریم، ۱۴۱۶، بر اساس نرم افزار جامع فقه اهل بیت (۲)، مؤسسه نور.
۲۴. صدوق (شیخ صدوق)، محمد بن علی بن بابویه قمی، عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، تهران: نجم الدوله، ۱۳۱۷ ق.
۲۵. طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم، العروة الوثقی مع التعليقات، ج ۱، چ ۱، قم: مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۴۲۸.
۲۶. فاضل لنکرانی، محمد، الاحکام الواضحة، چ ۵، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم السلام، ۱۴۲۴.
۲۷. فاضل لنکرانی، محمد، جامع المسائل، ج ۱، چ ۱۱، قم: امیر قلم، [بی تا].

۲۸. فاضل لنکرانی، محمد، توضیح المسائل، چ ۱۳، چاپخانه مهر قم، ۱۳۸۵.
۲۹. فاضل لنکرانی، محمد، جامع المسائل، ج ۲ و ۱، چ ۱۱، قم: امیرالمؤمنین (علیه السلام)، [بی تا].
۳۰. مکارم شیرازی، ناصر، استفتائات، ج ۳ و ۱، چ ۵، قم: امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، ۱۳۸۸.
۳۱. مکارم شیرازی، ناصر، توضیح المسائل، چ ۴۷، قم: امام علی بن ابی طالب (علیه السلام)، ۱۳۹۱.
۳۲. نوری همدانی، حسین، توضیح المسائل، چ ۲۰، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۵.
۳۳. وحید خراسانی، حسین، منهاج الصالحین، ج ۲، چ ۶، قم: مدرسه امام باقر العلوم (علیه السلام)، ۱۳۸۶.

سایت‌ها

۱. خامنه‌ای، سیدعلی، سایت: «www.leader.ir» و «farsi.khamenei.ir»
۲. سیستانی، سیدعلی، سایت: «www.sistani.org»
۳. شبیری زنجانی، سیدموسی، سایت: «zanjani.net»
۴. مکارم شیرازی، ناصر، سایت: «persian.makarem.ir»
۵. وحید خراسانی، حسین، سایت: «www.vahid-khorasani.ir»

